

**Archwiliad o rôl broffesiynol yr
ymarferydd 1:1 – *Cefnogi plant ag
awtistiaeth mewn addysg gynradd
prif ffrwd.***

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Heledd Mair James

ECGE7006Q/P

Athrofa Addysg a Dyniaethau

Ffurflen datganiad**Traethawd Hir Graddau Meistr
Ffurflen Datganiad.**

1. Nid yw'r gwaith hwn wedi'i dderbyn o ran sylwedd ar gyfer unrhyw radd o'r blaen ac nid yw'n cael ei gyflwyno ar yr un pryd mewn ymgeisyddiaeth ar gyfer unrhyw radd.
2. Mae'r traethawd hir hwn yn cael ei gyflwyno i gyflawni'n rhannol ofynion y radd: MA Gwasanaethau Plant, Pobl Ifanc a'r Gymuned.
3. Mae'r traethawd hir hwn yn ganlyniad i'm gwaith/ymchwiliad annibynnol fy hun, oni nodir yn wahanol. Mae rhestr gyfeiriadau wedi'i hatodi.

Rwy'n cadarnhau nad wyf wedi defnyddio unrhyw offer AI wrth ymchwilio a chreu'r aseiniad hwn. Rwy'n cadarnhau nad wyf wedi cyflwyno unrhyw ddeunyddiau a gynhyrchwyd gan AI fel fy ngwaith fy hun. Rwy'n cadarnhau bod gennyf gopïau o'm drafftiau, nodiadau, ac adnoddau eraill a ddefnyddiais, y gellir gofyn i mi eu darparu fel tystiolaeth.

Rwyf drwy hyn yn rhoi caniatâd i'm traethawd hir, os caiff ei dderbyn, fod ar gael i'w ffotogopïo, benthyciad rhynglyfrgellol, ac i'w adneuo yn ystorfa ddigidol y Brifysgol

Llofnodwyd (ymgeisydd): HJames

Dyddiad: 17/04/26

Datganiad y Goruchwyliwr.

Rwy'n fodlon mai canlyniad ymdrechion y myfyriwr ei hun yw'r gwaith hwn.

Llofnodwyd (goruchwyliwr): A. Rees Edwards

Dyddiad: 23/04/2026

Cofnod goruchwyllo**COFNOD GORUCHWYLIO TRAETHAWD HIR ÔL-RADDEDIG A ADDYSGIR**

Mae'r ffurflen hon i'w defnyddio i gofnodi crynodeb o ddeilliannau pob cyfarfod ffurfiol rhwng y myfyriwr a'r goruchwyliwr traethawd hir ar gyfer Rhan II Rhaglen Meistr.

Enw'r Myfyriwr:	Heledd James	Rhif y Myfyriwr:	2004259
Rhaglen Astudio:	MA Gwasanaethau Plant, Pobl Ifanc a Chymuned	Campws:	Caerfyrddin
Athrofa/Disgyblaeth Academaidd/Canolfan:	Plentyndod, Ieuentid ac Addysg	Cod y Modwl:	ECGE7006QC
Modd astudio:	Rhan-amser	Dull astudio:	Dysgu o bell

Teitl y Traethawd Hir:	
Goruchwyliwr y Traethawd Hir:	Alison Rees Edwards
Rheolwr Rhaglen:	Alison Rees Edwards

COFNOD GORUCHWYLIO

Dyddiad y cyfarfod	Math o gyfarfod	Crynodeb o'r canlyniadau	Myfyriwr	Goruchwyliwr	Hyd y cyfarfod	Cyfanswm hyn yn hyn
08/09/2025	Wyneb-yn-wyneb	Edrych dros y ffurflen PG2; ffurflen bron yn barod ar gyfer y Panel Foeseg. Trafodwyd nifer o eiriau ar gyfer y traethawd hir.	HMJ	ARE	30 munud	
21/11/25	Wyneb-yn-wyneb	Edrych dros gynllun yr adolygiad llenyddiaeth. Cynllun manwl iawn; efallai bydd angen fwy o eiriau na 4,500 ar gyfer yr adran yma o'r traethawd. Mae Heledd wedi ysgrifennu 6 ochr o adolygiad yn barod – trafodwyd strwythur, sut i ymhelaethu ar ambell datganiad a dewis priodol o eiriau Cymraeg. Trafodwyd amser priodol ar gyfer cysylltu gydag ysgolion – cytunwyd byddai'n well neud hyn ar ôl y Nadolig. Cytunwyd cwrdd eto cyn y Nadolig (17/12/25) er mwyn gweld sut mae'r adolygiad llenyddiaeth yn datblygu.	HMJ	ARE	30 munud	1 awr
17/12/25	Wyneb-yn-wyneb	Edrych dros ail ddrafft o'r adolygiad llenyddiaeth – bron iawn yn barod. Heledd i ychwanegu'r cyfeirnod. Dechrau trafod cynnwys a strwythur y bennod am Fethodoleg. Cyfarfod nesaf Ionawr 22 2026.	HMJ	ARE	30 munud	1 awr 30 munud

22/01/26	Wyneb- yn- wyneb	Edrych ar ddrafft o'r fethodoleg. Trafodwyd cyfeirnod, cyfosod, a'r angen am dystiolaeth i gefnogi pwyntiau trafod. Trafodwyd peilota – pennod yn barod, ynghyd a sampl. Cynigiwyd rhannu'r holiadur gyda myfyrwyr Blynnyddoedd Cynnar. Heledd i ofyn am amser i ymgymryd gyda'r ymchwil. Cyfarfod nesaf Chwefror 18 2026.	HMJ	ARE	30 munud	2 awr
18/02/26	Wyneb- yn- wyneb	Trafod canlyniadau'r peilot – yn sgil hyn, mae Heledd wedi addasu'r holiadur a newid ambell gwestiwn. Mae hefyd wedi grwpio'r cwestiynau yn ôl themâu. Trafodwyd consyrn o rhan recriwtio cyfranogwyr. Mae Heledd wedi cysylltu gyda 94 ysgol o Sir Gar; wedi derbyn 6 ymateb mor belled. ARE wedi ail-ddanfôn yr e-bost trwy Moodle ac wedi cysylltu gyda rhai myfyrwyr sydd yn gweithio gyda phlant ar y sbectwm. Trafodwyd Cynllun B – agor y sampl i gynnwys staff tu fas i Sir Gar neu Heledd i ddosbarthu copiâu caled o'r holiadur mewn ysgolion yn nal-gylch Caerfyrddin. Mae Heledd wedi ychwanegu at y bennod 'Methodoleg'. Oblegid ansicrwydd Heledd ac ARE, edrychwyd nol dros recordiad y ddarlith ar Fethodoleg er mwyn cadarnhau pa arddull ysgrifennu sydd yn briodol ar gyfer y bennod. Cyfarfod nesaf – 27/3/2026	HMJ	ARE	1 awr	3 awr
27/03/2026	Wyneb- yn- wyneb	Mynd dros pennod Canfyddiadau – Heledd i ychwanegu dyfyniadau, tablau, graffiau fel fod dystiolaeth weledol ganddi i gefnogi'i chanfyddiadau. Trafod yr angen i gysylltu'r canfyddiadau gyda'r hyn sydd yn yr Adolygiad Llennyddol. Cadw llygad ar beth sydd yn debyg, a thrafod y goblygiadau. Hefyd, cadw llygad ar beth sydd yn wahanol gan mai hyn fydd yn sicrhau fod y gwaith yn feiriadol. Trafod y nifer o eiriau, a'r angen i dorri allan cynnwys amherthnasol, ynghyd a'r atodiadau ag ati.	HMJ	ARE	45 munud	3 awr 45 munud

		Cytunwyd ar Ebrill 20fed ar gyfer y drafft llawn cyntaf. Tiwtorial nesaf 23/04/2026.				
23/04/2026	Wyneb-yn-wyneb	Derbyniwyd drafft olaf y gwaith ar ddechrau'r wythnos. Darllenwyd a golygwyd y gwaith, ac ychwanegwyd sylwadau er mwyn gwella ambell adran. Cytunwyd ar ddyddiad cyflwyno Mai 25 2026.	HMJ	ARE	45 munud	4 awr 30 munud

Nodiadau ar gyfer y Cofnod Goruchwyllo Traethawd Hir Ôl-raddedig a Addysgir

Cofnodwch pa fath o gyfarfod ydyw a'r dyddiad e.e. wyneb yn

wyneb, Microsoft Teams, fideogynhadledd, ffôn, e-bost, llythyr

Nodwch y deilliannau a gytunwyd gan y myfyriwr a'r goruchwyliwr

Dylai'r myfyriwr a'r goruchwyliwr ei lofnodi

Cofnodwch hyd y cyfarfod

Diweddarwch y cyfanswm hyd yn hyn trwy ychwanegu hyd y cyfarfod at y cyfanswm blaenorol

Cynnwys:

Ffurflen datganiad.....	tud 2
Cofnod goruchwyllo.....	tud 3
Cynnwys.....	tud 6
Cydnabyddiaethau.....	tud 8
Crynodeb.....	tud 9
Acronym.....	tud 10
1. Cyflwyniad.....	tud 11
2. Adolygiad Llenyddiaeth.....	tud 15
2.1 Cyflwyniad	
2.2 Cefndir cyd-destunol (Cymru)	
2.3 Fframwaith damcaniaethol	
2.4 Rôl yr ymarferydd 1:1	
2.5 Strategaethau cymorth ar gyfer disgyblion awtistig	
2.6 Effaith cymorth 1:1	
2.7 Heriau a thensiynau yn y llenyddiaeth	
2.8 Adolygiad Methodolegol	
2.9 Synthesis a map cysyniadol	
2.10 Casgliad	
3. Methodoleg.....	tud 31
3.1 Trosolwg o'r ymchwil	
3.2 Ystyriaethau moesegol	
3.3 Dylunio ymchwil	
3.4 Dulliau casglu data	
3.5 Dadansoddi data	
3.6 Casgliad	
4. Canfyddiadau.....	tud 42
4.1 Cyflwyniad	
4.2 Thema 1	
4.3 Thema 2	
4.4 Thema 3	
4.5 Thema 4	
4.6 Casgliad	

5. Trafodaeth.....tud 60

- 5.1 Cyflwyniad
- 5.2 Deall awtistiaeth: gwybodaeth, canfyddiadau a hyder
- 5.3 Hyfforddiant, paratoi a datblygiad proffesiynol
- 5.4 Strategaethau ac arferion wrth gefnogi plant ag awtistiaeth
- 5.5 Rôl broffesiynol yr ymarferydd 1:1 mewn addysg brif ffrwd gynhwysol
- 5.6 Crynodeb o'r bennod

6. Casgliad.....tud 67

- 6.1 Cyflwyniad
- 6.2 Crynodeb o'r prif ganfyddiadau
- 6.3 Goblygiadau ar gyfer ymarfer
- 6.4 Goblygiadau ar gyfer polisi
- 6.5 Cyfyngiadau'r astudiaeth
- 6.6 Argymhellion ar gyfer ymchwil yn y dyfodol
- 6.7 Myfyrdod terfynol

Rhestr Cyfeirnod.....tud 72**Atodiadau.....tud 92**

- Atodiad 1: Ffurflen moeseg
- Atodiad 2: E-bost i ysgolion lleol
- Atodiad 3: Ffurflen caniatâd
- Atodiad 4: Holiadur peilot
- Atodiad 5: Holiadur
- Atodiad 6: Llythr cyfweiliad ac arsylwad
- Atodiad 7: Cyfweiliad
- Atodiad 8: Nodiadau arsylwi
- Atodiad 9: Ffurflen adborth

Cydnabyddiaethau

Hoffwn ddechrau drwy ddiolch i'm goruchwyliwr, Alison Rees Edwards, y mae eich arweiniad, anogaeth a chefnogaeth ddiysgog drwy gydol y daith hon wedi bod yn wirioneddol amhrisiadwy. Mae eich gwybodaeth, amynedd a'ch cred yn fy ngalluoedd wedi helpu i lunio'r traethawd hir hwn mewn dirifedi o ffyrdd. Diolch i chi am fod nid yn unig yn oruchwyliwr eithriadol, ond yn ffynhonnell gyson o sicrwydd ac ysbrydoliaeth.

I'm teulu, diolch i chi am fod yno i mi bob amser ac am fod y system gymorth gryfaf y gallwn i byth ofyn amdani. Mae eich cariad, amynedd, anogaeth, a'ch cred wedi fy nghynnal trwy'r daith hon. Ni fyddwn wedi gallu gwneud hyn hebddoch chi.

Diolch arbennig iawn i Mamgu a Dadcu Capel, sydd wastad wedi credu ynof fi mwy nag yr wyf i erioed wedi. Mae eich balchder, anogaeth a'ch cariad diamod wedi rhoi'r hyder i mi barhau, hyd yn oed pan oeddwn yn amau fy hun. Hoffwn hefyd gofio'n gariadus am fy niweddar Mamgu a Dadcu Garej, y mae eu cariad a'u cefnogaeth yn parhau i'm harwain.

I fy chwaer Gwennan, diolch i ti am fod nid yn unig yn chwaer, ond yn ffrind gorau. Diolch i ti am wneud i mi chwerthin bob amser, gwranddo pan oedd angen, a sefyll wrth fy ochr drwy bob uchafbwynt ac isafbwynt.

Yn olaf, hoffwn ddiolch i'r teulu Kinch, a roddodd eu hymddiriedaeth ynof i chwe mlynedd yn ôl a rhoi'r cyfle i mi weithio 1:1 gyda'u mab. Y profiad hwnnw oedd dechrau fy angerdd a'm diddordeb mewn awtistiaeth ac addysg gynhwysol, ac yn y pen draw mae wedi fy arwain at yr ymchwil hwn. Byddaf bob amser yn ddiolchgar am yr ymddiriedaeth a ddangosoch ynof ac am yr effaith y mae eich teulu wedi'i chael ar fy nhaith bersonol a phroffesiynol.

Ni all geiriau fynegi fy niolchgarwch llawn i bawb sydd wedi fy nghefnogi drwy gydol y daith hon. Diolch i chi gyd.

Crynodeb

Mae'r traethawd hir hwn yn archwilio rôl yr ymarferydd 1:1 sy'n gweithio gyda phlant ag Awtistiaeth (ASC) mewn ysgolion cynradd prif ffrwd. Wrth i ysgolion ddibynnu fwyfwy ar gefnogaeth 1:1 i hwyluso cynhwysiant, erys cwestiynau ynghylch gwybodaeth ymarferwyr, hyfforddiant, eglurder rôl, a'r cydbwysedd rhwng darparu cefnogaeth a hyrwyddo annibyniaeth. Nod yr astudiaeth oedd archwilio sut mae ymarferwyr yn deall ac yn profi eu rôl, a sut maent yn cefnogi disgyblion ASC mewn amgylcheddau cynhwysol.

Mabwysiadwyd dyluniad ymchwil ansoddol, gyda data'n cael eu casglu drwy holiaduron, cyfweiliadau lled-strwythuredig, arsylwadau, a gweithgareddau collage creadigol gydag ymarferwyr oedd yn gweithio'n uniongyrchol gyda disgyblion ASC. Dadansoddwyd y data gan ddefnyddio dadansoddiad thematig myfyriol Braun a Clarke (2021).

Nodwyd pedair thema allweddol. Yn gyntaf, roedd dealltwriaeth ymarferwyr o awtistiaeth yn amrywio'n sylweddol, gyda llawer yn dibynnu ar brofiad ymarferol yn hytrach nag ar hyfforddiant ffurfiol. Yn ail, roedd mynediad at hyfforddiant a datblygiad proffesiynol yn anghyson, gan arwain llawer at ddysgu hunangyfeiriedig. Yn drydydd, defnyddiwyd ystod o strategaethau megis cefnogaeth weledol, arferion strwythuredig, a thasgau gwahaniaethol, er nad oedd y dulliau hyn bob amser yn seiliedig ar dystiolaeth glir. Yn bedwerydd, canfuwyd bod rôl yr ymarferydd 1:1 yn eang ac yn aml yn amwys, gan gynnwys cyfrifoldebau academiaidd, emosiynol, ymddygiadol a chymdeithasol.

Mae'r canfyddiadau'n dangos bod ymarferwyr 1:1 yn chwarae rhan hanfodol wrth gefnogi mynediad a chyfranogiad disgyblion awtistig mewn lleoliadau prif ffrwd. Fodd bynnag, mae eu heffeithiolrwydd yn aml yn gyfyngedig gan hyfforddiant anghyson, disgwyliadau aneglur, a dibyniaeth ar fenter unigol. Casglir bod angen diffiniadau rolau cliriach, datblygiad proffesiynol gwell, a dull ysgol gyfan o gynhwysiant.

Acronym

ASC - Cyflwr Sbectrwm Awtistig

GDPR - General Data Protection Regulation

ADY - Anghenion Dysgu Ychwanegol

DU - Deyrnas Unedig

ALNET - Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a Thribiwnlys Addysg (Cymru) 2018

AAA - Anghenion Addysgol Arbennig

CDUau - Cynlluniau Datblygu Unigol

PDP - Parth Datblygiad Procsimol

CADY - Cydlynnydd Anghenion Dysgu Ychwanegol

CYBLD - Cyfrifiad ysgolion blynyddol ar lefel disgyblion

Côd ADY – Côd Anghenion Dysgu Ychwanegol

1. Cyflwyniad

Mae addysg gynhwysol bellach yn egwyddor ganolog o bolisi ac arfer addysgol cyfoes, wedi ei seilio ar y dybiaeth y dylai pob plentyn gael mynediad teg at ddysgu, cyfranogiad a pherthyn o fewn ysgolion prif ffrwd. Er hynny, mae'r graddau y caiff cynhwysiant ei wireddu ar gyfer disgyblion â Chyflwr sbectrwm awtistig (ASC) yn parhau'n anghyson. Er bod deddfwriaeth a pholisi megis Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a Thribiwnlys Addysg (Cymru) 2018 (ALNET)(Senedd Cymru, 2024) yn hyrwyddo cyfranogiad mewn lleoliadau prif ffrwd, mae profiadau byw llawer o ddisgyblion a theuluoedd yn dangos bod cynhwysiant yn aml yn fwy cymhleth na mynediad corfforol yn unig. Mae ysgolheigion diweddar yn dadlau bod angen symud y drafodaeth y tu hwnt i bresenoldeb mewn dosbarth tuag at ystyriaethau o berthyn, llais, asiantaeth a mynediad ystyrion at ddysgu (Pellicano a den Houting, 2022).

Yng Nghymru, mae gweithredu'r ALNET a'r Côt Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) (Llywodraeth Cymru, 2021b) wedi atgyfnerthu disgwyliadau ar ysgolion i fabwysiadu dulliau sy'n canolbwyntio ar yr unigolyn ac sy'n hyrwyddo addysg gynhwysol. Mae'r fframwaith hwn yn pwysleisio cydweithio, ymyrraeth gynnar, a hawliau'r dysgwr (Llywodraeth Cymru, 2021a). Fodd bynnag, nid yw newid polisi ynddo'i hun yn sicrhau newid ymarfer. Mae nifer o astudiaethau wedi dangos bod bylchau'n aml rhwng bwriad polisi a'r realiti gweithredol mewn ysgolion, yn enwedig pan fo adnoddau, capasiti staffio a hyfforddiant yn gyfyngedig. O ganlyniad, mae ysgolion yn aml yn dibynnu ar atebion pragmataidd i ymateb i anghenion cynyddol.

Un o'r atebion mwyaf cyffredin yw defnyddio cymorth 1:1. Mewn llawer o ysgolion cynradd, caiff cynorthwyywyr addysgu neu ymarferwyr cymorth eu neilltuo i ddisgyblion unigol sydd angen cefnogaeth ychwanegol. Yn ôl ymchwil Blatchford, Russell a Webster (2012), gall y model hwn ddarparu sicrwydd emosiynol, hwyluso mynediad at weithgareddau dosbarth, a chefnogi rheoleiddio ymddygiadol neu synhwyraidd. Fodd bynnag, mae'r defnydd cynyddol o gymorth 1:1 wedi denu beirniadaeth gynyddol. Mae ymchwil yn awgrymu y gall gorddibyniaeth ar gymorth unigol atgyfnerthu dibyniaeth, lleihau rhyngweithio â chyfoedion, a gwahanu'r plentyn oddi wrth addysgu'r dosbarth cyfan (Webster *et al.*, 2011). Yn yr ystyr hwn, gall model a fwriedir i hyrwyddo cynhwysiant weithredu'n wrthgynhyrchiol.

Mae'r tensiwn hwn yn arbennig o berthnasol i ddisgyblion ASC. Er bod awtistiaeth yn aml yn cael ei disgrifio drwy wahaniaethau mewn cyfathrebu cymdeithasol, prosesu synhwyraidd a hyblygrwydd gwybyddol, mae safbwyntiau mwy diweddar yn pwysleisio niwroamrywiaeth ac yn gwrthod dehongliadau diffyg-seiliedig cul. Yn hytrach na gweld yr unigolyn fel y broblem, dadleuir y dylid addasu amgylcheddau addysgol i ymateb i anghenion amrywiol (Botha, Hanlon a Williams, 2023). O safbwynt addysgol, mae hyn yn golygu nad yw cefnogi disgybl ASC yn ymwneud â goruchwyllo'n unig, ond â deall sut y gall strwythurau, perthnasoedd ac arferion dosbarth hwyluso neu rwystro cyfranogiad.

Felly, nid mater o bresenoldeb oedolyn ger y plentyn yn unig yw cymorth effeithiol 1:1. Mae'n dibynnu ar wybodaeth yr ymarferydd, ansawdd perthynas ymarferydd-disgybl, y gallu i feithrin annibyniaeth, a'r sgil i gydweithio ag athrawon a theuluoedd. Lle bo'r elfennau hyn yn wan, gall cymorth droi'n adweithiol ac yn or-ddibynol. Lle bo'n gryf, gall hwyluso mynediad a datblygiad hirdymor. Mae hyn yn awgrymu bod ansawdd y gefnogaeth yn bwysicach na'i bodolaeth yn unig.

Er gwaethaf pwysigrwydd y rôl hon, mae llenyddiaeth yn awgrymu bod rôl staff cymorth yn aml yn parhau'n annelwig. Gall cyfrifoldebau gynnwys addasu tasgau, rheoli ymddygiad, cefnogi emosiynau, casglu tystiolaeth cynnydd, a chyfathrebu â rhieni, ond heb ffiniau proffesiynol clir nac awdurdod cyfatebol. Yn ogystal, mae mynediad at ddatblygiad proffesiynol yn anghyson, gyda llawer o ymarferwyr yn dibynnu ar brofiad personol neu gyngor anffurfiol yn hytrach na hyfforddiant strwythuredig. Mae hyn yn peri pryder, gan mai'r gweithwyr hyn yn aml sydd agosaf at y dysgwyr sydd â'r anghenion mwyaf cymhleth.

Yn y cyd-destun Cymreig, mae'r cwestiynau hyn yn arbennig o amserol. Mae agenda ADY Cymru (Llywodraeth Cymru, 2021a) yn pwysleisio ysgol gyfan gynhwysol yn hytrach na dibyniaeth ar ymyriadau unigol. Eto i gyd, mewn llawer o ysgolion, mae cymorth 1:1 yn parhau'n brif ymateb i anghenion cymhleth. Mae hyn yn codi cwestiwn beirniadol: a yw'r model hwn yn adlewyrchu arfer gorau, neu a yw'n llenwi bylchau systemig mewn adnoddau, hyfforddiant a chynllunio cynhwysol? Heb archwilio profiadau'r ymarferwyr eu hunain, mae'r cwestiwn hwn yn anodd ei ateb.

Er bod corff sylweddol o ymchwil megis Blatchford, Russell a Webster (2012) a Petersson-Bloom a Holmqvist (2022) yn ymwneud ag awtistiaeth a chynhwysiant yn ehangach, mae llai o sylw wedi ei roi i leisiau ymarferwyr 1:1 mewn ysgolion cynradd prif ffrwd Cymru. Mae hyn yn arwyddocaol, gan mai'r ymarferwyr hyn sydd yn gweithredu polisi cynhwysiant o ddydd i ddydd drwy ryngweithio uniongyrchol â disgyblion. Gall deall sut maent yn dehongli eu rôl, pa wybodaeth sydd yn llywio eu hymarfer, a pha rwystrau a wynebant ddarparu mewnwelediad gwerthfawr i bolisi ac ymarfer.

Nod y traethawd hir hwn, felly, yw archwilio rôl yr ymarferydd 1:1 sy'n gweithio gyda phlant ASC mewn ysgolion cynradd prif ffrwd. Mabwysiadwyd dull ymchwil ansoddol er mwyn blaenoriaethu profiadau a safbwyntiau'r cyfranogwyr. Casglwyd data drwy holiaduron, cyfweiliadau lled-strwythuredig, arsylwadau, a gweithgareddau collage creadigol. Dadansoddwyd y data gan ddefnyddio dadansoddiad thematig myfyriol Braun a Clarke, sydd yn galluogi archwilio patrymau ystyr wrth gydnabod rôl weithredol yr ymchwilydd yn y broses ddehongli (Braun a Clarke, 2021; Byrne, 2022).

Mae'r astudiaeth hon yn cael ei harwain gan y cwestiynau ymchwil canlynol:

1. Sut mae ymarferwyr 1:1 yn deall eu rôl wrth gefnogi disgyblion awtistig?
2. Pa wybodaeth, hyfforddiant a phrofiadau sy'n llywio eu hymarfer?
3. Pa strategaethau a ddefnyddir i gefnogi dysgu, cyfranogiad a lles?
4. Pa heriau a thensiynau sy'n codi mewn lleoliadau cynhwysol prif ffrwd?

Mae'r astudiaeth yn arwyddocaol am dri phrif reswm. Yn gyntaf, mae'n cyfrannu at ddealltwriaeth fwy realistig o sut y caiff cynhwysiant ei weithredu y tu hwnt i rethreg polisi. Yn ail, mae'n tynnu sylw at weithlu sydd yn aml yn ganolog i ddarpariaeth ond yn ymylol mewn trafodaethau proffesiynol. Yn drydydd, gall lywio penderfyniadau ysgolion ynghylch hyfforddiant, defnyddio staff, a modelau cymorth mwy cynaliadwy.

Yn gryno, er bod cymorth 1:1 wedi dod yn nodwedd gyffredin o addysg brif ffrwd, erys cwestiynau sylweddol ynghylch ei effeithiolrwydd, ei fwriad a'i gynaliadwyedd. Nid yw cynhwysiant yn deillio'n awtomatig o neilltuo oedolyn i blentyn; mae'n dibynnu ar ansawdd yr ymarfer, eglurder rôl, a gallu'r ysgol i greu amgylchedd sy'n croesawu amrywiaeth. Drwy archwilio profiadau ymarferwyr 1:1, mae'r ymchwil hon yn ceisio

cyfrannu at ddealltwriaeth fwy beirniadol a mwy seiliedig ar dystiolaeth o sut y gellir cefnogi disgyblion awtistig yn effeithiol mewn ysgolion cynradd prif ffrwd.

2. Adolygiad llenyddiaeth

2.1 Cyflwyniad

Mae cynhwysiant cynyddol disgyblion ASC mewn ysgolion cynradd prif ffrwd wedi cynyddu'r angen am gymorth effeithiol ac unigol, gan wneud rôl yr ymarferydd 1:1 yn ganolog i ddysgu a datblygiad cymdeithasol (Petersson-Bloom a Holmqvist, 2022). Er hyn, mae natur y rôl hon (ei chyfrifoldebau, ei harferion a'i heffaith) yn parhau'n aneglur ac yn destun dadl yn y llenyddiaeth (Russell, Scriney a Smyth, 2023). Caiff yr ansicrwydd hwn ei waethygu gan amrywiaeth anghenion disgyblion ASC, disgwyliadau amrywiol ar staff cymorth, a dehongliadau newidiol o gynhwysiant addysgol (Newson *et al.*, 2024). Felly, mae deall beth sydd yn cyfrif fel cefnogaeth 1:1 effeithiol, a sut mae'n siapio profiadau disgyblion, yn faes ymchwil pwysig (Hasson *et al.*, 2024).

Mae'r adolygiad hwn yn archwilio rôl yr ymarferydd 1:1 drwy syntheseiddio ymchwil bresennol, amlygu tensiynau damcaniaethol ac ymarferol, a nodi bylchau ymchwil. Mae'n dechrau gyda chyd-destun polisi ac addysg, yna'n trafod fframweithiau damcaniaethol sy'n llywio dealltwriaeth o awtistiaeth a chynhwysiant. Yn dilyn hyn, mae'n gwerthuso rôl yr ymarferydd a'r strategaethau cefnogi a ddefnyddir, ynghyd ag effaith cefnogaeth 1:1 ar ganlyniadau academiaidd, cymdeithasol ac emosiynol.

Yn olaf, mae'r adolygiad yn ystyried heriau a chyfyngiadau'r llenyddiaeth ac yn cynnig synthesis cysyniadol, gan ddarparu sail feirniadol ar gyfer ymchwil bellach ar gefnogaeth effeithiol i ddisgyblion awtistig.

2.2 Cefndir cyd-destunol (Cymru)

Mae Cymru wedi sefydlu fframwaith deddfwriaethol cynhwysol ar gyfer plant ag ADY, yn bennaf drwy Reoliadau ADY (Cymru) a'r Côd ADY (Llywodraeth Cymru, 2021a; 2021b), sydd yn disodli'r system anghenion addysgol arbennig (AAA) flaenorol ac yn gosod dyletswyddau statudol ar ysgolion ac awdurdodau lleol i nodi anghenion, llunio cynlluniau datblygu unigol (CDUau), a chynllunio mewn ffordd sy'n canolbwyntio ar y disgybl (Llywodraeth Cymru, 2022a). Mae strategaethau ychwanegol ar awtistiaeth, gan gynnwys y Cynllun Cyflawni Awtistiaeth a'r Côd Ymarfer (Llywodraeth Cymru,

2021c; 2021ch), yn pwysleisio cydlynu amlasiantaethol, cynllunio system-gyfan, a darpariaeth gynhwysol sy'n seiliedig ar dystiolaeth.

Mae Estyn (2024) yn nodi gweithrediad anghyson ar draws ysgolion, gan gynnwys ansicrwydd terminoleg, ansawdd amrywiol CDUau, a gwahaniaethau mewn hyfforddiant a defnydd staff cymorth. Mae hyn yn adlewyrchu'r bwlch rhwng polisi a gweithredu, sydd yn cael ei siapio gan gapasiti lleol, arweinyddiaeth, a chyllid (Knight a Crick, 2021; Knight *et al.*, 2023). Yn ymarferol, mae ysgolion cynradd yn gweithredu fel prif ddarparwyr cymorth ADY drwy'r ymateb graddol a CDUau statudol a orfodir gan Ddeddf 2018 (Marsh a Jeans, 2024; Murphy, Greenway a Conn, 2024).

Er bod llawer o ysgolion yn mabwysiadu strategaethau cynhwysol fel addysgu gwahaniaethol, cefnogaeth weledol ac amgylcheddau synhwyrdd, mae tensiynau'n parhau rhwng cynhwysiant ac agosrwydd cefnogaeth unigol (Webster, 2024; Tsou, 2024). Mae Estyn (2020; 2024) hefyd yn pwysleisio bod arweinyddiaeth, hyfforddiant staff a chydlynllunio yn hanfodol i arfer effeithiol.

Mae'r galw cynyddol wedi arwain at ehangu'r gweithlu 1:1, gan gynnwys Cynorthwywyr Addysgu a Chynorthwywyr Cymorth Dysgu (Vardy *et al.*, 2025; Losberg a Zwozdiak-Myers, 2024). Mae'r rolau hyn yn amrywiol iawn o ran tasgau (o ymyriadau strwythuredig i gefnogaeth synhwyrdd) (Bones *et al.*, 2023) ond mae diffyg cysondeb mewn hyfforddiant ac eglurder rôl (Johnson *et al.*, 2025). Mae defnydd hefyd yn amrywio rhwng modelau cynhwysol a modelau tynnu'n ôl (Skipper a Hopwood, 2019).

Er bod data cenedlaethol yn dangos cynnydd mewn ADY, gyda 9.5% o ddisgyblion mewn ysgolion prif ffrwd wedi'u cofnodi fel rhai ag ADY yng nghyfrifiad ysgolion blynyddol ar lefel disgyblion (CYBLD) 2025 (Llywodraeth Cymru, 2025), yn enwedig ASC (StatsWales, 2025; Ward a Powell, 2025), mae dealltwriaeth o rôl broffesiynol yr ymarferydd 1:1 yn parhau'n gyfyngedig (Astudillo, Simon a Blazquez, 2025; Bones *et al.*, 2023). Mae'r llenyddiaeth yn tueddu i ganolbwyntio ar strwythurau neu ganlyniadau disgyblion yn hytrach na phrofiadau ymarferwyr eu hunain (Petersson-Bloom a Holmqvist, 2022; Vardy *et al.*, 2025).

Felly, mae bwlch clir rhwng dibyniaeth y system ar gymorth 1:1 a'r diffyg dealltwriaeth o'i natur broffesiynol, gan gyfiawnhau'r angen am yr astudiaeth bresennol sy'n

archwilio sut mae'r rôl hon yn cael ei phrofi, ei dehongli a'i gweithredu mewn ymarfer ysgol yng Nghymru.

2.3 Fframwaith damcaniaethol

Mae deall rôl yr ymarferydd 1:1 wrth gefnogi disgyblion ASC mewn ysgolion cynradd prif ffrwd yn gofyn am gyfuniad o fframweithiau sy'n egluro awtistiaeth, anabledd a chynhwysiant addysgol. Mae'r adran hon yn crynhoi'r prif safbwyntiau damcaniaethol sy'n llywio'r astudiaeth, gan ganolbwyntio ar fodolau awtistiaeth a damcaniaethau addysg.

O safbwynt awtistiaeth, mae'r model meddygol yn ei weld fel cyflwr clinigol unigol gyda namau mewn cyfathrebu a chymdeithasolrwydd (Anderson-Chavarria, 2022; Dwyer, 2022). Mae hyn wedi dylanwadu ar ymarfer 1:1 drwy bwysleisio cywiro ymddygiad a lleihau "symptomau" (Pellicano a Heyworth, 2023), ond fe'i beirniadir am anwybyddu cryfderau ac effaith yr amgylchedd (Pellicano a den Houting, 2022; McKinlay *et al.*, 2025; Chapman, Southall a Grieshaber, 2025).

Mewn cyferbyniad, mae'r model cymdeithasol yn priodoli anabledd i rwystrau amgylcheddol a sefydliadol (Adam a Koutsoklenis, 2023), gan symud ffocws ymarferwyr 1:1 tuag at addasu'r amgylchedd yn hytrach na'r plentyn (Rosqvist *et al.*, 2025). Fodd bynnag, mae ei weithrediad yn aml yn anghyson mewn ysgolion oherwydd cyfyngiadau adnoddau a diffyg newid systemig (Butcher a Lane, 2025; Šilc, Lavrič a Schmidt, 2024), gan greu tensiynau yn rôl yr ymarferydd (Ballayntyne *et al.*, 2024; White *et al.*, 2025).

Mae'r paradeim niwroamrywiaeth yn cynnig ailfframio pellach, gan weld awtistiaeth fel amrywiad naturiol gyda chryfderau a heriau (McLennan *et al.*, 2024; Cook, 2024). Mae hyn yn annog ymarfer 1:1 sydd yn canolbwyntio ar ymreolaeth a lleihau rhwystrau, er bod heriau'n codi o ran cymhwysiad ysgol, disgwyliadau ymddygiad, ac asiantaeth disgyblion (Ward a Powell, 2025; Alassaf, 2025; Dwyer, 2022).

Mae damcaniaethau swyddogaeth weithredol yn esbonio anawsterau mewn cynllunio, cof gweithio a hunanreoleiddio (John *et al.*, 2022; Safer-Lichtenstein *et al.*, 2024), gan gefnogi strategaethau ymarferol 1:1 megis sgaffaldio a strwythuro tasgau (Rivella *et*

al., 2023). Yn yr un modd, mae damcaniaethau prosesu synhwyrdd yn egluro sut y gall gor- neu dan-sensitifrwydd effeithio ar gyfranogiad, gan leoli'r ymarferydd fel cyfryngwr rheoleiddio amgylcheddol (Brandes-Aitken *et al.*, 2024; Adams *et al.*, 2025; McGoldrick *et al.*, 2025).

O safbwynt addysg, mae addysgeg gynhwysol yn pwysleisio dylunio dysgu i bawb o'r cychwyn (Olsson a Hansson, 2026), gan sicrhau bod ymarferwyr 1:1 yn ategu addysgu dosbarth yn hytrach na disodli (Lewis a Pulsford, 2025; Jackson-Summers *et al.*, 2024). Mae damcaniaeth Vygotsky a'r 'parth datblygiad agosaf' (PDP) yn darparu sail i sgaffaldio effeithiol sy'n hyrwyddo annibyniaeth dros amser (Anwar *et al.*, 2024; Lei a Bakar, 2025; Petersson-Bloom *et al.*, 2025), er bod gorddibyniaeth ar gefnogaeth yn gallu rhwystro annibyniaeth (Gov.uk, 2026).

Yn olaf, mae damcaniaeth systemau ecolegol Bronfenbrenner yn dangos bod rôl yr ymarferydd 1:1 yn cael ei siapio gan systemau lluosog o'r ystafell ddosbarth i bolisi cenedlaethol megis ADY Cymru (Sadownik a Jevtić, 2023; White *et al.*, 2023; Almughyiri, 2025).

I grynhoi, mae'r fframweithiau hyn gyda'i gilydd yn dangos bod ymarfer 1:1 yn sefyll ar groesffordd rhwng modelau meddygol, cymdeithasol a niwroamrywiol, damcaniaethau gwybyddol, ac egwyddorion addysg gynhwysol. Maent yn gosod yr ymarferydd 1:1 fel rhan o system gymhleth sy'n dylanwadu ar gyfranogiad, annibyniaeth a phrofiad disgyblion awtistig, ac yn darparu'r sail gysyniadol ar gyfer dadansoddi'r rôl yn yr astudiaeth hon.

2.4 Rôl yr ymarferydd 1:1

Mae rôl yr ymarferydd 1:1 wedi dod yn elfen ganolog o gefnogaeth i ddisgyblion ASC mewn ysgolion cynradd prif ffrwd, fel ymateb i'r angen am gymorth unigol na ellir ei ddiwallu gan addysgu dosbarth cyfan yn unig (Petersson-Bloom a Holmqvist, 2022). Er bod teitlau swyddi'n amrywio, mae'r rôl yn cael ei diffinio'n gyffredinol gan gefnogaeth barhaus, unigol i ddisgybl penodol, er bod ei chyfrifoldebau'n aml yn amwys ac yn cael eu siapio gan bolisi lleol, disgwyliadau ysgol a dehongliadau unigol (Astudillo, Simon a Blazquez, 2025).

Mae'r cyfrifoldebau craidd yn cynnwys cefnogaeth academiaidd, megis sgaffaldio tasgau, dadansoddi cyfarwyddiadau a hwyluso mynediad at y cwricwlwm (McClelland *et al.*, 2023), ynghyd â lefelau amrywiol o ymreolaeth ymarferol. Mae rheoleiddio ymddygiad ac emosiynau hefyd yn ganolog, gan fod disgyblion ASC yn aml yn profi heriau synhwyraidd a phryder sy'n effeithio ar ddysgu (Bennett, Parsons a Kovshoff, 2024). Yn y cyd-destun hwn, mae ymarferwyr 1:1 yn monitro ymddygiad, gweithredu strategaethau rheoleiddio ac yn aml yn ymgymryd â rôl diogelwch a goruchwyllo (Dudek *et al.*, 2024).

Yn ogystal, mae cefnogaeth gymdeithasol a chyfathrebu yn greiddiol i'r rôl, gan gynnwys modelu rhyngweithiadau, defnyddio strategaethau gweledol a chyfryngu cysylltiadau â chyfoedion (Anderson, Brock a Shawbitz, 2024). Mae ymarferwyr hefyd yn gweithredu fel pont rhwng cartref ac ysgol, gan rannu gwybodaeth a chydlyn cyfathrebu dyddiol (Hyassat *et al.*, 2024; Vardy *et al.*, 2025). Mae cyfrifoldebau bugeiliol a diogelu yn ychwanegu at gymhlethdod y rôl, gyda'r ymarferydd yn aml yn dod yn ffigwr emosiynol sefydlog i'r plentyn (Porrino, Somerville a Bosanquet, 2025; Quill a Kahu, 2022).

Mae hunaniaeth broffesiynol ymarferwyr 1:1 yn aml yn ansicr ac yn ddadleuol. Er eu bod yn cyfuno rolau addysgwr, gofalwr ac eiriolwr, cânt eu lleoli'n aml ar raddfa is o fewn hierarchaethau ysgol, gyda chyfyngiadau ar bŵer gwneud penderfyniadau (Geeson a Clarke, 2022; Hodgkins, Malomo a Solvason, 2024). Mae diffyg hyfforddiant arbenigol, cyflog isel a swyddi ansicr yn atgyfnerthu'r heriau hyn ac yn effeithio ar ddatblygiad proffesiynol (McCoy a Max, 2025; NCFE, 2023; Vardy *et al.*, 2025).

Mae ansawdd perthnasoedd gwaith yn hanfodol i effeithiolrwydd y rôl. Mae cydweithio ag athrawon yn amrywio o integreiddio llawn i ddirprwyo anffurfiol heb strwythur clir, yn aml oherwydd diffyg amser cynllunio ar y cyd (Ufermann, Domsch a Urton, 2024; Lewis, 2023). Mae perthynas sefydlog rhwng yr ymarferydd a'r plentyn yn allweddol i ymddiriedaeth, rheoleiddio emosiynol a chynnydd (Tøhaug *et al.*, 2025), tra gall trosiant uchel amharu ar ddysgu a diogelwch ymlyniad (Hassrick *et al.*, 2021; Kaler *et al.*, 2025; Dias, Jiménez a Zuccollo, 2025). Mae cydweithio â chydlynnydd anghenion dysgu ychwanegol (CADY) hefyd yn cefnogi cyfeiriad a chydlyniant, er bod hyn yn amrywio'n fawr (Murphy, Greenway a Conn, 2024).

Mae'r rôl yn gofyn am set gymhleth o sgiliau. Mae strategaethau cyfathrebu effeithiol yn cynnwys defnyddio cefnogaeth weledol a dehongli ciwiau di-eiriau (Tatel, 2025; Norris, Lei a Maras, 2024), tra bod rheoli ymddygiad yn gofyn am ddealltwriaeth o'i swyddogaeth a chymhwyso technegau dad-ddwysáu (Llywodraeth Cymru, 2025a; Calandri *et al.*, 2025). Yn ogystal, mae gallu addasu a gwahaniaethu dysgu yn hanfodol i sicrhau mynediad ystyrlon at y cwricwlwm (White *et al.*, 2023).

Yn gryno, mae'r ymarferydd 1:1 yn gweithredu mewn rôl eang, amwys a chymhleth sy'n cyfuno addysgu, rheoleiddio, cyfathrebu a gofal bugeiliol. Er ei bod yn ganolog i gefnogaeth disgyblion awtistig, mae'r rôl yn cael ei siapio'n gryf gan berthnasoedd, strwythurau ysgol a chyfyngiadau systemig, gan arwain at brofiad proffesiynol anghyson ond hanfodol o fewn addysg gynradd brif ffrwd.

2.5 Strategaethau Cymorth ar gyfer disgyblion awtistig

Mae strategaethau cymorth ar gyfer disgyblion ASC mewn ysgolion prif ffrwd yn amrywio'n eang ar draws cyfathrebu, ymddygiad, dysgu academiaidd a chyfranogiad cymdeithasol, gyda'r ymarferydd 1:1 yn aml yn ganolog i'w gweithredu (National Autistic Society, 2026a). Fodd bynnag, er bod ystod eang o strategaethau wedi'u disgrifio yn y llenyddiaeth, mae tystiolaeth empirig o'u heffeithiolrwydd yn anghyson, gyda llawer o'r gefnogaeth yn seiliedig ar astudiaethau arsylwadol neu farn broffesiynol yn hytrach na gwerthusiadau rheoledig.

O ran cyfathrebu, mae cefnogaeth weledol yn cael ei nodi'n gyson fel un o'r dulliau mwyaf effeithiol o leihau ansicrwydd a chefnogi annibyniaeth (Liang, 2024; Tatel, 2025). Er hynny, mae'r dystiolaeth yn awgrymu bod ei effaith yn dibynnu'n gryf ar gysondeb gweithredu a dealltwriaeth yr ymarferydd, gan olygu nad yw manteision yn cael eu sicrhau'n awtomatig (Liang *et al.*, 2024). Yn yr un modd, er bod Straeon Cymdeithasol™ yn cael eu defnyddio'n eang i gefnogi dealltwriaeth gymdeithasol, mae'r dystiolaeth yn gymysg, gyda rhai astudiaethau'n dangos gwelliant mewn parodrwydd cymdeithasol tra bod eraill yn awgrymu effaith gyfyngedig ar newid ymddygiad hirdymor (Como *et al.*, 2023; Carol Grey Social Stories, 2026). Mae modelu ac esiamplu gan ymarferwyr yn cael ei ystyried yn ddefnyddiol ar gyfer datblygu sgiliau cymdeithasol, ond mae ei effeithiolrwydd yn ddibynnol ar allu'r disgybl i gyffredinoli dysgu ar draws cyd-destunau, rhywbeth nad yw bob amser yn digwydd

yn ddibynadwy (Losh a Blacher, 2023; Carruthers *et al.*, 2025). Yn yr un modd, er bod sgaffaldio yn cael ei ystyried yn egwyddor addysgegol gadarn, gall fod yn wrthgynhyrchol os na chaiff ei dynnu'n ôl yn briodol, gan arwain at ddibyniaeth ar yr oedolyn yn hytrach na datblygiad annibyniaeth (Allagui, 2024; Manuel, 2025).

Yn ymddygiadol ac emosiynol, mae dulliau cynnwrf isel a strategaethau synhwyrdd yn cael eu hystyried yn hanfodol i gefnogi rheoleiddio, ond mae'r dystiolaeth ar eu heffaith uniongyrchol ar leihau digwyddiadau ymddygiadol yn gyfyngedig ac yn aml yn seiliedig ar astudiaethau bach neu gyd-destun-benodol (Greaves, 2023; Petersson-Bloom *et al.*, 2025). Er eu bod yn cael eu hargymell yn eang mewn canllawiau polisi, nid yw bob amser yn glir pa gydrannau sy'n cael yr effaith fwyaf, nac i ba raddau y mae'r newidiadau yn cael eu cynnal dros amser (Fitri *et al.*, 2025; Llywodraeth Cymru, 2022b). Mae hyn yn awgrymu bwlch rhwng argymhelliad polisi a sylfaen dystiolaeth gref.

Yn academiaidd, mae cydbwysedd rhwng cefnogaeth a hyrwyddo annibyniaeth yn cael ei nodi fel egwyddor allweddol, ond yn ymarferol mae hyn yn anodd ei gyflawni'n gyson (Petersson-Bloom a Holmqvist, 2022). Er bod addasu tasgau yn galluogi mynediad i'r cwricwlwm, gall hefyd arwain at wahaniaethu cudd neu ddibyniaeth barhaus os na chaiff ei raddio'n effeithiol (Debasu a Chekol, 2024; Butcher a Lane, 2025). Mae dystiolaeth yn awgrymu bod strategaethau annibyniaeth fel pylu awgrymiadau a hunanreoli yn addawol, ond mae eu heffaith hirdymor yn parhau i fod yn llai eglur oherwydd diffyg astudiaethau hydredol (Scheibel *et al.*, 2024; Lamash *et al.*, 2025).

O ran cynhwysiant cymdeithasol, mae cyfryngu gan ymarferwyr a strwythuro rhyngweithio â chyfoedion yn gallu hwyluso cyfranogiad, ond mae risg sylweddol y gall presenoldeb oedolyn gyson gyfyngu ar ryngweithio naturiol a chreu dibyniaeth gymdeithasol anfwriadol (Briet *et al.*, 2023; Garnier a Zorn, 2025). Er bod cyfranogiad cymdeithasol gwell yn cael ei gysylltu â lles uwch, mae'r llenyddiaeth yn awgrymu bod canlyniadau'n amrywio'n fawr yn dibynnu ar ba mor "ysgafn" neu rymus yw'r hwyluso (Libster *et al.*, 2025; Zamkowska a Koczanka, 2025).

Yn gyffredinol, mae'r llenyddiaeth yn awgrymu bod strategaethau 1:1 yn gallu cefnogi mynediad, rheoleiddio ac ymddygiad, ond mae eu heffaith yn anghyson ac yn ddibynnol ar ansawdd gweithredu, hyfforddiant yr ymarferydd, a chyd-destun ysgol.

Mae hyn yn tynnu sylw at broblem ehangach yn y maes: nid diffyg strategaethau sydd, ond diffyg tystiolaeth gadarn a chyson sy'n dangos pryd, sut, ac i bwy maent yn gweithio orau.

Effaith cymorth 1:1

Mae ymchwil ar effaith cefnogaeth 1:1 i ddisgyblion ASC yn dangos canlyniadau cymysg ar draws meysydd academiaidd, cymdeithasol ac emosiynol, gyda'r canfyddiadau'n ddibynnol ar ansawdd a chyd-destun y ddarpariaeth.

Yn academiaidd, gall cefnogaeth 1:1 wella mynediad at y cwricwlwm drwy sgaffaldio, esboniadau personol a gwahaniaethu tasgau (Fiosieva, 2025), gyda gwelliannau mewn ymgysylltiad a dealltwriaeth pan fo cydweithio effeithiol rhwng athrawon a chynorthwyr (Petersson-Bloom, Leifler a Holmqvist, 2023). Fodd bynnag, nid yw'r canlyniadau hyn yn cael eu gwireddu'n gyson, gydag amrywiad wedi'i gysylltu'n gryf ag arbenigedd ymarferwyr, eglurder rôl ac ansawdd cydlynw ar lefel yr ysgol (Dudek *et al.*, 2024; Hugh *et al.*, 2025). Mae'r anghysondeb hwn yn tynnu sylw at densiwn rhwng polisi ac ymarfer: er bod polisi addysg gynhwysol yn tybio y bydd cymorth ychwanegol yn cael ei weithredu'n gydlynol ac yn deg, yn ymarferol mae effeithiolrwydd darpariaeth 1:1 yn anwastad ac yn dibynnu ar ddehongliad ac adnoddau lleol. O ganlyniad, gall mynediad disgyblion at gymorth o ansawdd uchel amrywio'n sylweddol rhwng ysgolion, gan adlewyrchu anghydraddoldebau strwythurol mewn hyfforddiant, amser cynllunio ac integreiddio staff cymorth o fewn gwneud penderfyniadau addysgeg yn hytrach na gwahaniaethau mewn angen yn unig (Dudek *et al.*, 2024; Hugh *et al.*, 2025).

Yn gymdeithasol, gall ymarferwyr 1:1 gefnogi cyfranogiad a llywio rhyngweithio â chyfoedion (Ting-Tsou *et al.*, 2024), ond gall presenoldeb cyson oedolyn hefyd gyfyngu ar ryngweithio naturiol a chreu dibyniaeth gymdeithasol neu wahanu anfwriadol (Drye *et al.*, 2025; Chen, Schneider a Patten, 2021). Yn emosiynol, mae llawer o ddisgyblion yn elwa o well diogelwch, rhagweladwyedd a rheoleiddio, sy'n gallu lleihau pryder a gwella parodrwydd i ddysgu (Tøhaug *et al.*, 2025; McGoldrick *et al.*, 2025).

Mae presenoldeb oedolyn cyson yn cynnig manteision megis cefnogaeth uniongyrchol ac ymyrraeth amserol yn ystod camreoleiddio (Llywodraeth Cymru, 2025b; Rodgers *et al.*, 2020; Emerson a Costley, 2023), ond mae hefyd yn peri risgiau megis lleihau annibyniaeth, cyfyngu ar gymryd risgiau dysgu, a chreu rhwystrau cymdeithasol neu stigma (Villegas *et al.*, 2025; Chen, Schneider a Patten, 2021). Mae hyn yn tanlinellu'r angen am ddefnyddio tynnu'n ôl a phylu cefnogaeth yn strategol.

Mae'r llenyddiaeth hefyd yn pwysleisio'r tensiwn rhwng gorddibyniaeth ac annibyniaeth. Gall gormod o gefnogaeth arwain at ddiymadferthedd dysgedig a llai o hyder (Autism Speaks, 2026), tra bod dulliau sy'n hyrwyddo annibyniaeth (megis sgaffaldio, pylu awgrymiadau a hunanreoli) yn gallu gwella hunanreoleiddio a hyder (Fidosieva, 2025; Scheibel *et al.*, 2024). Fodd bynnag, dylid deall annibyniaeth fel proses raddol o addasu cymorth, nid tynnu cefnogaeth yn ôl yn gynamserol (Patzak a Zhang, 2025).

Er gwaethaf defnydd eang o gymorth 1:1, mae'r sylfaen dystiolaeth yn parhau'n gymysg ac yn anghyflawn. Mae llawer o astudiaethau'n ddisgrifiadol neu'n ansoddol gyda samplau bach, gan gyfyngu ar gyffredinol (Petersson-Bloom a Holmqvist, 2022; Petersson-Bloom *et al.*, 2025). Mae amrywiad mewn hyfforddiant ymarferwyr hefyd yn ei gwneud hi'n anodd ynysu effaith y rôl ei hun (Johnson *et al.*, 2025), ac mae diffyg ymchwil hirdymor ar gynaliadwyedd sgiliau a datblygiad cymdeithasol (Carruthers *et al.*, 2020).

Yn gyffredinol, mae'r dystiolaeth yn awgrymu bod cefnogaeth 1:1 yn gallu bod yn fuddiol i fynediad academiaidd a rheoleiddio emosiynol, ond ei bod hefyd yn cynnwys risgiau o ran annibyniaeth a chynhwysiant cymdeithasol. Mae hyn yn tanlinellu'r angen am ddealltwriaeth fwy cynnil, sy'n sensitif i gyd-destun, o sut i wneud defnydd effeithiol o gefnogaeth 1:1 mewn ysgolion cynradd prif ffrwd.

2.6 Heriau a thensiynau yn y llenyddiaeth

Hyfforddiant a disgwyliadau rôl anghyson

Mae'r llenyddiaeth yn tynnu sylw at anghysondeb sylweddol mewn hyfforddiant a disgwyliadau ar gyfer ymarferwyr 1:1 mewn lleoliadau cynradd prif ffrwd. Er bod rhai

yn derbyn hyfforddiant penodol i awtistiaeth, mae eraill yn dechrau rolau cymhleth heb baratoi digonol, gan adlewyrchu diffyg fframwaith cenedlaethol safonol (Gallego-Jimenez, Torrecilla-Manresa a Mari-Sanmillan, 2025). Mae'r diffyg cysondeb hwn yn cael ei waethygu gan wahaniaethau mewn disgwyliadau athrawon, lle mae'r rôl yn amrywio rhwng cefnogaeth addysgu, rheoli ymddygiad, neu ofal bugeiliol (Hamsho *et al.*, 2024). O ganlyniad, mae'r rôl yn aml yn hanfodol ond yn aneglur, gan effeithio ar ansawdd a chysondeb y ddarpariaeth.

Llafur emosiynol a llosgi allan

Mae cefnogi disgyblion ASC yn gosod gofynion emosiynol penodol ar ymarferwyr 1:1, gan gynnwys cyd-reoleiddio parhaus, monitro parhaus, a rheoli ymddygiad heriol (Legget ac Ostashchenko, 2025). Gan fod staff 1:1 yn gweithio'n agos at ddisgyblion unigol drwy gydol y diwrnod ysgol, nhw yw'r prif oedolyn sydd yn gyfrifol am reoli emosiynol a chefnogi ymddygiad, a all greu ymlyniadau dwys sydd yn werth chweil ac yn heriol yn emosiynol (Quill a Kahu, 2022). O ganlyniad, y grŵp hwn o staff sydd fwyaf agored i lafur emosiynol parhaus yng nghyd-destun yr ystafell ddosbarth. Pan gyfunir hyn â chyflog isel, contractau ansicr a chydabyddiaeth broffesiynol gyfyngedig (amodau sy'n aml yn gysylltiedig â rolau staff cymorth) mae'r risg o losgi allan ymhlith ymarferwyr 1:1 yn cynyddu'n sylweddol (Candeias *et al.*, 2021). Mae'r risg hon yn cael ei dwysáu ymhellach lle mae cefnogaeth sefydliadol yn gyfyngedig neu lle nad oes llawer o gyfleoedd strwythuredig i drafod lles disgyblion, gan adael ymarferwyr i reoli straen emosiynol ar eu pen eu hunain (Liu *et al.*, 2025). At ei gilydd, mae hyn yn creu tensiwn rhwng y disgwyliadau a roddir ar ymarferwyr 1:1 i ddarparu cefnogaeth emosiynol ac ymddygiadol gyson a'r diffyg cefnogaeth strwythurol sydd ar gael i gynnal y lefel hon o lafur emosiynol yn ymarferol.

Diffyg paratoi ar gyfer anghenion awtistiaeth

Er gwaethaf cynnydd mewn disgyblion ASC mewn ysgolion prif ffrwd, mae llawer o ymarferwyr yn adrodd diffyg hyfforddiant penodol cyn dechrau'r rôl (Alasaff, 2025). Mae hyfforddiant yn aml yn generig ac yn annigonol i ymdrin â phrosesu synhwyraidd, cyfathrebu neu reoleiddio ymddygiad (Johnson *et al.*, 2025). O ganlyniad, mae rhai ymarferwyr yn dibynnu ar ymatebion greddfodol nad ydynt bob amser yn cyd-fynd ag

arferion sy'n seiliedig ar dystiolaeth, gan greu bwlch rhwng cymhlethdod y rôl a'r paratoad a ddarperir.

Amrywiad ar draws ysgolion ac awdurdodau lleol

Mae rôl 1:1 yn amrywio'n sylweddol rhwng ysgolion ac awdurdodau lleol o ran goruchwyliaeth, hyfforddiant ac integreiddio i dimau addysgu (Lewis a Pulsford, 2025). Mewn rhai achosion, mae ymarferwyr yn rhan o dîm cydweithredol gyda chefnogaeth glir, tra mewn eraill maent yn gweithio'n ynysig gyda chyfyngedig oruchwyliaeth (Dudek *et al.*, 2024). Mae Estyn (2024) yn nodi anghydraddoldebau daearyddol oherwydd gwahaniaethau mewn polisi a chyllid, gan wneud effaith cefnogaeth 1:1 yn ddibynnol iawn ar gyd-destun lleol.

Cynhwysiant vs allgáu mewn ymarfer 1:1

Er bod cefnogaeth 1:1 yn ceisio hyrwyddo cynhwysiant, mae tystiolaeth yn dangos y gall hefyd arwain yn anfwriadol at allgáu. Gall presenoldeb cyson oedolyn gyfyngu ar ryngweithio â chyfoedion a chreu gwahaniad cymdeithasol (Colum a Cullen, 2025), gan atgyfnerthu gwahaniaeth yn hytrach na'i leihau (Ting-Tsou *et al.*, 2024). Fodd bynnag, pan gaiff ei weithredu'n sensitif drwy dynnu'n ôl strategol a hwyluso cymdeithasol, gall cefnogaeth 1:1 fod yn alluogwr pwysig o gynhwysiant gwirioneddol (Littlefair *et al.*, 2024). Felly, mae ei effaith yn dibynnu ar hyfforddiant, dull ymarferwyr, a diwylliant ysgol.

2.7 Adolygiad Methodolegol

Mathau o astudiaethau

Mae'r llenyddiaeth sy'n archwilio rôl yr ymarferydd 1:1 mewn cefnogi disgyblion ASC yn cael ei dominyddu gan ddulliau ansoddol, sydd yn adlewyrchu natur berthynol a chyd-destunol y gwaith (Ufermann, Domsch a Urton, 2024). Defnyddir cyfweiliadau lled-strwythuredig, grwpiau ffocws a dadansoddiad thematig yn aml i ddal profiadau byw ymarferwyr, athrawon a rhieni. Yn ogystal, mae astudiaethau arsylwadol ac ethnograffig yn darparu mewnwelediad manwl i ryngweithiadau ystafell ddosbarth, gan ddangos sut mae cynhwysiant yn cael ei weithredu mewn amser real (Nilsson a Moström, 2025).

Mae astudiaethau achos ar raddfa fach hefyd yn gyffredin, gan gynnig dealltwriaeth fanwl o ymarfer mewn cyd-destunau penodol, er bod eu cyffredinoldeb yn gyfyngedig (Gamble a Hewlette, 2026). Mewn cymhariaeth, mae ymchwil feintiol a dulliau cymysg yn llai cyffredin, er bod rhai astudiaethau'n canolbwyntio ar ganlyniadau academaidd neu ymddygiadol (Johnson *et al.*, 2025). At ei gilydd, mae'r maes yn adlewyrchu pwyslais cryf ar ddulliau ansoddol sy'n addas ar gyfer astudio cymorth 1:1 mewn cyd-destun ysgolion.

Cyfyngiadau cyffredin

Cyfyngiad cyson ar draws y llenyddiaeth yw pa mor gyffredin yw astudiaethau ar raddfa fach, sy'n cyfyngu ar gyffredinoli ac yn cyfyngu ar gymhariaeth ystyrion ar draws gwahanol gyd-destunau ysgol (Majadley, 2025). Yn ogystal, mae absenoldeb llais y disgybl yn parhau i fod yn fwlch sylweddol, gyda'r rhan fwyaf o ymchwil yn tynnu ar safbwyntiau oedolion fel athrawon ac ymarferwyr yn hytrach na safbwyntiau dysgwyr awtistig eu hunain (Goodall a MacKenzie, 2019). Mae'r hepgoriad hwn wedi'i lunio'n rhannol gan ystyriaethau moesegol ynghylch caniatâd a diogelu, yn ogystal â heriau methodolegol wrth sicrhau bod offer ymchwil yn hygyrch ac yn briodol i ddisgyblion â phroffiliau cyfathrebu amrywiol. Fodd bynnag, mae hefyd yn peryglu atgyfnerthu dealltwriaeth ddirprwyol o brofiad, lle mae safbwynt y plentyn yn cael ei ddehongli yn hytrach na'i gipio'n uniongyrchol. O ganlyniad, mae dealltwriaeth o sut mae dysgwyr yn profi cefnogaeth 1:1 yn parhau i fod yn gyfyngedig (Kermond, Lane a Southall, 2025), yn enwedig mewn perthynas ag ymreolaeth, cysur, a chynhwysiant canfyddedig yn yr ystafell ddosbarth.

Cyfyngiad pellach yw prinder ymchwil hydredol, gyda'r rhan fwyaf o astudiaethau'n darparu cipluniau tymor byr yn hytrach na data ar ddatblygiad hirdymor (Petersson-Bloom *et al.*, 2025). O ganlyniad, mae tystiolaeth gyfyngedig ynghylch effaith barhaus cymorth 1:1 ar annibyniaeth neu drosglwyddo sgiliau.

Bylchau yn y sylfaen ymchwil

Mae bylchau amlwg yn parhau mewn sawl maes allweddol. Yn gyntaf, mae diffyg ymchwil ar hyfforddiant ymarferwyr 1:1, er bod y llenyddiaeth yn amlygu anghysondeb mewn paratoad a chymhwysedd (Johnson *et al.*, 2025). Yn ail, mae diffyg sylweddol

o astudiaethau sydd yn cynnwys lleisiau disgyblion ASC, yn enwedig y rhai â chyfathrebu cyfyngedig, er gwaethaf ei bwysigrwydd i ddeall effaith wirioneddol cymorth (Goodall a MacKenzie, 2019).

Mae bylchau hefyd mewn ymchwil gymharol sy'n archwilio modelau gwahanol o gefnogaeth, megis cymharu darpariaeth 1:1 â modelau cydweithredol neu gymorth gan gymheiriaid (Ting-Tsou *et al.*, 2024). Yn yr un modd, mae diffyg astudiaethau hydredol sy'n olrhain canlyniadau ar draws cyfnodau pontio addysgol, sy'n hanfodol i ddeall effaith hirdymor cymorth 1:1 (Petersson-Bloom *et al.*, 2025).

Yn gyffredinol, er bod y maes yn gyfoethog mewn astudiaethau ansoddol a disgrifiadol, mae angen ymchwil mwy systematig, hydredol a chymharol i gryfhau'r sylfaen dystiolaeth ac i ddeall effaith cymorth 1:1 yn fwy cynhwysfawr (Johnson *et al.*, 2025).

2.8 Synthesis a map cysyniadol

Beth sydd yn hysbys?

Mae'r llenyddiaeth yn cytuno bod ymarferwyr 1:1 yn chwarae rôl amlochrog o fewn addysg gynradd brif ffrwd, gan gynnwys sgaffaldio academiaidd, rheoleiddio emosiynol ac ymddygiadol, cefnogaeth gyfathrebu a gofal bugeiliol. Yn gyffredinol, maent yn darparu strwythur, rhagweladwyedd a chefnogaeth bersonoledig sy'n gwella mynediad at ddysgu a lles emosiynol disgyblion ASC (Ting-Tsou *et al.*, 2024).

Mae hefyd gonsensws bod effeithiolrwydd yn dibynnu ar hyfforddiant, cydweithio a chyd-destun ysgol. Mae cydweithio ag athrawon a CADY ynghyd â hyfforddiant penodol i awtistiaeth, yn cael ei ystyried yn allweddol i wella ymarfer (Johnson *et al.*, 2025). Yn yr un modd, mae'r llenyddiaeth yn dangos bod ymarfer 1:1 yn gallu hyrwyddo cynhwysiant pan gaiff ei weithredu'n hyblyg ac yn strategol (Ting-Tsou *et al.*, 2024).

Beth sydd yn aneglur?

Er hyn, mae ansicrwydd sylweddol yn parhau ynghylch effaith wirioneddol cymorth 1:1. Er bod rhai astudiaethau'n adrodd gwell lles ac ymgysylltiad academiaidd, mae

eraill yn tynnu sylw at risgiau megis ynysu cymdeithasol, gorddibyniaeth a llai o ryngweithio â chyfoedion (Ting-Tsou *et al.*, 2024; Perrelet *et al.*, 2025). Mae'r effaith felly'n ddibynnol ar gyd-destun, arfer a natur y cymorth.

Mae hunaniaeth broffesiynol hefyd yn parhau'n amwys, gyda diffyg eglurder ynghylch a yw ymarferwyr yn addysgwyr, gofawyr neu gyfryngwyr, sydd yn cael ei waethygu gan hyfforddiant a disgwyliadau anghyson ar draws ysgolion (Johnson *et al.*, 2025).

Yn fethodolegol, mae'r maes yn cael ei gyfyngu gan brinder llais disgyblion, diffyg astudiaethau hydredol, a goruchafiaeth ymchwil ansoddol ar raddfa fach (Goodall a MacKenzie, 2019; Petersson-Bloom *et al.*, 2025). O ganlyniad, mae dealltwriaeth gyfyngedig o effaith hirdymor a datblygiad annibyniaeth. Yn ogystal, mae bylchau yn parhau ynghylch pa hyfforddiant sydd fwyaf effeithiol a sut mae hyn yn trosi i ymarfer (Johnson *et al.*, 2025).

Ble mae'r astudiaeth hon yn ffitio i mewn?

O fewn y bylchau hyn, mae'r astudiaeth bresennol yn archwilio rôl broffesiynol ymarferwyr 1:1 mewn lleoliadau cynradd prif ffrwd gyda disgyblion ASC, gan ganolbwyntio ar brofiad byw a dealltwriaeth ymarferol.

Yn gyntaf, mae'n mynd i'r afael â diffyg eglurder mewn hunaniaeth broffesiynol a disgwyliadau rôl, gan archwilio sut mae ymarferwyr yn dehongli eu cyfrifoldebau a llywio tensiynau rhwng gofal ac addysgeg (Johnson *et al.*, 2025).

Yn ail, mae'n cyfrannu at y maes hyfforddiant drwy archwilio canfyddiadau ymarferwyr o'u cymhwysedd, heriau, a'r gefnogaeth sydd ei hangen i wella ymarfer.

Yn drydydd, mae'n archwilio'r cydbwysedd rhwng cefnogaeth ac annibyniaeth, gan fynd i'r afael â phryderon am gynhwysiant, gorddibyniaeth, ac effaith cymorth 1:1 ar gyfranogiad academiaidd a chymdeithasol (Ting-Tsou *et al.*, 2024).

Yn olaf, mae'r astudiaeth yn syntheseiddio'r themâu hyn i ddatblygu dealltwriaeth gysyniadol o'r rôl 1:1 fel rhywbeth sy'n cael ei lunio gan ryngweithio rhwng diwylliant ysgol, anghenion disgyblion, asiantaeth ymarferwyr a chyfyngiadau systemig, gan

gyfrannu at drafodaeth ehangach ar gynhwysiant ystyrlon mewn addysg gynradd brif ffrwd.

2.9 Casgliad

Mae'r llenyddiaeth sy'n ymwneud â rôl yr ymarferydd 1:1 wrth gefnogi disgyblion ASC mewn addysg gynradd brif ffrwd yn dangos set gymhleth o themâu cydberthynol. Yn gyson, caiff y rôl ei disgrifio fel un eang ac amlochrog sy'n cynnwys cefnogaeth academiaidd, rheoleiddio emosiynol ac ymddygiadol, cyfathrebu, a chynhwysiant cymdeithasol, gyda'i heffeithiolrwydd yn dibynnu ar gydweithio, hyfforddiant, a chyddestun yr ysgol (Ting-Tsou *et al.*, 2024; Johnson *et al.*, 2025). Fodd bynnag, mae'r llenyddiaeth hefyd yn pwysleisio hunaniaeth broffesiynol amwys, wedi'i llunio gan hyfforddiant anghyson, statws isel, a thensiynau parhaus rhwng gofal ac addysgeg (Johnson *et al.*, 2025; Perrelet *et al.*, 2025), gan greu darlun o rôl sy'n ganolog i gynhwysiant ond yn aml wedi'i diffinio'n wael.

Er bod cytundeb bod cefnogaeth 1:1 yn gallu gwella mynediad at ddysgu, lleihau pryder, a chynyddu diogelwch emosiynol, mae canfyddiadau'n parhau'n anghyson ynghylch ei effaith ar gynhwysiant cymdeithasol. Mae rhai astudiaethau'n ei weld fel galluogydd allweddol i gyfranogiad, tra bod eraill yn tynnu sylw at risgiau megis ynysu cymdeithasol, gorddibyniaeth, a lleihad mewn rhyngweithio â chyfoedion (Ting-Tsou *et al.*, 2024; Johnson *et al.*, 2025). Mae anghytundeb hefyd ynghylch hyfforddiant a pharhad cymorth, gyda thystiolaeth yn awgrymu y gall hyfforddiant penodol i awtistiaeth wella ymarfer, ond nad yw'n mynd i'r afael yn llawn â chyfyngiadau strwythurol ehangach fel amwysedd rôl ac amodau gwaith (Johnson *et al.*, 2025). Yn yr un modd, mae parhad oedolyn 1:1 yn cael ei weld naill ai fel ffactor sefydlogi hanfodol neu fel rhywbeth a all gyfyngu ar annibyniaeth a pherthnasoedd ehangach y disgybl.

Mae bylchau sylweddol yn y sylfaen dystiolaeth yn parhau. Yn benodol, mae diffyg lleisiau disgyblion ASC (Goodall a MacKenzie, 2019), prinder astudiaethau hydredol, a diffyg ymchwil gymharol ar fodelau cefnogaeth gwahanol yn cyfyngu ar ddealltwriaeth o effaith hirdymor darpariaeth 1:1. Yn ogystal, mae proffesiynoli'r rôl (gan gynnwys hyfforddiant, llafur emosiynol, ac amrywiad systemig ar draws awdurdodau lleol) yn parhau i fod heb ei archwilio'n ddigonol (Johnson *et al.*, 2025).

O ganlyniad, mae'r maes yn parhau'n dameidiog, gyda llawer o astudiaethau ansoddol ar raddfa fach a diffyg dadansoddiadau cymharol cadarn.

Yn erbyn y cefndir hwn, mae'r astudiaeth bresennol yn ceisio cyfrannu dealltwriaeth fwy cynnil o rôl yr ymarferydd 1:1 mewn ysgolion cynradd prif ffrwd. Drwy ganolbwyntio ar safbwyntiau ymarferwyr, mae'n archwilio hunaniaeth broffesiynol, eglurder rôl, a'r modd y caiff tensiynau rhwng cynhwysiant, annibyniaeth a chefnogaeth eu llywio'n ymarferol. Yn y modd hwn, mae'n ymateb i fylchau allweddol yn y llenyddiaeth ac yn cyfrannu at ddealltwriaeth fwy clir o rôl sy'n ganolog i addysg gynhwysol ond sy'n parhau i fod heb ei diffinio'n llawn.

3. Methodoleg

3.1 Trosolwg o'r ymchwil

Mae'r ymchwil hwn yn mabwysiadu dull methodolegol ansoddol i archwilio rôl broffesiynol yr ymarferydd 1:1 wrth gefnogi plant ag ASC o fewn addysg gynradd brif ffrwd. Mae'r astudiaeth wedi'i lleoli o fewn ysgolion cynradd prif ffrwd yn Sir Gaerfyrddin, ac mae'n ceisio archwilio profiadau bywyd, dealltwriaeth broffesiynol, ac arferion bob dydd cynorthwywyr addysgu 1:1.

Mae'r fethodoleg wedi'i chynllunio i gyd-fynd yn agos â nodau ac amcanion yr ymchwil, gan sicrhau bod y dulliau a ddewisir yn briodol ar gyfer dal cymhlethdod a natur gyd-destunol ymarfer addysgol cynhwysol (Korkie, Beyers a Swansepeol, 2025). Nodir Conn, Hicks a Thomas (2024) er bod trafodaeth bolisi yn aml yn pwysleisio cynhwysiant, mae pryderon yn parhau ynghylch amwysedd rôl, cydnabyddiaeth broffesiynol a'r graddau y mae cefnogaeth 1:1 yn hwyluso neu'n cyfyngu ar gynhwysiant ystyrlon i ddisgyblion awtistig.

Mae'r astudiaeth yn mynd i'r afael â thri nôd cyffredinol: archwilio dealltwriaeth ymarferwyr 1:1 o awtistiaeth, archwilio'r hyfforddiant y maent wedi'i dderbyn neu'n ei dderbyn ar hyn o bryd ac ymchwilio i'r strategaethau y maent yn eu defnyddio i gefnogi plant awtistig mewn ystafelloedd dosbarth prif ffrwd.

I gyflawni'r nodau hyn, mae'r ymchwil yn defnyddio cyfuniad o holiaduron, cyfweiliadau lled-strwythuredig, ac arsylwadau naturiolaid. Mae'r dyluniad ansoddol aml-ddull hwn yn caniatáu lled a dyfnder, gan alluogi'r ymchwilydd i driongli data a datblygu dealltwriaeth fanwl o rôl broffesiynol yr ymarferydd. Yn hytrach na gwerthuso effeithiolrwydd neu ganlyniadau, mae'r astudiaeth yn blaenoriaethu lleisiau ymarferwyr eu hunain, gan geisio cipio realiti manwl eu harfer proffesiynol dyddiol. Dywed Woolacott (2025) mae'r dull hwn yn cyd-fynd â galwadau mewn llenyddiaeth ddiweddar am ymchwil sydd yn rhoi blaenoriaeth i safbwyntiau ymarferwyr, yn enwedig rhai staff cymorth sydd yn aml yn cael eu tangynrychioli mewn ymchwil addysgol (Vardy *et al.*, 2025).

O ystyried cyfranogiad gweithwyr proffesiynol addysgol ac arsylwadau o fewn lleoliadau ysgol, mae ystyriaethau moesegol a rheoli risg yn ganolog i'r dyluniad methodolegol (Robinson, 2025). Mae'r ymchwil wedi'i chynllunio yn unol â chanllawiau

moesegol y brifysgol, deddfwriaeth diogelu berthnasol, a gofynion GDPR (GOV.UK, 2026), gan sicrhau bod risgiau i gyfranogwyr, yr ymchwilydd a'r sefydliad yn cael eu lleihau gymaint â phosibl. Mae gwneud penderfyniadau moesegol yn cael ei ystyried nid fel cam unigol, ond fel proses barhaus sydd yn cael ei hymgorffori drwy gydol y cyfnod ymchwil.

Mae'r dyluniad hefyd yn cydnabod y posibilrwydd y gall cyfranogwyr brofi anghysur wrth fyfyrion ar eu rôl broffesiynol neu eu harferion yn y gweithle. Er mwyn lliniaru hyn, mae'r astudiaeth yn blaenoriaethu dulliau sensitif, gwirfoddol, ac anfeirniadol sydd yn canolbwyntio ar brofiadau proffesiynol yn hytrach na gwerthusiadau personol neu sefydliadol.

3.2 Ystyriaethau moesegol

Mae ystyriaethau moesegol yn hanfodol i'r astudiaeth hon oherwydd cyfranogiad ymarferwyr sydd yn gweithio gyda phlant, sensitifrwydd proffesiynol y pwnc, a'r defnydd o ddulliau arsylwadol mewn amgylcheddau ysgol. Ceir cymeradwyaeth foesegol gan bwyllgor moeseg y Brifysgol cyn casglu data, yn unol â chanllawiau BERA (2024) a llawlyfr moeseg y Brifysgol ar gynnal ymchwil gyda phobl (Roberts-Holmes, 2023). Mae hyn yn sicrhau bod cyfranogwyr yn cael eu diogelu a bod uniondeb y broses ymchwil yn cael ei gynnal (Macnamara, 2025). Mae egwyddorion caniatâd gwybodus, cyfrinachedd, anhysbysrwydd, a'r hawl i dynnu'n ôl yn sail i'r astudiaeth gyfan.

Mae'r broses gydsynio yn sicrhau bod cyfranogwyr yn deall bod yr ymchwil yn canolbwyntio ar brofiadau ac arferion proffesiynol yn unig, ac nad yw'n ymwneud â barnu perfformiad, torri polisïau, nac unrhyw weithgarwch anghyfreithlon. Mae hyn yn lleihau'r risg o ddatgeliadau anfwriadol a allai arwain at oblygiadau cyfreithiol neu niwed i enw da. Serch hynny, os bydd pryderon diogelu yn codi yn ystod y broses ymchwil, caiff y rhain eu trin yn unol â gweithdrefnau adrodd statudol y brifysgol a'r gyfraith berthnasol.

Mae tensiwn moesegol allweddol yn yr astudiaeth yn ymwneud â safle deuol cyfranogwyr fel gweithwyr proffesiynol a ffynonellau data ymchwil. Mae ymchwil mewn lleoliadau ysgol o reidrwydd yn cynnwys risg o gael ei dehongli fel gwerthusiad o arfer

proffesiynol, a all ddylanwadu ar agoredrwydd ymatebion. O ganlyniad, fframwyd pob agwedd ar gasglu data o amgylch profiad ac arfer proffesiynol yn hytrach na barnu neu werthuso perfformiad unigol.

Cafwyd caniatâd gwybodus gan bob cyfranogwr cyn casglu data, ond yn unol â safbwyntiau moesegol cyfoes, cafodd hyn ei drin fel proses barhaus ac adolygadwy yn hytrach nag un digwyddiad unigol (Flory ac Emanuel, 2004). Atgoffwyd cyfranogwyr o'u hawl i dynnu'n ôl ar unrhyw gam heb ganlyniadau, gan fynd i'r afael â phryderon ynghylch gorfodaeth ganfyddedig mewn cyd-destunau ysgol hierarchaidd.

Mae risg bosibl o anghysur emosiynol wrth fyfyrion ar heriau proffesiynol hefyd yn cael ei chydabod. Er nad yw'r astudiaeth yn archwilio amgylchiadau personol, gall trafod arfer mewn perthynas â phlant ag ASC arwain at straen myfyriol. Er mwyn lliniaru hyn, caniatwyd i gyfranogwyr hepgor cwestiynau ar unrhyw adeg, a chynlluniwyd pob cwestiwn i fod yn anarfarnol ac yn canolbwyntio ar arfer proffesiynol.

Roedd cyfrinachedd ac anhysbysrwydd yn ganolog oherwydd natur fach yr astudiaeth a'r risg o adnabod diddwythol mewn cyd-destunau ysgol leol. Defnyddiwyd ffugenwau drwy gydol y gwaith, a chafodd manylion cyd-destunol adnabyddadwy eu dileu neu eu cyffredinoli er mwyn amddiffyn cyfranogwyr a sefydliadau. Mae egwyddorion GDPR (GOV.UK, 2026) wedi llywio pob agwedd ar drin data, gan gynnwys lleihau data, storio diogel, mynediad cyfyngedig, a chadw dan reolaeth, er mwyn lleihau risg o dorri data neu niwed i enw da.

Roedd defnyddio offer electronig safonol ar gyfer casglu data, megis cyfrifiaduron a dyfeisiau recordio, yn lleihau risgiau gweithdrefnol ymhellach, gan nad oedd unrhyw dechnolegau arbenigol na pheryglus yn rhan o'r astudiaeth. Cafodd hyn ei ystyried fel mesur lliniaru risg ychwanegol o fewn y dyluniad methodolegol.

Risg a llywodraethu moesegol parhaus

Nid yw risg foesegol wedi'i chyfyngu i'r cam cyn casglu data ond caiff ei hailystyried yn barhaus drwy gydol casglu, dadansoddi ac adrodd data. Yn unol â'r cais moesegol, dosbarthwyd yr astudiaeth fel un risg isel; fodd bynnag, mae ymchwil ansoddol mewn

lleoliadau addysgol yn gofyn am fyfyrddod moesegol parhaus yn hytrach na chydymffurfiaeth weithdrefnol statig (Roberts-Holmes, 2023).

Mae'r risgiau a ystyriwyd yn cynnwys ymatebion emosiynol i drafodaethau am arfer proffesiynol, posibilrwydd o adnabod cyfranogwyr yn anuniongyrchol mewn sampl fach ddaearyddol, ac effeithiau adweithedd yn ystod arsylwadau yn yr ystafell ddosbarth. Rheolwyd y risgiau hyn drwy atgoffa cyson o hawliau tynnu'n ôl, defnyddio cwestiynu anarfarnol, a chyfnod ymglyfarwyddo mewn ysgolion cyn arsylwi ffurfiol er mwyn lleihau adweithedd.

O safbwynt GDPR (GOV.UK, 2026), cymhwyswyd egwyddorion lleihau data drwy sicrhau mai dim ond data angenrheidiol a gasglwyd, a bod yr holl ddata wedi'i anonimeiddio i leihau'r risg o adnabod diddwythol. Lliniarodd storio diogel o fewn systemau prifysgol y risgiau sydd yn gysylltiedig â thorri data neu niwed i enw da ymhellach.

Mae'r astudiaeth hefyd yn cydnabod safleolrwydd a lles yr ymchwilydd fel rhan o ddull moesegol myfyriol. Gall ymgysylltu parhaus â chynnwys sydd yn ymwneud â heriau proffesiynol greu straen emosiynol ysgafn. Rheolwyd hyn drwy oruchwyliaeth academiaidd, cadw dyddiadur myfyriol, a rheoli cyfnodau casglu data yn strwythuredig pan oedd angen, gan gyd-fynd ag egwyddorion arfer ansoddol moesegol (Braun a Clarke, 2021).

3.3 Dylunio ymchwil a lleoliad damcaniaethol

Mae ymchwil diweddar mewn addysg gynhwysol wedi mabwysiadu methodolegau ansoddol yn gynyddol i archwilio profiadau ymarferwyr sydd yn gweithio gyda disgyblion ASC, gan amlygu gwerth dulliau naratif a deongliadol (Bennett, Parsons a Kovshoff, 2024; Rentschler, Hume a Steinbrenner, 2023). Mae'r astudiaeth hon yn cyd-fynd â'r duedd hon, gan gydnabod bod rôl broffesiynol yr ymarferydd 1:1 wedi'i hadeiladu'n gymdeithasol ac yn ddibynnol ar gyd-destun.

Dewiswyd dull ymchwil ansoddol gan ei fod yn ôl Isik (2025) yn addas ar gyfer archwilio profiadau, ystyron ac arferion proffesiynol o fewn cyd-destunau byd go iawn. Mae'r astudiaeth yn ceisio deall sut mae ymarferwyr 1:1 yn dehongli awtistiaeth, yn canfod eu hyfforddiant ac yn gweithredu strategaethau cymorth, yn hytrach na

mesur newidynnau wedi'u diffinio ymlaen llaw. Mae dulliau ansoddol yn caniatáu i leisiau cyfranogwyr gael eu hamlygu i'r amlwg ac yn galluogi'r ymchwilydd i gofnodi cymhlethdod arfer cynhwysol mewn addysg brif ffrwd. Yn ôl Bennett, Parsons a Kovshoff (2024) dangosir ymchwil blaenorol bod dulliau ansoddol yn arbennig o effeithiol wrth archwilio profiadau staff cymorth ac athrawon sydd yn gweithio gyda disgyblion ASC (Rentschler, Hume a Steinbrenner, 2023).

Mae'r dull hwn yn cyd-fynd yn agos â nodau'r ymchwil, sydd yn canolbwyntio ar ddealltwriaeth yn hytrach na chyffredinol. Mae hefyd yn caniatáu hyblygrwydd, gan alluogi'r ymchwilydd i ymateb yn sensitif i brofiadau cyfranogwyr ac i ystyriaethau moesegol wrth iddynt godi. Mae hefyd yn lleihau rhai risgiau moesegol, megis lleihau pwysau ar gyfranogwyr i ddarparu ymatebion 'cywir' neu fesuradwy.

O ystyried natur archwiliadol yr astudiaeth hon a'i ffocws ar brofiad byw, ni fyddai dull meintiol yn cipio cymhlethdod, emosiwn a natur gyd-destunol rôl yr ymarferydd 1:1 yn ôl Lim (2025). Er y gallai dull cymysg ddarparu cyd-destun ehangach, byddai'n symud ffocws yr astudiaeth oddi wrth brofiadau byw ymarferwyr ac yn cynyddu'r baich ar gyfranogwyr, gan greu risgiau ychwanegol o flinder ac anghysur (Stadnik *et al.*, 2021).

Cyfeiriadedd ethnograffig

Mae ymchwil blaenorol wedi defnyddio dulliau ethnograffig i archwilio gwaith 'anweledig' staff cymorth, gan ddangos sut mae rolau'n cael eu negodi drwy berthnasoedd pŵer, disgwyliadau anffurfiol a pholisi (Webster *et al.*, 2011). Mae'r dull hwn hefyd yn gofyn am ystyriaethau moesegol penodol, gan gynnwys lleihau adweithedd arsylwadol a diogelu enw da ysgolion a gweithwyr proffesiynol drwy ddienweiddio trylwyr.

Mae'r ymchwil yn mabwysiadu cyfeiriadedd ethnograffig, yn enwedig trwy ddefnyddio arsylwadau naturiolaid o fewn lleoliadau ystafell ddosbarth. Dywed Walker *et al.*, (2025) mae'r dull hwn yn galluogi'r ymchwilydd i arsylwi arferion bob dydd ymarferwyr 1:1 yn eu lle, gan roi cipolwg ar sut mae cefnogaeth yn cael ei rhoi ar waith o fewn cyd-destun cymdeithasol a sefydliadol yr ysgol.

Er nad yw'r astudiaeth yn gyfystyr ag ethnograffeg lawn, mae egwyddorion ethnograffig fel ymgysylltiad hirfaith, sensitifrwydd cyd-destunol, ac adlewyrchedd yn

llywio dyluniad yr ymchwil. Mae'r cyfeiriadedd hwn yn gwella hygrededd y canfyddiadau wrth ei gwneud yn ofynnol rhoi sylw gofalus i ffiniau moesegol, ymddygiad proffesiynol, a chyfrifoldebau diogelu.

Deallir yr ysgol fel gofod cymdeithasol cymhleth, wedi'i lunio gan bolisi, hierarchaethau proffesiynol, a pherthnasoedd pŵer. Mae'r dull ethnograffig felly'n arbennig o briodol ar gyfer archwilio gwaith aml anweledig ymarferwyr 1:1 a'r modd y mae eu rolau'n cael eu negodi rhwng disgwyliadau ffurfiol ac anffurfiol.

Safbwynt ontolegol ac epistemolegol

Yn ontolegol, mae'r astudiaeth wedi'i lleoli o fewn persbectif perthynol, gan gydnabod bod sawl realiti yn bodoli a bod unigolion yn llunio ystyr yn seiliedig ar eu profiadau a'u cyd-destunau. Yn epistemolegol, mae'r ymchwil yn mabwysiadu safbwynt deongliadol, gan gydnabod bod gwybodaeth yn cael ei chyd-lunio trwy ryngweithio rhwng yr ymchwilydd a'r cyfranogwyr.

Mae'r safbwynt hwn yn cydnabod rôl yr ymchwilydd wrth ddehongli data ac yn tynnu sylw at bwysigrwydd myfyrdod. Mae hefyd yn ei gwneud yn ofynnol bod tryloywder yn ofynnol ynghylch rhagfarn bosibl ymchwilwyr a'r camau a gymerir i wella dibynadwyedd.

Paradeim ffenomenolegol

Mae'r ymchwil wedi'i lywio gan baradeim ffenomenolegol, gan ganolbwyntio ar brofiadau byw cyfranogwyr o gefnogi plant ASC. Mae'r paradeim yn briodol o ystyried pwyslais yr astudiaeth ar hunaniaeth broffesiynol, dealltwriaeth ac ymarfer (Tavakol a Sanders, 2025). Drwy archwilio sut mae ymarferwyr 1:1 yn gwneud synnwyr o'u rolau, mae'r ymchwil yn ceisio goleuo dimensiynau goddrychol addysg gynhwysol.

3.4 Dulliau casglu data

Mae'r astudiaeth yn mabwysiadu dyluniad aml-ddull, gan ddefnyddio triongli methodolegol i wella hygrededd, dyfnder a chadernid dehongliadau. Nodir Meydan ac Akkas (2024) mae triongli yn cydnabod y gall gwahanol ddulliau ddatgelu agweddau unigryw ar y ffenomen dan sylw a bod tystiolaeth gydgysfeiriol yn cryfhau hyder mewn dehongliadau.

Strategaeth samplu

Defnyddiwyd strategaeth samplu bwrpasol i ddewis cyfranogwyr oedd yn uniongyrchol berthnasol i amcanion yr ymchwil. Defnyddiwyd ymatebion holiadur cychwynnol i nodi cyfranogwyr posibl ar gyfer cyfweiliadau ac arsylwadau, gan sicrhau bod y sampl yn cynnwys ymarferwyr â lefelau amrywiol o brofiad a hyfforddiant.

Roedd samplu pwrpasol yn caniatáu i'r ymchwilydd ganolbwyntio ar achosion cyfoethog o wybodaeth gan barhau i fod yn ymwybodol o ystyriaethau moesegol, gan gynnwys pwysau llwyth gwaith a chyfranogiad gwirfoddol (Hiratsuka, 2025).

Disgwylir i tua 7–11 o gyfranogwyr gwblhau holiadur ansoddol, gyda 3–5 yn cymryd rhan mewn cyfweiliadau lled-strwythuredig ac arsylwadau. Ystyrir bod maint y sampl yn briodol o fewn ymchwil ffenomenolegol ac ethnograffig, lle mae'r pwyslais ar ddyfnder profiad yn hytrach na chyffredinol ystadegol.

Awgrymir Antoniadou (2025) mae sampl fach yn briodol o fewn ymchwil ffenomenolegol, gan ganiatáu amser ar gyfer dadansoddiad manwl o ddata o safon, tra hefyd yn lleihau risgiau logistaidd a moesegol sy'n gysylltiedig â samplau mawr.

Holiadur peilot

Cynhaliwyd astudiaeth beilot cyn casglu'r prif ddata er mwyn gwerthuso eglurder, perthnasedd a strwythur yr holiadur a ddefnyddiwyd yn yr ymchwil hon. Mae defnyddio astudiaeth beilot yn cael ei argymhell yn eang mewn methodoleg ymchwil addysgol, gan ei bod yn galluogi ymchwilydd i brofi offerynnau casglu data cyn eu defnyddio'n ffurfiol, gan wella dilysrwydd, dibynadwyedd ac ymarferoldeb yr offer (Cohen, Manion a Morrison, 2018). Aiff ymlaen i bwysleisio bod peilotio yn hanfodol ar gyfer nodi problemau posibl megis amwysedd cwestiynau, llwyth gwybyddol gormodol, neu anawsterau dehongli gan gyfranogwyr, yn enwedig mewn ymchwil sy'n defnyddio holiaduron.

Yn y cyd-destun hwn, dosbarthwyd yr holiadur peilot i sampl fach o gynorthwywyr addysgu 1:1. Gofynnwyd iddynt gwblhau'r offeryn a darparu adborth ar eglurder, llif, perthnasedd a hyd y cwblhau, yn ogystal ag unrhyw fylchau yn y cynnwys. Nododd yr

adborth fod yr holiadur yn gyffredinol yn briodol ac yn cyd-fynd ag amcanion yr ymchwil, ond bod angen rhai addasiadau i wella eglurder a phrofiad y defnyddiwr.

Yn dilyn y broses beilot, gwnaed nifer o addasiadau allweddol. Er enghraifft, addaswyd y raddfa Likert trwy ysgrifennu'r opsiynau'n llawn (o "Anghytuno'n gryf" i "Cytuno'n gryf") er mwyn lleihau amwysedd a sicrhau dehongliad cyson. Tynnwyd un cwestiwn demograffig (yn ymwneud â rhyw'r plentyn) gan ei fod yn cael ei ystyried yn ddiangen ar gyfer amcanion yr astudiaeth. Yn ogystal, aildrefnwyd y cwestiynau'n thematig (Cyffredinol, Dealltwriaeth, Hyfforddiant a Strategaethau) er mwyn gwella strwythur rhesymegol yr holiadur.

Nodwyd hefyd fod y fformat gwreiddiol yn llai hwylus i'w gwblhau, gyda diffyg lle ar gyfer ymatebion estynedig. O ganlyniad, trosglwyddwyd yr holiadur i Microsoft Forms er mwyn gwella hygyrchedd, strwythur gweledol a phrofiad y cyfranogwyr.

Ni chafodd data'r astudiaeth beilot ei gynnwys yn y dadansoddiad terfynol, gan mai ei phrif bwrpas oedd mireinio'r offeryn ymchwil yn hytrach na chyfrannu at ganfyddiadau'r astudiaeth.

Holiaduron

Defnyddir holiadur ansoddol agored fel y dull casglu data cychwynnol. Mae holiaduron yn caniatáu i gyfranogwyr fyfyrwyr ar eu profiadau ar eu cyflymder eu hunain a gallant fod yn arbennig o ddefnyddiol wrth weithio gydag ymarferwyr sydd ag amser cyfyngedig ar gael (Braun a Clarke, 2021). Roeddent yn cynnwys cwestiynau caeedig ac agored, gan ganiatáu ar gyfer hunanasesiad yn ogystal ag adfyfrio ansoddol. Lleihaodd y defnydd o holiaduron y baich amser ar gyfranogwyr a lleihau pwysau cymdeithasol, gan fynd i'r afael â risgiau posibl yn gysylltiedig ag anghysur neu fregusrwydd proffesiynol.

Er y gall holiaduron gyfyngu ar eglurder ymatebion, mae'r risg hon yn cael ei lliniaru drwy ddylunio cwestiynau gofalus ac atgoffa cyfranogwyr o'u hawl i hepgor cwestiynau sensitif. Mae defnyddio holiaduron hefyd yn caniatáu i ystod ehangach o gyfranogwyr gyfrannu, gan wella amrywiaeth y safbwyntiau o fewn yr astudiaeth.

Cyfweliadau lled-strwythuredig

Cynhaliwyd cyfweliadau lled-strwythuredig gyda chyfranogwyr dethol i archwilio eu profiadau yn fanylach. Roedd y fformat hwn yn caniatáu cysondeb ar draws cyfweliadau gan ddarparu hyblygrwydd i ddilyn ymatebion cyfranogwyr ac archwilio themâu sy'n dod i'r amlwg (Brinkmann, 2020). Cynlluniwyd cyfweliadau i ganolbwyntio ar arfer proffesiynol yn hytrach na materion personol neu sensitif, gan leihau'r risg o ofid emosiynol neu ddatgeliadau anfwriadol. Atgoffwyd y cyfranogwyr y gallent hepgor cwestiynau neu dynnu'n ôl ar unrhyw adeg.

Cynhelir cyfweliadau ar-lein dros Microsoft Teams, gan leihau risgiau iechyd a diogelwch, cynyddu hygyrchedd, a lleihau effaith amgylcheddol teithio. Fe'u recordir gyda chydsyniad. Mae cwestiynau'n adeiladu ar ganfyddiadau'r holiaduron, gan gefnogi triogli a dyfnhau dealltwriaeth. Trafodir risgiau posibl megis anghysur emosiynol yn ystod y broses gydsynio, a darperir mesurau cefnogi priodol.

Arsylwadau naturiolaid

Cynhaliwyd arsylwadau naturiolaid o fewn lleoliadau ystafell ddosbarth i archwilio sut mae ymarferwyr 1:1 yn cefnogi disgyblion awtistig yn ymarferol. Canolbwyntiodd yr arsylwadau ar strategaethau ymarferwyr yn hytrach na phlant unigol, ac ni chofnodwyd unrhyw ddata adnabyddadwy am ddisgyblion.

Glynodd yr ymchwilydd wrth holl bolisiâu diogelu'r ysgol ac osgoi sefyllfaoedd un-i-un gyda phlant. Roedd unrhyw bryderon diogelu a welwyd i'w hadrodd yn unol â gweithdrefnau'r ysgol a'r brifysgol.

Mae nodiadau maes yn cael eu cofnodi'n systematig ac yn cynnwys cydrannau disgrifiadol a myfyriol i gofnodi'r hyn a welir a dehongliadau'r ymchwilydd. Ffocws yr arsylwadau oedd rhyngweithiadau'r ymarferydd â'r plentyn a'r strategaethau a chefnogaeth a ddefnyddir mewn amser real.

Mae unrhyw bryderon diogelu a welir yn cael eu hadrodd ar unwaith yn unol â gweithdrefnau'r ysgol a'r brifysgol. Mae'r dull hwn yn lleihau'r risg o niwed i blant, ac yn amddiffyn yr ymchwilydd a'r brifysgol rhag camddehongli neu honiadau amhriodol.

O safbwynt iechyd a diogelwch, ystyrir bod y risgiau corfforol yn isel, gan eu bod yn gyfyngedig i symud o gwmpas adeiladau ysgol a theithio lleol. Mae pob ymweliad

wedi'i drefnu ymlaen llaw, ac mae'r ymchwilydd yn dilyn arferion diogelwch sylfaenol, gan gynnwys ymglyfarwyddo â gweithdrefnau brys yr ysgol. Gan nad oes teithio tramor na lleoliadau risg uchel, ystyrir bod risgiau iechyd a diogelwch yn fach.

3.5 Dadansoddi data

Dadansoddiad thematig

Bydd data'n cael ei ddadansoddi gan ddefnyddio dadansoddiad thematig myfyriol, gan ddilyn y broses chwe cham a amlinellir gan Braun a Clarke (2021).

Bydd y dadansoddiad yn anwythol, gan ganiatáu i themâu ddod i'r amlwg o'r data yn hytrach na chael eu gorfodi ymlaen llaw. Mae hyn yn cefnogi amcanion archwiliadol yr astudiaeth ac yn sicrhau bod lleisiau'r cyfranogwyr yn parhau i fod yn ganolog.

Myfyrdod a safbwynt ymchwilwyr

Roedd myfyrdod yn ganolog i'r broses ddadansoddi. Cadwodd yr ymchwilydd ddyddiadur myfyriol i ystyried sut y gallai profiadau personol, rhagdybiaethau a chefnidir proffesiynol ddylanwadu ar ddehongli. Helpodd yr arfer hwn i liniaru rhagfarn a gwella tryloywder dadansoddol.

Rhagfarn a dibynadwyedd

Bydd rhagfarn ymchwilwyr posibl yn cael ei mynd i'r afael â nhw drwy adlewyrchedd, dogfennu penderfyniadau dadansoddol yn dryloyw a defnyddio nifer o ffynonellau data. Bydd ymddiriedaeth yn cael ei gwella drwy hygyrddedd, dibynadwyedd a chadarnhadwyedd, gan ddilyn meini prawf Lincoln a Guba (1985), sydd yn parhau i fod yn ddylanwadol mewn ymchwil ansoddol gyfoes (Sam *et al.*, 2023).

Mae rhagfarn yn gynhenid mewn ymchwil ansoddol oherwydd rôl ddeongliadol yr ymchwilydd a safbwyntiau goddrychol y cyfranogwyr (Lim, 2025). Mae'r astudiaeth hon yn mynd i'r afael â rhagfarn drwy: triongli Methodolegol, myfyrdod a gwirio aelodau. Gyda'i gilydd, mae'r strategaethau hyn yn cryfhau hygyrddedd dehongliadau ac yn lleoli canfyddiadau o fewn cyd-destunau dilys.

3.6 Casgliad

Mae'r bennod hon wedi amlinellu dyluniad yr ymchwil, y dulliau a'r ystyriaethau moesegol sydd yn sail i'r astudiaeth. Drwy fabwysiadu dull ansoddol,

ethnograffig, ffenomenolegol, mae'r ymchwil mewn sefyllfa dda i archwilio rôl broffesiynol yr ymarferydd 1:1 wrth gefnogi plant ASC mewn addysg gynradd brif ffrwd. Mae ymwybyddiaeth foesegol a rheoli risg wedi'u hymgorffori drwy gydol y broses ymchwil, gan sicrhau bod yr astudiaeth yn cael ei chynnal yn gyfrifol, yn sensitif, a chyd'r ystyriaeth briodol i bob cyfranogwr.

4. Canfyddiadau

4.1 Cyflwyniad

Mae'r bennod hon yn cyflwyno canfyddiadau'r dadansoddiad thematig o ddata holiaduron, cyfweiliadau ac arsylwadau a gasglwyd gan ymarferwyr 1:1 sy'n gweithio gyda phlant ag ASC mewn addysg gynradd brif ffrwd. Nod y dadansoddiad hwn oedd archwilio profiadau, canfyddiadau ac arferion ymarferwyr wrth gefnogi disgyblion ASC, gyda sylw arbennig i sut maent yn deall eu rôl broffesiynol o fewn lleoliadau addysgol cynhwysol.

Dadansoddwyd y data gan ddefnyddio'r dull dadansoddi thematig myfyriol chwe cham a amlinellwyd gan Braun a Clarke (2021). Nid yw'r dull hwn yn rhagnodi nifer sefydlog o themâu; yn hytrach, mae'n pwysleisio y dylid datblygu themâu yn seiliedig ar eu perthnasedd dadansoddol a'u gallu i gipio ystyr patrymog ar draws y set ddata, yn hytrach na bodloni unrhyw ofyniad rhifiadol rhagnodedig. Yn yr astudiaeth hon, felly, arweiniwyd datblygiad pedwar thema gyffredinol gan y data ei hun, gan adlewyrchu cydbwysedd rhwng dyfnder ac eglurder dadansoddiad. Mae'r penderfyniad i gyflwyno pedair thema yn adlewyrchu pwyslais Braun a Clarke ar gynhyrchu naratif dadansoddol cydlynol, cryno ac ystyrlon, gan osgoi gor-ddarnio'r data i ormod o themâu a gor-symleiddio i rhy ychydig. Gyda'i gilydd, mae'r themâu hyn yn darparu cyfrif strwythuredig a chynhwysfawr o sut mae ymarferwyr 1:1 yn deall eu rôl, yn datblygu eu harfer, ac yn cefnogi disgyblion ASC o fewn addysg gynradd brif ffrwd.

Y pedwar thema a nodwyd oedd: (1) deall awtistiaeth: gwybodaeth, canfyddiadau a hyder; (2) hyfforddiant, paratoi a datblygiad proffesiynol; (3) strategaethau ac arferion wrth gefnogi plant ag awtistiaeth; a (4) rôl broffesiynol yr ymarferydd 1:1 mewn addysg brif ffrwd gynhwysol. Gyda'i gilydd, mae'r themâu hyn yn darparu dealltwriaeth fanwl o rôl ymarferwyr 1:1 a'r ffyrdd y maent yn cefnogi cynnwys disgyblion ASC mewn addysg gynradd brif ffrwd.

4.2 Thema 1: deall awtistiaeth: gwybodaeth, canfyddiadau a hyder

Mae'r thema hon yn archwilio sut mae ymarferwyr 1:1 yn deall awtistiaeth, gan ganolbwyntio ar eu lefelau gwybodaeth, eu canfyddiadau o ddisgyblion ASC, a'u hyder

wrth ddarparu cefnogaeth o fewn ysgolion cynradd prif ffrwd. Roedd y thema yn amlwg ar draws pob ffynhonnell ddata ac mae'n tynnu sylw at y graddau y mae cysyniadau ymarferwyr o awtistiaeth yn llunio eu harferion o ddydd i ddydd a'u rhyngweithiadau â disgyblion.

Ffigwr 1

Datgelodd y data amrywiad sylweddol yng ngwybodaeth a dealltwriaeth ymarferwyr o awtistiaeth. Dangosodd rhai cyfranogwyr ymwybyddiaeth gymharol wybodus, gan gyfeirio at nodweddion allweddol fel gwahaniaethau cyfathrebu, sensitifrwydd synhwyraidd, a heriau gyda rhyngweithio cymdeithasol. Fodd bynnag, disgrifiodd cyfran sylweddol o gyfranogwyr eu dealltwriaeth fel un gyfyngedig, a ddatblygwyd yn aml trwy ddysgu profiadol yn hytrach na hyfforddiant ffurfiol. Roedd yn ymddangos bod yr amrywioldeb hwn mewn gwybodaeth yn cyfrannu at deimladau o ansicrwydd ac, ar adegau, rhwystredigaeth ymhlith ymarferwyr, yn enwedig lle roeddent yn teimlo nad oeddent wedi'u paratoi'n ddigonol i ddiwallu anghenion cymhleth, gan danlinellu'r rhyngweithio rhwng gwybodaeth, hyder a llafur emosiynol o fewn y rôl.

Ffigwr 2

Ffigwr 3

Yn ogystal â gwahaniaethau mewn gwybodaeth, roedd canfyddiadau cyfranogwyr o awtistiaeth yn amrywio o ran cymhlethdod. Mabwysiadodd sawl ymarferydd safbwynt unigol, gan gydnabod ASC fel sbectrwm a phwysleisio unigrywiaeth anghenion pob disgybl. Mewn cyferbyniad, roedd eraill yn ymddangos yn dibynnu ar dybiaethau mwy cyffredinol, gan ddisgrifio disgyblion ASC mewn ffyrdd a oedd yn awgrymu dealltwriaeth fwy sefydlog neu symlach o'r cyflwr ar adegau.

Ffigwr 4

Daeth perthynas glir i'r amlwg hefyd rhwng gwybodaeth a hyder. Roedd ymarferwyr a nododd ddealltwriaeth gryfach o awtistiaeth yn tueddu i fynegi mwy o hyder yn eu rôl, yn enwedig wrth ragweld ac ymateb i anghenion disgyblion. I'r gwrthwyneb, roedd y rhai a ganfu bylchau yn eu gwybodaeth yn aml yn nodi ansicrwydd, yn enwedig wrth reoli sefyllfaoedd anghyfarwydd neu heriol. Mae hyn yn awgrymu nad yw hyder yn gysylltiedig yn unig â phrofiad, ond ei fod yn gysylltiedig yn agos â dyfnder ac ansawdd y ddealltwriaeth y mae ymarferwyr yn teimlo eu bod yn ei meddu.

Ffigwr 5

Mae'r canfyddiadau hyn yn awgrymu bod dealltwriaeth ymarferwyr o ASC yn anghyson ac yn aml yn cael ei hadeiladu trwy brofiad ymarferol yn hytrach na dysgu proffesiynol strwythuredig. Er bod rhai cyfranogwyr yn dangos gwerthfawrogiad o natur amrywiol awtistiaeth, mae'n ymddangos bod eraill yn tynnu ar ddehongliadau mwy gostyngol neu gyffredinol, a allai beryglu gor-symleiddio anghenion disgyblion.

Ar ben hynny, mae'r cysylltiad amlwg rhwng gwybodaeth a hyder yn tanlinellu pwysigrwydd dealltwriaeth wybodus wrth lunio ymdeimlad o gymhwysedd ymarferwyr. Mae hyn yn tynnu sylw at densiwn posibl o fewn ymarfer, lle disgwylir i ymarferwyr ddarparu cefnogaeth unigol er gwaethaf amrywioldeb yn eu parodrwydd cysyniadol a phroffesiynol. Yn y cyd-destun hwn, mae "tensiwn" yn cyfeirio at y camgymheiriad rhwng y disgwyliadau a roddir ar ymarferwyr a lefel yr hyfforddiant,

yr arweiniad a'r ddealltwriaeth gysyniadol sydd ar gael iddynt. O ganlyniad, gall ymarferwyr ganfod eu hunain yn llywio anghenion cymhleth disgyblion gyda sail ddamcaniaethol gyfyngedig, gan arwain at ansicrwydd wrth wneud penderfyniadau ac amrywioldeb mewn ymarfer. Mae'r tensiwn hwn yn cael ei waethygu ymhellach gan y disgwyliad i ddarparu cefnogaeth gynhwysol, sy'n canolbwyntio ar y disgybl, sy'n gofyn am ddealltwriaeth fanwl o ASC nad yw bob amser yn cael ei chefnogi trwy ddatblygiad proffesiynol ffurfiol. O ganlyniad, gall ymarferwyr ddibynnu ar reddf neu brofiad blaenorol, sydd, er ei fod yn werthfawr, efallai na fyddant bob amser yn cyd-fynd â dulliau sy'n seiliedig ar dystiolaeth, a allai effeithio ar hyder ymarferwyr a chysondeb y gefnogaeth a ddarperir.

4.3 Thema 2: hyfforddiant, paratoi a datblygiad proffesiynol

Mae'r thema hon yn archwilio profiadau cyfranogwyr o hyfforddiant, paratoi, a datblygiad proffesiynol parhaus mewn perthynas â'u rôl fel ymarferwyr 1:1. Mae'n cipio'r graddau y mae ymarferwyr yn teimlo eu bod wedi'u paratoi ar gyfer eu rôl, natur a hygyrchedd cyfleoedd hyfforddi, a sut mae'r profiadau hyn yn dylanwadu ar eu hymarfer a'u hymdeimlad o gymhwysedd proffesiynol.

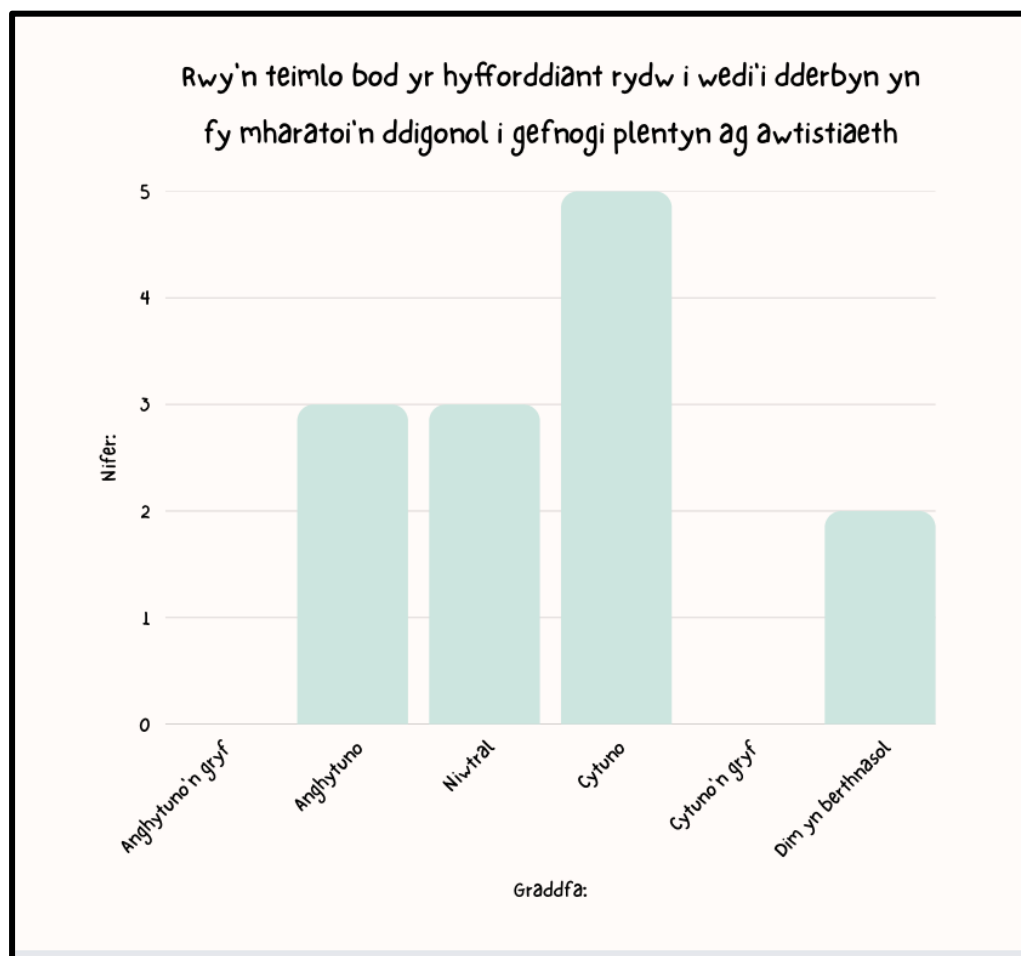
Ffigwr 6

Patrwm cyson ar draws y set ddata oedd y diffyg canfyddedig o hyfforddiant ffurfiol, penodol cyn neu yn ystod rolau cyfranogwyr. Adroddodd llawer o ymarferwyr eu bod wedi dechrau eu swyddi gyda pharatoad lleiaf posibl, gan ddibynnu'n aml ar ddysgu anffurfiol, cefnogaeth gan gymheiriaid, neu brofiad ar y gwaith i ddatblygu eu sgiliau. Mae hyn yn awgrymu bod gwybodaeth broffesiynol yn aml yn cael ei chaffael mewn modd adweithiol yn hytrach na strwythuredig.

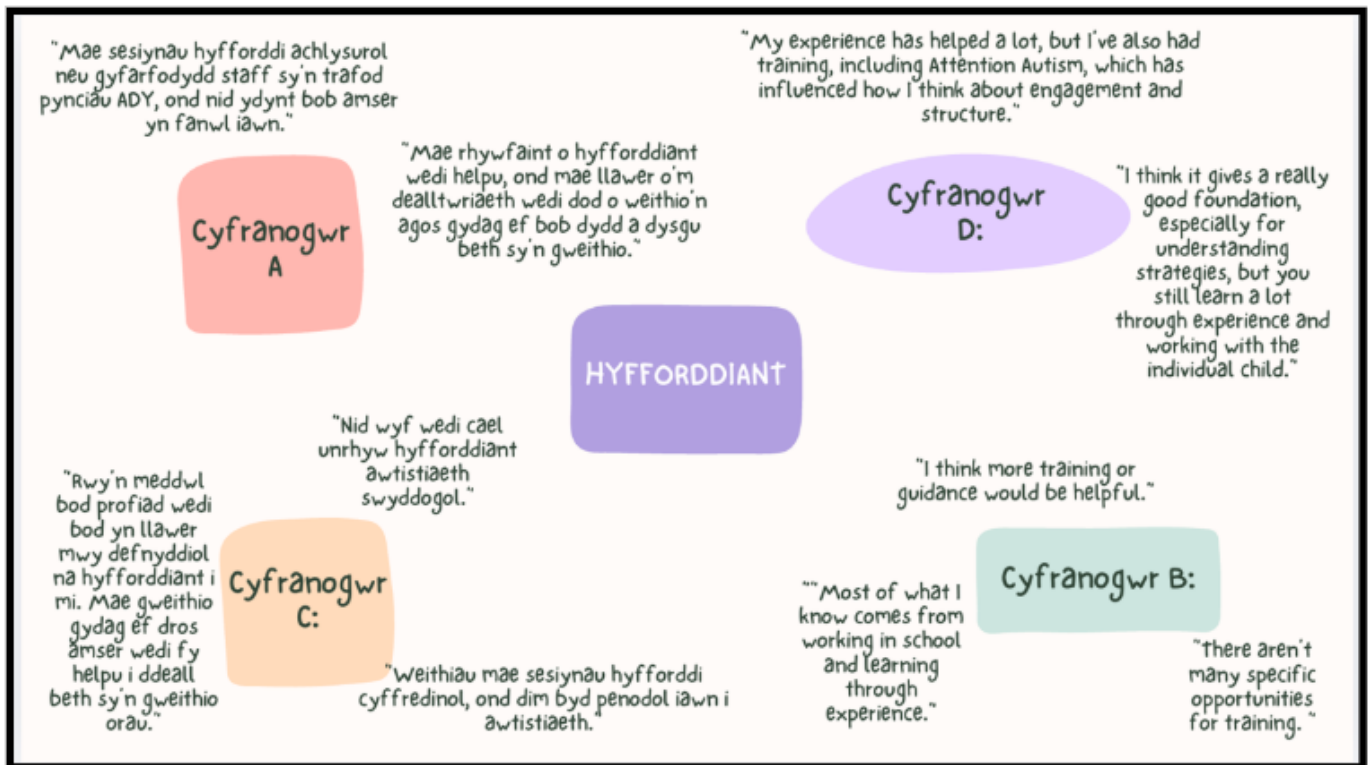
Lle'r oedd hyfforddiant wedi'i gael, roedd yn aml yn cael ei ddisgrifio fel hyfforddiant cyfyngedig o ran cwrpas, anaml, neu'n rhy gyffredinol, yn hytrach na'i deilwra i ofynion penodol cefnogi disgyblion ASC. Nododd rhai cyfranogwyr fod hyfforddiant yn tueddu i ganolbwyntio'n eang ar ADY, heb ddigon o ddyfnder mewn perthynas ag ASC. O ganlyniad, adroddodd ymarferwyr am fwlch rhwng mewnbwn damcaniaethol a realiti ymarferol eu cyfrifoldebau o ddydd i ddydd.

Ffigwr 7

Er gwaethaf y cyfyngiadau hyn, roedd tystiolaeth gref o ymarferwyr yn ceisio datblygu eu gwybodaeth eu hunain yn weithredol. Disgrifiodd cyfranogwyr eu bod yn cymryd rhan mewn dysgu hunan cyfeiriedig, gan gynnwys arsylwi cydweithwyr, ymchwilio i strategaethau'n annibynnol, a myfyrio ar eu harfer eu hunain. Mae hyn yn tynnu sylw at rywfaent o asiantaeth broffesiynol, er ei fod hefyd yn tanlinellu dibyniaeth ar fenter unigol yn hytrach na chefnogaeth systematig.

Fodd bynnag, mae'r ddibyniaeth hon ar ddysgu hunan cyfeiriedig hefyd yn tynnu sylw at ddiffyg cysondeb sylweddol mewn hyfforddiant a pharatoi proffesiynol ar draws ymarferwyr. Yn absenoldeb dull strwythuredig a safonol, gall ansawdd a chywirdeb y wybodaeth a geir amrywio'n sylweddol, gan godi cwestiynau pwysig ynghylch pwy, os oes unrhyw un, sy'n gyfrifol am fonitro neu ddilysu'r dysgu hwn. Heb oruchwyliaeth glir, gall ymarferwyr fabwysiadu strategaethau sy'n anghyson, wedi dyddio, neu heb eu halinio'n llawn ag arfer sy'n seiliedig ar dystiolaeth, a allai arwain at gefnogaeth anwastad i ddisgyblion. Adlewyrchir y pryder hwn yng ngwaith Webster *et al.*, (2011) a Blatchford *et al.*, (2012), sy'n dadlau y gall amrywioldeb mewn paratoi cynorthwywyr arwain at gefnogaeth anghyson ac, ar adegau, llai effeithiol i ddisgyblion ag ADY. O ganlyniad, gall plant brofi amrywioldeb nid yn unig yn y strategaethau a ddefnyddir i'w cefnogi, ond hefyd yn agweddau, hyder, a pharodrwydd cyffredinol yr ymarferydd sy'n gweithio gyda nhw. Mae'r anghysondeb hwn yn peryglu tanseilio egwyddorion addysg gynhwysol, lle dylai cefnogaeth fod yn deg ac yn ymatebol i anghenion unigol yn hytrach na bod yn ddibynnol ar fenter neu brofiad blaenorol yr ymarferydd unigol.

Ffigwr 8

Ar ben hynny, mae ymgysylltiad rhai ymarferwyr â deunyddiau a gafwyd yn annibynnol yn codi ystyriaethau ychwanegol ynghylch perthnasedd cyd-destunol. Mae llawer o'r ymchwil a'r canllawiau ymarferol sydd ar gael yn eang ar ASC yn deillio o gyd-destunau rhyngwladol, yn enwedig yr Unol Daleithiau, lle mae systemau addysgol, disgwyliadau diwylliannol a fframweithiau polisi yn wahanol iawn i'r rhai yng Nghymru. Fel y'i hamlygwyd mewn adroddiadau gan Estyn (2020), mae amrywioldeb o hyd yn y ffordd y mae arferion cynhwysol a dysgu proffesiynol yn cael eu gweithredu ar draws ysgolion Cymru, gan atgyfnerthu pwysigrwydd hyfforddiant penodol i'r cyd-destun. O ganlyniad, efallai na fydd strategaethau sy'n effeithiol mewn un cyd-destun yn drosglwyddadwy'n uniongyrchol i un arall, yn enwedig lle mae gwahaniaethau yn bodoli yn strwythur y cwricwlwm, polisi cynhwysiant ac arfer ystafell ddosbarth. Mae hyn yn codi cwestiynau pellach ynghylch priodoldeb a chymhwysedd dysgu hunan cyfeiriedig yn absenoldeb hyfforddiant lleol, penodol i'r system. Gyda'i gilydd, mae'r canfyddiadau hyn yn tynnu sylw at angen critigol am ddatblygiad proffesiynol cydlynol, perthnasol i'r cyd-destun ac o ansawdd sicr, gan sicrhau bod ymarferwyr nid yn unig yn rhagweithiol yn eu dysgu, ond hefyd yn cael eu cefnogi'n ddigonol i drosi'r dysgu hwnnw'n arfer effeithiol a chyson.

Roedd amrywiaeth o ran mynediad at gyfleoedd datblygiad proffesiynol hefyd yn amlwg rhwng lleoliadau. Adroddodd rhai cyfranogwyr am amgylcheddau ysgol gefnogol lle'r oedd hyfforddiant yn cael ei annog a'i hwyluso, tra bod eraill yn disgrifio darpariaeth fwy cyfyngedig. Ymddengys bod yr anghysondeb hwn yn cyfrannu at wahanol lefelau o barodrwydd a hyder ymhlith ymarferwyr.

Mae'r canfyddiadau'n dangos bod hyfforddiant a datblygiad proffesiynol ar gyfer ymarferwyr 1:1 yn aml yn dameidiog a heb fod yn ddigon arbenigol, gan arwain at ddibyniaeth ar ddysgu profiadol a hunan cyfeiriedig. Er y gall hyn feithrin addasrwydd ac ymarfer myfyriol, mae hefyd yn codi pryderon ynghylch cysondeb a dyfnder gwybodaeth ar draws ymarferwyr. Mae'r amrywioldeb o ran mynediad at hyfforddiant yn awgrymu ymhellach fod parodrwydd proffesiynol, i ryw raddau, yn ddibynnol ar gyddestun sefydliadol yn hytrach na darpariaeth safonol. Mae hyn yn tynnu sylw at fwlch strwythurol posibl rhwng y disgwyliadau a roddir ar ymarferwyr a'r gefnogaeth ffurfiol sydd ar gael iddynt.

4.4 Thema 3: strategaethau ac arferion wrth gefnogi plant ag awtistiaeth

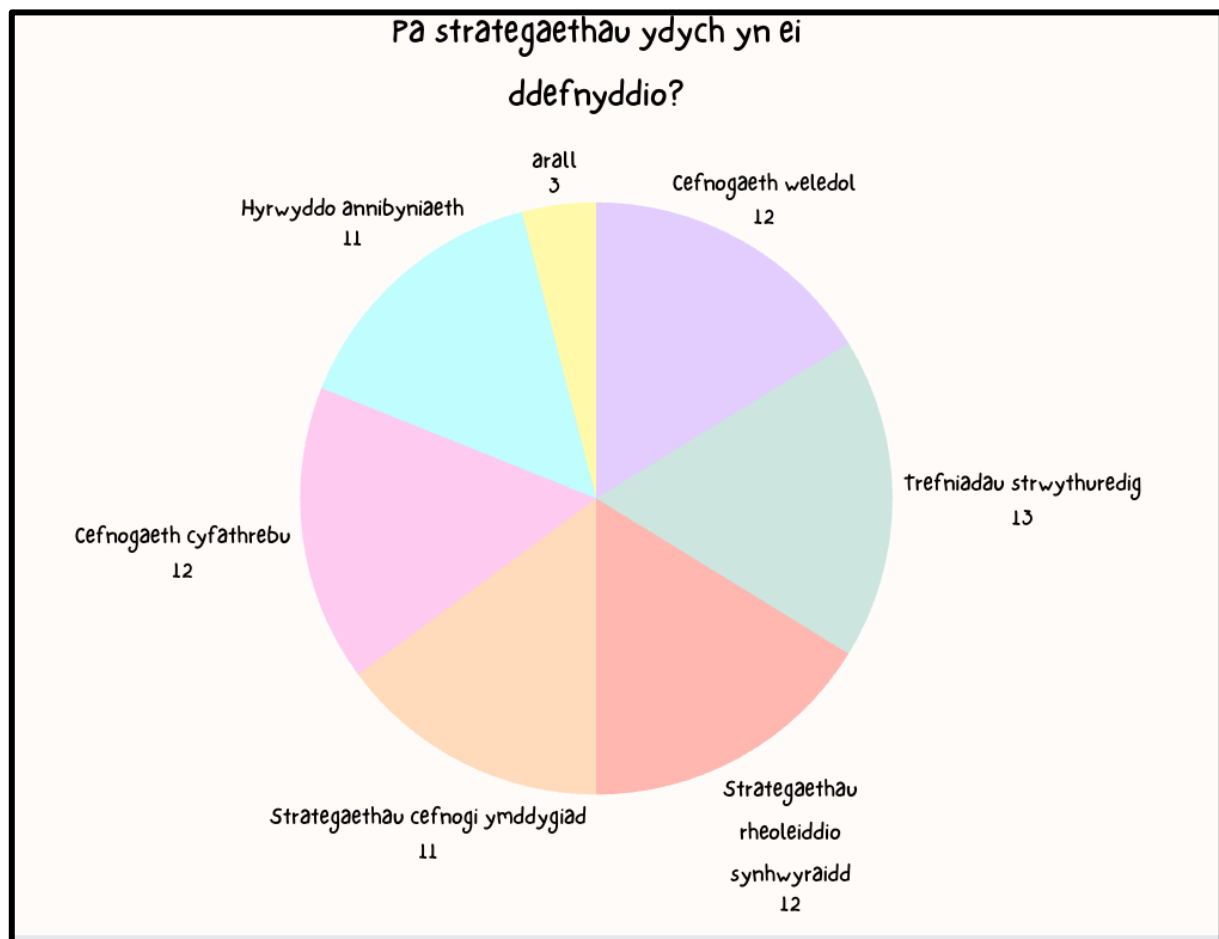
Mae'r thema hon yn archwilio'r ystod o strategaethau ac arferion a ddefnyddir gan ymarferwyr 1:1. Mae'n canolbwyntio ar sut mae ymarferwyr yn trosi eu dealltwriaeth o anghenion disgyblion yn ddulliau ymarferol, gan gynnwys addasu gweithgareddau dysgu, defnyddio technegau cefnogol, a rheoli ymddygiad ac ymgysylltiad yn yr ystafell ddosbarth.

Datgelodd y data fod ymarferwyr yn defnyddio ystod eang o strategaethau, gan addasu eu dulliau yn aml mewn ymateb i anghenion unigol a ffactorau cyd-destunol. Patrwm amlwg oedd y pwyslais ar hyblygrwydd ac ymatebolrwydd, gyda chyfranogwyr yn aml yn disgrifio'r angen i addasu tasgau, cyfarwyddiadau a disgwyliadau mewn amser real. Mae hyn yn adlewyrchu natur ddeinamig y rôl a'r angen am addasiad parhaus o fewn amgylchedd yr ystafell ddosbarth.

Ffigwr 9

Cyfranogwr:	Strategaethau arsylwyd o fewn ei ymarfer:
A	· Amserlen weledol · Cyfarwyddiadau llafar clir a cryno · Cardiâu ciw · Straeon cymdeithasol · 'Brain breaks' · Offer ffidget a chadair synhwyraidd · Siart gwobrwyo
B	· Cyfarwyddiadau llafar byr, clir · Caniatáu i'r plentyn adael amgylchedd yr ystafell ddosbarth pan fo angen · Defnydd cyfyngedig o ddelweddau gweledol a welwyd yn ystod y sesiwn hon
C	· Arddangosfeydd gweledol ac adnoddau pwnc ar gael. · Cyfarwyddiadau clir, syml · Cardiâu ciw · Straeon cymdeithasol · Ffidgets · Amseredd 10 munud · Seibiannau symud byr
D	· Iaith glir, gryno. · Cefnogaeth weledol i amlinellu dilyniant y gweithgareddau · Torri tasgau i lawr yn gamau llai, haws eu rheoli. · Modelu gweithgareddau · Ailadrodd cyfarwyddiadau

Roedd y strategaethau cyffredin a nodwyd ar draws y set ddata yn cynnwys defnyddio cefnogaeth weledol, cyfarwyddiadau symlach a strwythuredig, a rhannu tasgau yn gamau y gellir eu rheoli. Defnyddiwyd y dulliau hyn yn aml i wella dealltwriaeth a lleihau gorlwytho gwybyddol. Yn ogystal, disgrifiodd ymarferwyr bwysigrwydd sefydlu arferion clir a rhagweladwyedd, a ystyriwyd yn cefnogi ymdeimlad o ddiogelwch ac ymgysylltiad disgyblion.

Ffigwr 10

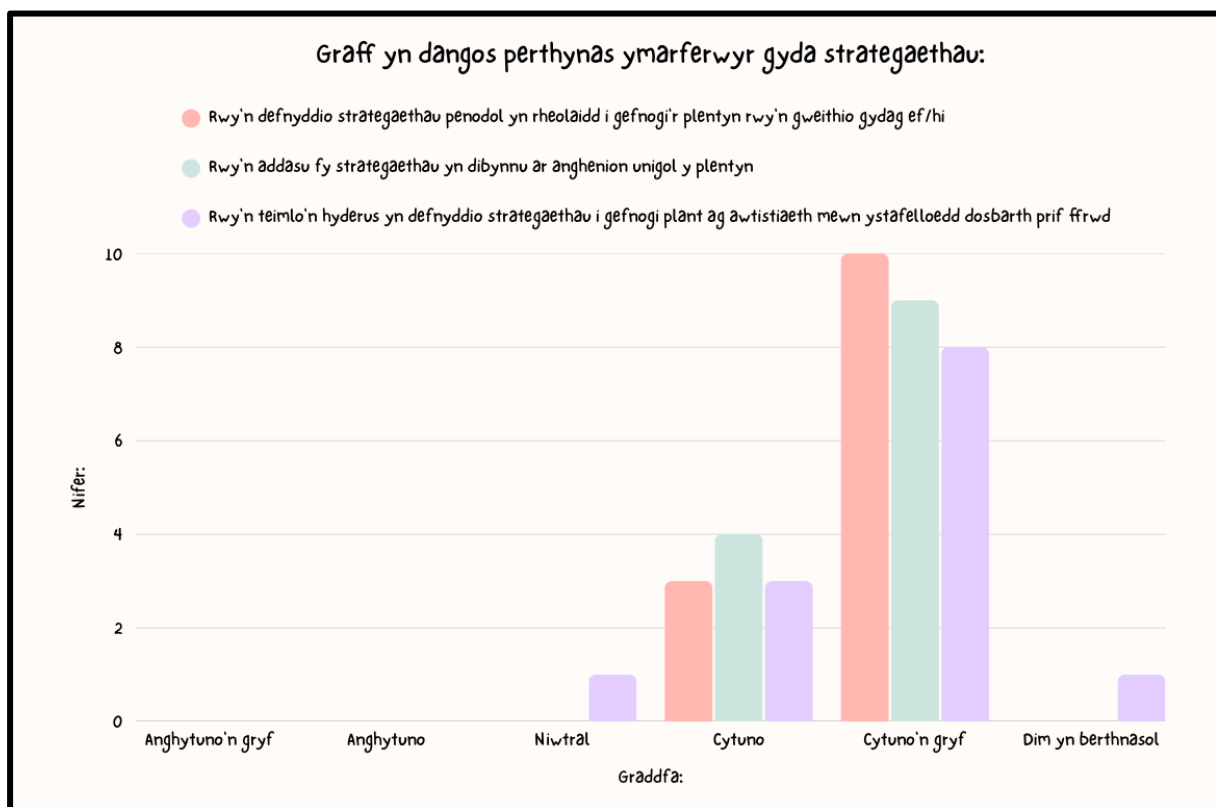
Roedd strategaethau rheoleiddio ymddygiadol ac emosiynol hefyd yn amlwg. Adroddodd cyfranogwyr eu bod wedi defnyddio technegau fel ymyrraeth ragataliol, tynnu sylw, a darparu seibiannau symud neu synhwyrdd i reoli arwyddion o ofid neu gam reoleiddio. Roedd tystiolaeth bod ymarferwyr wedi datblygu gwybodaeth fanwl, unigol am sbardunau ac ymatebion disgyblion, gan eu galluogi i ragweld a lliniaru heriau posibl.

Er gwaethaf hyn, roedd y data hefyd yn awgrymu amrywioldeb yng nghysondeb a phriodoldeb y defnydd o strategaethau. Er bod rhai ymarferwyr wedi mynegi rhesymeg glir yn sail i'w dulliau, roedd eraill yn ymddangos yn dibynnu mwy ar ddulliau profi a chamgymeriad neu ddulliau greddf. Gall yr anghysondeb hwn adlewyrchu gwahaniaethau mewn hyfforddiant a phrofiad, yn ogystal â diffyg fframwaith cyffredin sy'n arwain arferion. Mae gan yr anghysondeb hwn oblygiadau pwysig i ddisgyblion, gan y gall arwain at gefnogaeth anwastad ac, ar adegau, anrhagweladwy ar draws gwahanol gyd-destunau ac ymarferwyr. I blant unigol, gall y diffyg cysondeb hwn fod

yn arbennig o heriol, yn enwedig o ystyried bod llawer o ddisgyblion ASC yn elwa o ddulliau arferol, rhagweladwy, a strwythuredig yn glir. Felly, gall amrywioldeb mewn strategaethau arwain at ddryswch, mwy o bryder, neu lai o ymgysylltiad, gan fod gofyn i ddisgyblion addasu'n barhaus i wahanol ddisgwyliadau a dulliau cymorth.

Ar ben hynny, lle na chaiff strategaethau eu cymhwyso gyda bwriad neu gysondeb clir, mae risg y bydd cefnogaeth yn dod yn adweithiol yn hytrach na rhagweithiol, gan gyfyngu o bosibl ar ei heffeithiolrwydd wrth hyrwyddo dysgu ac annibyniaeth. O safbwynt damcaniaethol, gellir deall hyn mewn perthynas â chysyniad Vygotsky o sgaffaldio, lle dylid strwythuro cefnogaeth effeithiol yn ofalus, yn ymatebol, a'i thynnu'n ôl yn raddol i hyrwyddo annibyniaeth. Gall dulliau anghyson neu reddfodl amharu ar y broses hon, gan arwain naill ai at gefnogaeth annigonol neu orddibyniaeth ar gymorth oedolion. Yn ogystal, mae Pellicano *et al.*, (2014) yn pwysleisio pwysigrwydd arferion sy'n seiliedig ar dystiolaeth ac sy'n briodol yng nghydestun addysg ASC, gan amlygu y gall anghysondeb mewn cefnogaeth effeithio'n negyddol ar ganlyniadau dysgu a lles disgyblion. Mae hyn yn tanlinellu'r angen am ddulliau ymarfer cydlynol, wedi'u seilio ar ddamcaniaeth, a chyson, gan sicrhau nad yn unig y mae cefnogaeth yn unigol, ond hefyd yn sefydlog, yn rhagweladwy, ac yn briodol yn ddatblygiadol o safbwynt y disgybl.

Ffigwr 11

Mae'r canfyddiadau hyn yn dangos bod ymarferwyr yn defnyddio repertoire amrywiol ac addasol i raddau helaeth o strategaethau i gefnogi disgyblion, gyda phwyslais cryf ar unigoliaeth ac ymatebolrwydd. Fodd bynnag, mae'r amrywioldeb yn y ffordd y mae'r strategaethau hyn yn cael eu cysyniadoli a'u cymhwyso yn awgrymu nad yw arfer bob amser yn cael ei ategu gan fframwaith cyson neu wedi'i wybod yn ddamcaniaethol. Yn hytrach, mae'n ymddangos bod llawer o'r gefnogaeth yn cael ei llunio gan wybodaeth brofiadol a gofynion cyd-destunol uniongyrchol. Er y gall yr hyblygrwydd hwn fod yn fuddiol, gall hefyd arwain at arfer anwastad ac mae'n tynnu sylw at bwysigrwydd canllawiau a hyfforddiant mwy strwythuredig i gefnogi dulliau effeithiol, sy'n seiliedig ar dystiolaeth.

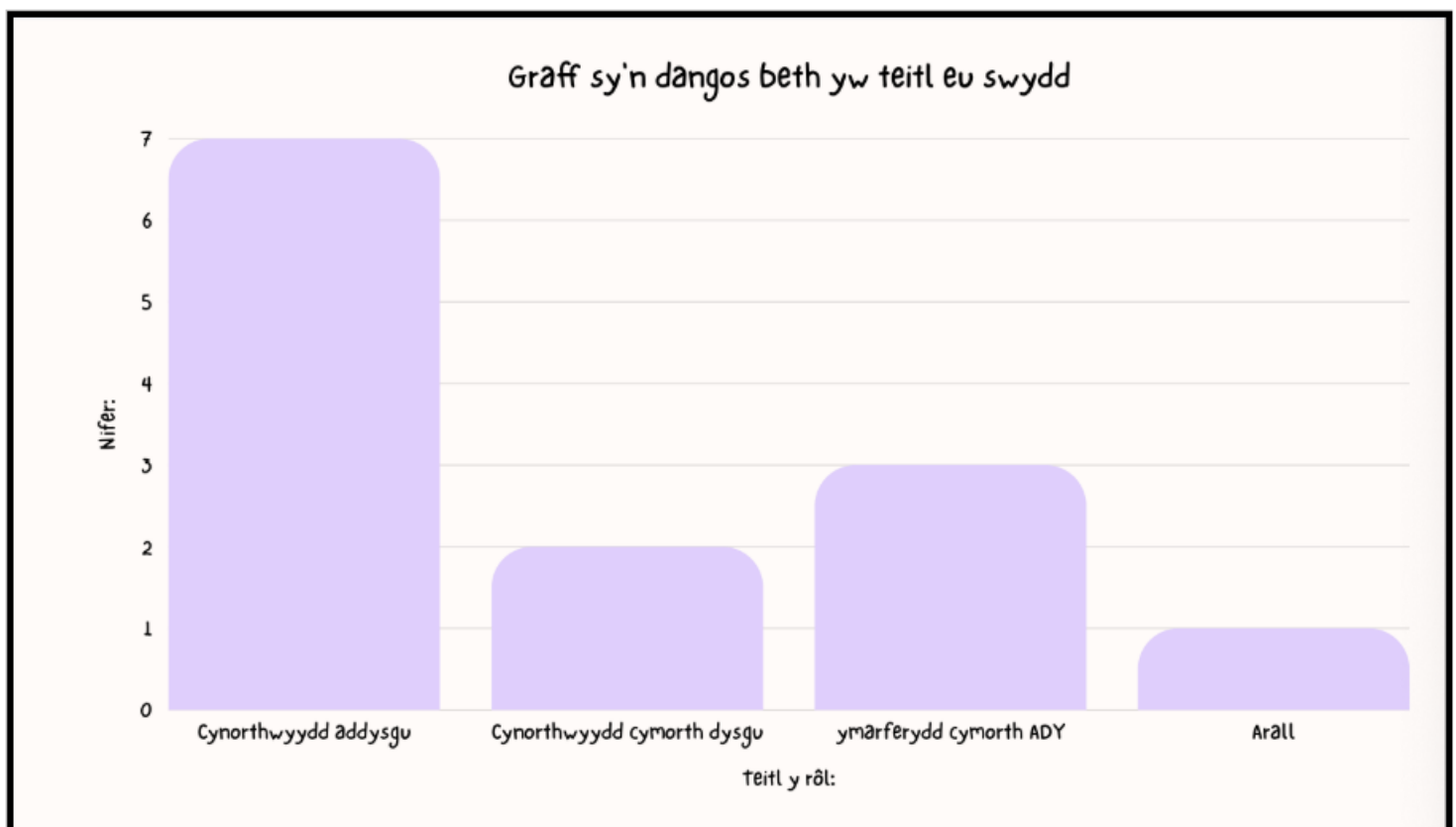
4.5 Thema 4: rôl broffesiynol yr ymarferydd 1:1 mewn addysg brif ffrwd gynhwysol.

Mae'r thema hon yn archwilio sut mae ymarferwyr 1:1 yn cysyniadoli ac yn gweithredu eu rôl broffesiynol o fewn lleoliadau ysgolion cynradd prif ffrwd gynhwysol. Mae'n canolbwyntio ar ganfyddiadau cyfranogwyr o'u cyfrifoldebau, eu safle yn yr ystafell ddosbarth, a'r ffyrdd y mae eu rôl yn cefnogi ac yn llunio arfer cynhwysol ar gyfer disgyblion awtistig. Mae'r thema hefyd yn dal y cymhlethdod ac, ar adegau, yr amwysedd sy'n ymwneud â'r disgwyliadau a roddir ar ymarferwyr.

Patrwm allweddol yn y data oedd natur amlochrog rôl yr ymarferydd 1:1. Disgrifiodd cyfranogwyr yn gyson eu cyfrifoldebau fel rhai sy'n ymestyn y tu hwnt i gefnogaeth academiaidd i gwmpasu hwyluso cymdeithasol, rheoleiddio emosiynau a rheoli ymddygiad. Mae hyn yn tynnu sylw at ehangder y rôl a'i chanologrwydd wrth alluogi disgyblion i gael mynediad at y cwricwlwm ac amgylchedd cymdeithasol ehangach yr ystafell ddosbarth. Ochr yn ochr â hyn, roedd disgrifiadau'r cyfranogwyr hefyd yn adlewyrchu cymhlethdod emosiynol y rôl. Disgrifiodd llawer o ymarferwyr eu bod wedi profi ymdeimlad cryf o gyfrifoldeb dros y disgyblion yr oeddent yn eu cefnogi, gan deimlo'n aml yn bersonol wedi'u buddsoddi yn eu cynnydd, eu lles a'u cynhwysiant yn yr ystafell ddosbarth. Er bod hyn yn aml yn gysylltiedig â theimladau o wobr a boddhad swydd, roedd hefyd yn cyd-fynd ag eiliadau o bwysau, ansicrwydd a straen emosiynol, yn enwedig pan oedd ymarferwyr yn teimlo'n gyfrifol yn unig am reoli sefyllfaoedd heriol neu ddiwallu anghenion amrywiol. Cyfeiriodd rhai cyfranogwyr at deimlo eu bod yn cael eu tanbrizio neu eu hanwybyddu o fewn strwythur ehangach yr ysgol, er

gwaethaf gofynion sylweddol eu rôl. Mae'r ymatebion emosiynol hyn yn tynnu sylw at y llafur emosiynol sy'n aml yn cael ei dan-gydnabod sy'n gysylltiedig â chymorth 1:1, gan awgrymu nad yn unig y mae'r rôl yn amlochrog yn ymarferol ond hefyd yn ddwys yn emosiynol. Mae hyn yn atgyfnerthu ymhellach yr angen am fwy o gydnabyddiaeth, cefnogaeth ac eglurder ynghylch rôl broffesiynol ymarferwyr 1:1 o fewn addysg brif ffrwd gynhwysol.

Ffigwr 12

Yn aml, roedd cyfranogwyr yn gosod eu hunain fel cyfryngwyr rhwng y disgybl a chyddestun yr ystafell ddosbarth. Roedd hyn yn cynnwys cyfieithu cyfarwyddiadau athrawon, cefnogi cyfathrebu, a hwyluso rhyngweithio â chyfoedion. Yn yr ystyr hwn, nid yn unig roedd ymarferwyr yn cefnogi dysgu ond hefyd yn cyfryngu'n weithredol brofiad y disgybl o gynhwysiant o fewn y lleoliad prif ffrwd.

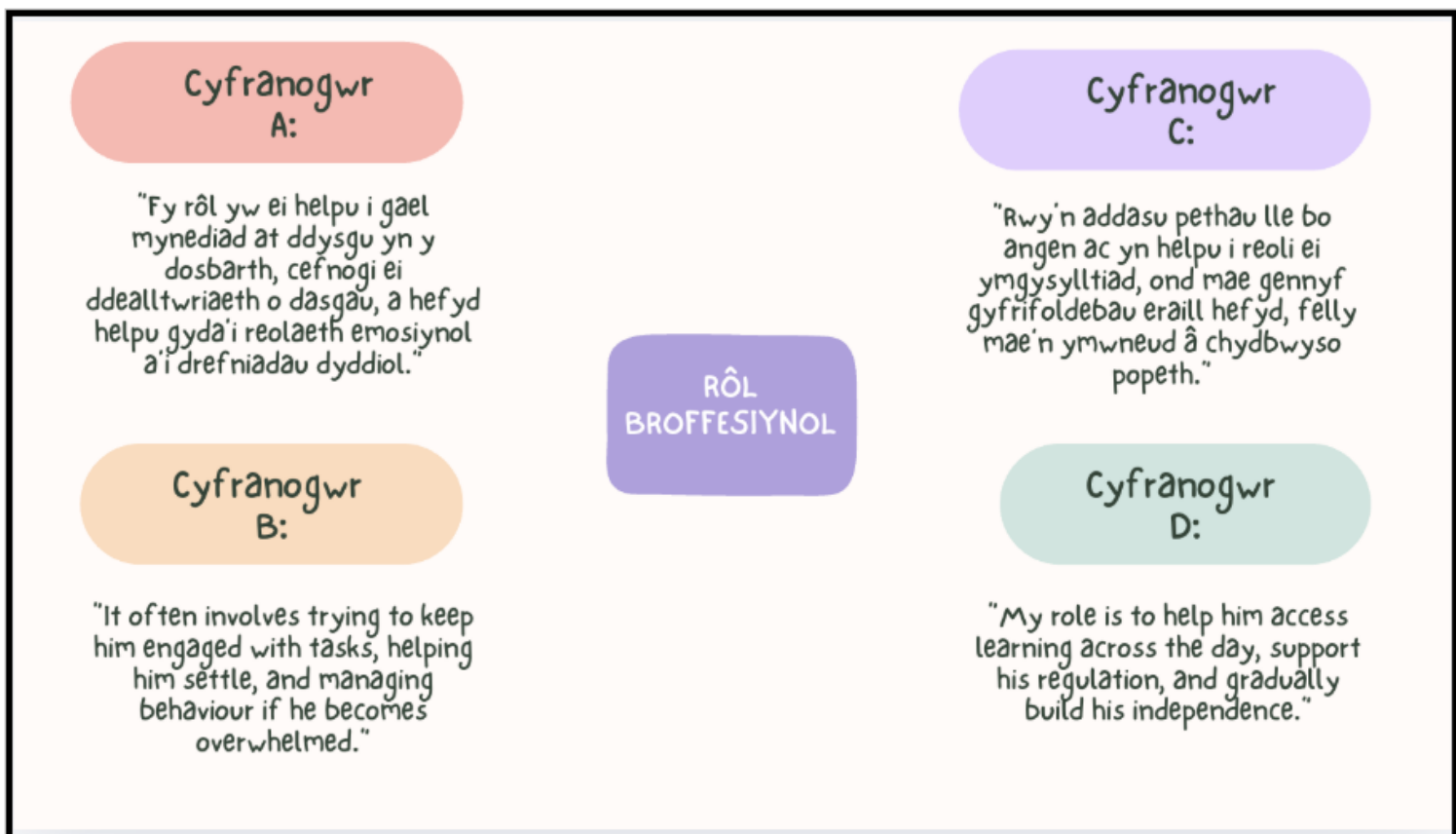
Fodd bynnag, datgelodd y data hefyd rywfaint o amwysedd rôl. Mynegodd llawer o ymarferwyr ansicrwydd ynghylch ffiniau eu cyfrifoldebau, yn enwedig mewn perthynas ag addysgu a rheoli ymddygiad. Er bod rhai cyfranogwyr wedi disgrifio gweithio'n agos mewn cydweithrediad ag athrawon, adroddodd eraill rôl fwy annibynnol, gan wneud

penderfyniadau ar y pryd yn aml heb arweiniad clir. Mae'r amrywioldeb hwn yn awgrymu nad yw'r rôl wedi'i diffinio'n gyson ar draws lleoliadau.

Patrwm arwyddocaol arall oedd y tensiwn rhwng darparu'r gefnogaeth angenrheidiol a hyrwyddo annibyniaeth disgyblion. Er bod ymarferwyr yn cydnabod pwysigrwydd annog ymreolaeth, roeddent hefyd yn cydnabod y risg o feithrin dibyniaeth trwy gefnogaeth barhaus 1:1. Ymddangosai bod y tensiwn hwn yn ystyriaeth barhaus yn eu harfer, gan olygu bod angen barnu ac addasu'n ofalus.

Yn ogystal, tynnodd y cyfranogwyr sylw at ddimensiwn perthynol eu rôl, gan bwysleisio pwysigrwydd meithrin ymddiriedaeth a chydberthynas â disgyblion. Yn aml, ystyriwyd hyn fel sail i gefnogaeth effeithiol, gan alluogi ymarferwyr i ddeall ac ymateb yn well i anghenion unigol.

Ffigwr 13

Mae'r canfyddiadau'n awgrymu bod rôl broffesiynol yr ymarferydd 1:1 yn eang ac yn hylifol, gan gwmpasu ystod o gyfrifoldebau sy'n ymestyn y tu hwnt i swyddogaethau

cymorth traddodiadol. Er bod ymarferwyr yn chwarae rhan hanfodol wrth hwyluso cynhwysiant, mae diffyg ffiniau rôl wedi'u diffinio'n glir yn cyfrannu at amrywioldeb mewn ymarfer ac ansicrwydd posibl. Ar ben hynny, mae'r tensiwn rhwng cefnogaeth ac annibyniaeth yn tynnu sylw at ddimensiwn cymhleth o addysg gynhwysol, lle mae'n rhaid i ymarferwyr drafod eu lefel o gyfranogiad yn barhaus. Mae amlygrwydd gwaith perthynol o fewn y data hefyd yn tanlinellu natur ryngbersonol y rôl, gan osod ymarferwyr fel ffigurau allweddol wrth lunio profiadau addysgol disgyblion.

4.6 Casgliad

Mae'r astudiaeth hon yn tynnu sylw at gyfraniad pwysig ac yn aml medrus ymarferwyr 1:1 wrth gefnogi cynhwysiant, ymgysylltiad a lles disgyblion ag ADY o fewn ystafelloedd dosbarth prif ffrwd. Dangosodd cyfranogwyr ymrwymiad cryf i'w rolau a disgrifion nhw ystod o arferion effeithiol sy'n cefnogi disgyblion yn academiaidd, yn gymdeithasol ac yn emosiynol, gan atgyfnerthu gwerth cefnogaeth berthynol a phersonol o fewn lleoliadau addysg gynhwysol. Fodd bynnag, rhaid cydnabod sawl cyfyngiad. Roedd yr astudiaeth yn seiliedig ar sampl gymharol fach o fewn cyd-destun daearyddol penodol, a all gyfyngu ar gyffredinoli ehangach y canfyddiadau. Yn ogystal, mae'r ddibyniaeth ar ddata hunan-adroddwyd yn golygu y gallai ymatebion y cyfranogwyr fod wedi'u dylanwadu gan ganfyddiadau personol neu awydd i gyflwyno eu harfer yn gadarnhaol.

Pe bai'r astudiaeth yn cael ei chynnal eto, byddai'n fuddiol cynnwys ystod ehangach o randdeiliaid, fel athrawon dosbarth, arweinwyr ysgolion, a'r disgyblion eu hunain, er mwyn darparu dealltwriaeth fwy cyfannol o rôl yr ymarferydd 1:1. Efallai y byddai defnydd mwy o ddata arsylwadol estynedig hefyd wedi caniatáu archwiliad dyfnach o sut mae arferion a adroddir yn cyd-fynd â rhyngweithiadau gwirioneddol yn yr ystafell ddosbarth. Trwy'r broses hon, rwyf wedi datblygu gwerthfawrogiad cryfach o gymhlethdod ymchwil ansoddol, yn enwedig pwysigrwydd myfyrdod a rôl yr ymchwilydd wrth ddehongli ystyr o brofiadau cyfranogwyr.

Mae'r canfyddiadau hefyd yn codi cwestiynau pwysig ynghylch a yw'r profiadau a'r emosiynau a ddisgrifiwyd gan ymarferwyr yn cynrychioli newid neu barhad dros amser. Er bod cyfranogwyr yn yr astudiaeth hon wedi mynegi teimladau o gyfrifoldeb, gwobr, ac, ar adegau, rhwystredigaeth neu gael eu tanbrizio, mae themâu tebyg yn

amlwg mewn ymchwil a gynhaliwyd dros ddegawd yn ôl (e.e Webster *et al.*, 2011; Blatchford *et al.*, 2012). Mae hyn yn awgrymu, er gwaethaf datblygiadau polisi parhaus a phwyslais cynyddol ar addysg gynhwysol, bod llawer o'r heriau sy'n gysylltiedig â rôl yr ymarferydd 1:1 yn parhau i fodoli. O'r herwydd, mae'r astudiaeth yn tynnu sylw nid yn unig at bwysigrwydd parhaol y rôl, ond hefyd at yr angen am welliannau mwy sylweddol a chynaliadwy mewn hyfforddiant, cefnogaeth a chydabyddiaeth broffesiynol.

Heb fuddsoddiad parhaus yn hyfforddiant, eglurder a statws proffesiynol ymarferwyr 1:1, mae'r cyfrifoldeb am gynhwysiant mewn perygl o barhau i orffwys ar unigolion y disgwylir iddynt gyflawni cysondeb o fewn system sydd yn ei hanfod yn anghyson.

5. Trafodaeth

5.1 Cyflwyniad

Mae'r bennod hon yn archwilio'n feirniadol y canfyddiadau a gyflwynwyd ym mhennod 4 mewn perthynas â llenyddiaeth sydd yn bodoli eisoes ar rôl ymarferwyr 1:1 sydd yn cefnogi disgyblion ASC mewn addysg gynradd brif ffrwd. Mae'r drafodaeth wedi'i strwythuro o amgylch y pedair thema a nodwyd trwy ddadansoddiad thematig.

Mae'r bennod yn ceisio symud y tu hwnt i ddisgrifiad ac ystyried sut mae'r canfyddiadau'n cyd-fynd ag ymchwil bresennol, yn ei hymestyn, neu'n ei herio. Rhoddir sylw arbennig i densiynau allweddol a nodwyd o fewn y data a'r llenyddiaeth ehangach, gan gynnwys anghysondebau mewn hyfforddiant, amwysedd rôl, a'r cydbwysedd rhwng cefnogaeth ac annibyniaeth. Mae'r drafodaeth hefyd wedi'i lleoli yng nghyd-destun polisi Cymru, gan gydnabod dylanwad ffactorau systemig a strwythurol ar brofiad ac ymarfer ymarferwyr.

5.2 Deall Awtistiaeth: gwybodaeth, canfyddiadau a hyder

Datgelodd y canfyddiadau amrywiad sylweddol yn nealltwriaeth ymarferwyr o awtistiaeth, gyda llawer yn dibynnu'n bennaf ar wybodaeth brofiadol yn hytrach na hyfforddiant ffurfiol. Mae hyn yn cyd-fynd yn agos â llenyddiaeth bresennol, sydd yn tynnu sylw'n gyson at lefelau anwastad o wybodaeth benodol i awtistiaeth ymhlith cynorthwywyr addysgu ac ymarferwyr 1:1 (Johnson *et al.*, 2025). Fel nodwyd Blatchford *et al.*, (2012) mae anghysondebau yn y ddarpariaeth hyfforddiant yn aml yn arwain at ymarferwyr yn datblygu dealltwriaeth trwy reddf bersonol neu gyngor mewnol tameidiog, yn hytrach na thrwy ddysgu proffesiynol strwythuredig.

Mae'r ddibyniaeth ar wybodaeth brofiadol a welwyd yn yr astudiaeth hon yn cefnogi ac yn ymestyn ymchwil bresennol. Er bod astudiaethau blaenorol yn cydnabod pwysigrwydd dysgu yn y gwaith, mae'r canfyddiadau yma'n awgrymu y gall dysgu o'r fath arwain at gysyniadau anwastad o awtistiaeth. Dangosodd rhai ymarferwyr ddealltwriaeth fanwl, gan gydnabod awtistiaeth fel sbectrwm a phwysleisio gwahaniaethau unigol. Credir Pellicano a Den Houting (2022) bod hyn yn adlewyrchu egwyddorion sydd yn gysylltiedig â'r paradeim niwroamrywiaeth, sydd

yn gosod awtistiaeth fel math o amrywiad gwybyddol yn hytrach na diffyg. Fodd bynnag, roedd yn ymddangos bod cyfranogwyr eraill yn dibynnu ar dybiaethau cyffredinol, gan nodi persbectif mwy cyfyngedig neu sydd yn canolbwyntio ar ddiffyg (Dwyer, 2022).

Mae'r gwahaniaeth hwn yn arwyddocaol, gan ei fod yn awgrymu, heb hyfforddiant cyson, gall ymarferwyr osgiliadu rhwng dealltwriaethau blaengar a lleihaol o awtistiaeth. Mae hyn yn cefnogi dadl Petersson-Bloom a Holmqvist (2022) nad yw cysyniadau o awtistiaeth yn sefydlog, ond yn cael eu llunio gan y rhyngweithio rhwng profiad unigol a chyd-destunau sefydliadol ehangach.

Mae'r canfyddiadau hefyd yn tynnu sylw at berthynas gref rhwng gwybodaeth a hyder. Nododd ymarferwyr a oedd yn ystyried eu hunain yn wybodus lefelau uwch o hyder, yn enwedig wrth reoli sefyllfaoedd heriol. Mae hyn yn cyd-fynd ag ymchwil Bandura sydd yn awgrymu bod cymhwysedd proffesiynol yn gysylltiedig yn agos â hunan-effeithiolrwydd canfyddedig. Fodd bynnag, mae'r data hefyd yn awgrymu nad yw hyder bob amser yn arwydd o ddyfnder gwybodaeth. Mewn rhai achosion, mynegodd ymarferwyr hyder er gwaethaf dibynnu ar ddealltwriaeth gyffredinol, gan godi cwestiynau am y risgiau posibl o or-hyder yn absenoldeb ymarfer sydd yn seiliedig ar dystiolaeth (Pellicano *et al.*, 2014).

O safbwynt damcaniaethol, gellir deall y canfyddiadau hyn drwy lens damcaniaeth systemau ecolegol Bronfenbrenner, sydd yn pwysleisio dylanwad systemau rhyngweithiol lluosog ar ymarfer unigol. Nid yw dealltwriaeth ymarferwyr o awtistiaeth yn cael ei datblygu ar ei phen ei hun ond yn cael ei llunio gan gyfleoedd hyfforddi, diwylliant yr ysgol, a fframweithiau polisi ehangach. O'r herwydd, mae amrywioldeb mewn dealltwriaeth yn adlewyrchu nid yn unig wahaniaethau unigol ond hefyd anghysondebau systemig.

At ei gilydd, mae'r canfyddiadau'n atgyfnerthu pwysigrwydd hyfforddiant strwythuredig, penodol i awtistiaeth wrth ddatblygu dealltwriaeth gywir a hyder proffesiynol. Maent hefyd yn tynnu sylw at densiwn allweddol o fewn ymarfer fel nodir Estyn (2020) disgwylir i ymarferwyr ddarparu cefnogaeth unigol, gynhwysol, ond

nid ydynt wedi'u cyfarparu'n gyson â'r wybodaeth sydd ei hangen i wneud hynny'n effeithiol.

5.3 Hyfforddiant, paratoi a datblygiad proffesiynol

Mae'r canfyddiadau sydd yn ymwneud â hyfforddiant a datblygiad proffesiynol yn cydfynd yn gryf ag ymchwil Webster *et al.*, (2011) sydd yn nodi'n gyson ddiffyg hyfforddiant safonol ac arbenigol ar gyfer ymarferwyr 1:1. Yn aml, adroddodd cyfranogwyr am ddiffyg paratoadau ar gyfer eu rôl, gan adleisio ymchwil sydd yn awgrymu bod ymarferwyr yn aml yn cael eu rhoi mewn rolau cymhleth gyda pharatoad lleiaf posibl (Blatchford *et al.*, 2012).

Mae'r diffyg hyfforddiant strwythuredig hwn yn adlewyrchu problem systemig ehangach. Fel y nodwyd yn yr adolygiad llenyddiaeth, nid oes fframwaith cenedlaethol cyson sydd yn diffinio'r cymwyseddau sydd eu hangen ar gyfer ymarferwyr 1:1, gan arwain at amrywioldeb sylweddol mewn ymarfer (Petersson-Bloom a Holmqvist, 2022). Mae canfyddiadau'r astudiaeth hon yn atgyfnerthu hyn, gyda chyfranogwyr yn disgrifio mynediad cyfyngedig at hyfforddiant ac anghysondebau yn ei ansawdd a'i berthnasedd.

Yn bwysig, mae'r canfyddiadau hefyd yn ymestyn y llenyddiaeth drwy amlygu canlyniadau'r amrywioldeb hwn ar lefel profiad ymarferwyr. Disgrifiodd cyfranogwyr ddibyniaeth ar ddysgu hunangyfeiriedig, gan gynnwys arsylwi cydweithwyr ac ymchwilio i strategaethau'n annibynnol. Er bod hyn yn dangos asiantaeth broffesiynol, mae hefyd yn dynodi symud cyfrifoldeb o'r system i'r ymarferydd unigol. Mae hyn yn gyson â llenyddiaeth Webster *et al.*, (2011) sydd yn awgrymu bod ymarferwyr yn aml yn gwneud iawn am fylchau systemig drwy fenter bersonol.

Fodd bynnag, mae'r ddibyniaeth hon ar ddysgu anffurfiol yn codi pryderon ynghylch cysondeb a thegwch. Fel nodwyd Blatchford *et al.*, (2012), gall amrywiad mewn hyfforddiant a chefnogaeth arwain at anghydraddoldebau sylweddol mewn ymarfer. Mae canfyddiadau'r astudiaeth hon yn awgrymu nid yn unig mae anghydraddoldebau o'r fath yn bresennol ond y gallant effeithio'n uniongyrchol ar hyder ac effeithiolrwydd ymarferwyr.

Mae'r amrywioldeb yn y ddarpariaeth hyfforddiant rhwng ysgolion yn adlewyrchu ymhellach ddylanwad ffactorau cyd-destunol, fel y'i hamlygwyd mewn ymchwiliad Cymru ac adroddiadau Estyn (2020). Mae gwahaniaethau mewn gallu arweinyddiaeth, mynediad at wasanaethau arbenigol, a dyrannu adnoddau yn cyfrannu at weithredu arferion cynhwysol yn anwastad. Mae hyn yn cefnogi'r persbectif ecolegol bod profiad ymarferwyr yn cael ei lunio gan haenau lluosog o ddylanwad, o ysgolion unigol i bolisi cenedlaethol.

Mae'r canfyddiadau'n tynnu sylw at ddatgysylltiad rhwng dyheadau polisi a gweithredu ymarferol. Er bod polisi Cymru megis Côt ADY 2021 a Deddf ALNET 2018 (Llywodraeth Cymru, 2021b) yn pwysleisio ymarfer cynhwysol, sydd yn seiliedig ar dystiolaeth, mae diffyg darpariaeth hyfforddiant cyson yn tanseilio gallu ymarferwyr i fodloni'r disgwyliadau hyn. Mae hyn yn adlewyrchu tensiwn ehangach o fewn y system, lle mae cyfrifoldeb am gynhwysiant yn cael ei roi fwyfwy ar ymarferwyr heb fuddsoddiad cyfatebol yn eu datblygiad proffesiynol.

At ei gilydd, mae'r canfyddiadau'n atgyfnerthu'r angen am hyfforddiant mwy strwythuredig, hygyrch, a phenodol i awtistiaeth ar gyfer ymarferwyr 1:1. Maent hefyd yn tynnu sylw at bwysigrwydd cydnabod hyfforddiant nid fel gwelliant dewisol, ond fel elfen sylfaenol o ymarfer cynhwysol effeithiol.

5.4 Strategaethau ac arferion wrth gefnogi plant ag Awtistiaeth

Mae'r canfyddiadau sydd yn ymwneud â strategaethau ac arferion yn dangos cydymffurfiaeth gref â llenyddiaeth bresennol ar gefnogaeth effeithiol i ddisgyblion awtistig. Disgrifiodd y cyfranogwyr ddefnyddio ystod o ddulliau sydd i gyd yn cael eu cydnabod yn eang fel strategaethau effeithiol mewn addysg awtistiaeth (Mesibov a Shea, 2010).

Mae hyn yn awgrymu, er gwaethaf amrywioldeb mewn hyfforddiant, fod llawer o ymarferwyr yn gallu datblygu strategaethau ymarferol sydd yn cefnogi dysgu ac ymgysylltiad disgyblion. Gall hyn adlewyrchu dylanwad dulliau ysgol gyfan, yn ogystal â chronni gwybodaeth brofiadol dros amser.

Fodd bynnag, mae'r canfyddiadau hefyd yn tynnu sylw at gyfyngiad pwysig: er bod ymarferwyr yn defnyddio amrywiaeth o strategaethau, nid yw'r rhain bob amser wedi'u hategu gan fframwaith damcaniaethol clir neu fframwaith sydd yn seiliedig ar dystiolaeth. Mae hyn yn cefnogi ymchwil Pellicano *et al.*, (2014) sydd yn awgrymu bod ymarfer yn aml yn cael ei lunio gan reddf a phrofiad yn hytrach na hyfforddiant ffurfiol.

Mae'r cysyniad o sgaffaldiau, sydd yn deillio o theori Vygotsky, yn darparu lens ddefnyddiol ar gyfer dehongli'r canfyddiadau hyn. Mae cefnogaeth effeithiol yn cynnwys darparu cymorth dros dro, ymatebol sydd yn galluogi'r disgybl i symud ymlaen o fewn ei barth datblygiad agosaf. Er bod cyfranogwyr yn yr astudiaeth hon wedi disgrifio arferion sydd yn gyson â sgaffaldiau, roedd tystiolaeth gyfyngedig o ymwybyddiaeth benodol o'r fframwaith damcaniaethol hwn. Mae hyn yn awgrymu y gallai ymarferwyr fod yn gweithredu strategaethau effeithiol heb ddeall yr egwyddorion sydd yn sail iddynt yn llawn.

Tensiwn allweddol a nodwyd yn y canfyddiadau a'r llenyddiaeth yw'r cydbwysedd rhwng cefnogaeth ac annibyniaeth. Disgrifiodd cyfranogwyr addasu eu cefnogaeth mewn ymateb i anghenion disgyblion, ond mynegodd hefyd ymwybyddiaeth o'r risg o or-gefnogi. Mae hyn yn adlewyrchu'n uniongyrchol bryderon yn llenyddiaeth Ting-Tsou *et al.*, (2024) ynghylch gorddibyniaeth, lle gall gormod o gefnogaeth gan oedolion gyfyngu ar gyfleoedd ar gyfer annibyniaeth a datblygu sgiliau (Villegas *et al.*, 2025).

Ar ben hynny, mae'r canfyddiadau'n tynnu sylw at rôl ymarferwyr wrth gefnogi nid yn unig dysgu academaidd ond hefyd rheoleiddio emosiynol a rhyngweithio cymdeithasol. Mae hyn yn cyd-fynd ag ymchwil Petersson-Bloom a Holmqvist (2022) sydd yn pwysleisio natur amlochrog y rôl sydd yn cwmpasu dimensiynau addysgeg a bugeiliol.

Fodd bynnag, mae'r amrywioldeb yn y ffordd y mae strategaethau'n cael eu cymhwyso yn awgrymu nad yw arfer yn gyson yn cyd-fynd ag egwyddorion addysgeg gynhwysol. Mae addysg gynhwysol yn gofyn am gyfrifoldeb a rennir rhwng athrawon a staff cymorth, yn hytrach na dibynnu ar gefnogaeth unigol yn unig. Mae'r

canfyddiadau'n awgrymu nad yw'r ddelfryd hon bob amser yn cael ei gwireddu'n ymarferol, gydag ymarferwyr yn aml yn gweithio'n annibynnol yn hytrach nag ar y cyd.

At ei gilydd, mae'r canfyddiadau'n cefnogi ymchwil sydd yn bodoli eisoes tra hefyd yn tynnu sylw at yr angen i integreiddio damcaniaeth ac ymarfer yn well. Maent yn awgrymu, er bod ymarferwyr yn ddyfeisgar ac yn hyblyg, fod angen canllawiau mwy strwythuredig i sicrhau bod strategaethau'n effeithiol ac yn gyson.

5.5 Rôl broffesiynol yr ymarferydd 1:1 mewn addysg brif ffrwd gynhwysol

Disgrifiodd y cyfranogwyr rôl eang ac amlochrog, gan gwmpasu cefnogaeth academaidd, rheoleiddio emosiynol, a hwyluso cymdeithasol. Mae hyn yn cyd-fynd ag ymchwil Webster *et al.*, (2011) sy'n tynnu sylw at y cyfrifoldebau eang sy'n gysylltiedig â darpariaeth 1:1.

Fodd bynnag, un o ganfyddiadau allweddol yr astudiaeth hon yw maint yr amwysedd rôl a brofir gan ymarferwyr. Mynegodd cyfranogwyr ansicrwydd yn aml ynghylch eu cyfrifoldebau, yn enwedig mewn perthynas ag addysgu a rheoli ymddygiad. Mae hyn yn cefnogi ymchwil Blatchford *et al.*, (2012), sydd yn disgrifio'r rôl fel un hanfodol ac eto'n aneglur.

Mae gan yr amwysedd hwn oblygiadau pwysig ar gyfer ymarfer. Heb ddiffiniadau rolau clir, efallai y bydd gofyn i ymarferwyr wneud penderfyniadau cymhleth yn annibynnol, a allai arwain at anghysondeb o ran cefnogaeth. Mae hyn yn cael ei waethygu ymhellach gan amrywiad yn y ffordd y mae athrawon yn cysyniadoli'r rôl, gyda rhai yn dirprwyo cyfrifoldebau addysgu ac eraill yn disgwyl ffocws mwy cefnogol neu fugeiliol.

Canfyddiad arwyddocaol yw'r tensiwn rhwng cefnogi disgyblion a hyrwyddo annibyniaeth. Mae hyn yn adlewyrchu dadl ganolog yn y llenyddiaeth, lle mae cefnogaeth 1:1 yn cael ei gwerthfawrogi a'i beirniadu. Er y gall hwyluso mynediad at ddysgu, dywed Chen *et al.*, (2021) gall hefyd greu rhwystrau i ryngweithio cyfoedion ac annibyniaeth os na chaiff ei reoli'n ofalus.

Roedd dimensiwn perthynol y rôl hefyd yn thema amlwg, gyda chyfranogwyr yn pwysleisio pwysigrwydd meithrin ymddiriedaeth gyda disgyblion. Mae hyn yn cyd-fynd

â llenyddiaeth sydd yn tynnu sylw at agweddau emosiynol a rhyngpersonol y rôl, gan gynnwys y llafur emosiynol sylweddol sydd yn gysylltiedig â hi (Hochschild, 1983).

O safbwynt ehangach, gellir deall y canfyddiadau yng nghyd-destun y ddibyniaeth gynyddol ar ymarferwyr 1:1 mewn addysg brif ffrwd. Fel nodwyd Webster *et al.*, (2011), mae ehangu'r gweithlu yn adlewyrchu galw cynyddol am gefnogaeth, ond nid yw wedi'i gyd-fynd â chysyniad clir o'r rôl. Mae'r astudiaeth hon yn cyfrannu at fynd i'r afael â'r bwlch hwn trwy roi cipolwg ar brofiadau bywyd ymarferwyr.

At ei gilydd, mae'r canfyddiadau'n tynnu sylw at rôl ganolog ymarferwyr 1:1 wrth hwyluso cynhwysiant, gan ddatgelu'r heriau strwythurol a chysyniadol sydd yn llunio eu gwaith hefyd. Maent yn awgrymu bod cyflawni arfer cynhwysol effeithiol yn gofyn nid yn unig am ymarferwyr medrus, ond hefyd am ddiffiniadau rôl gliriach a chefnogaeth systemig gryfach.

5.6 Crynodeb o'r bennod

Mae'r bennod hon wedi archwilio canfyddiadau'r astudiaeth yn feirniadol mewn perthynas â llenyddiaeth bresennol, gan dynnu sylw at feysydd aliniad a phwyntiau gwahaniaethu. Ar draws yr holl themâu, mae patrwm cyson yn dod i'r amlwg: mae rôl yr ymarferydd 1:1 yn hanfodol ac yn dan ddiffiniedig, wedi'i llunio gan ryngweithio cymhleth o ffactorau unigol, sefydliadol a systemig.

Mae tensiynau allweddol a nodwyd yn y llenyddiaeth, gan gynnwys amrywioldeb mewn hyfforddiant, amwysedd rôl, a'r cydbwysedd rhwng cefnogaeth ac annibyniaeth, wedi'u hadlewyrchu'n gryf yn y canfyddiadau (Webster *et al.*, 2011; Blatchford *et al.*, 2012). Fodd bynnag, mae'r astudiaeth hefyd yn ymestyn ymchwil bresennol trwy ddarparu mewnwelediad manwl i sut mae'r tensiynau hyn yn cael eu profi a'u llywio yn ymarferol.

Gyda'i gilydd, mae'r drafodaeth yn tynnu sylw at yr angen am fwy o gydlyniant rhwng polisi, hyfforddiant ac ymarfer er mwyn cefnogi cynhwysiant effeithiol. Bydd y bennod ganlynol yn adeiladu ar y mewnwelediadau hyn i gyflwyno casgliadau'r astudiaeth, goblygiadau ar gyfer ymarfer ac argymhellion ar gyfer ymchwil yn y dyfodol.

6. Casgliad

6.1 Cyflwyniad

Mae'r bennod hon yn darparu synthesis terfynol o'r ymchwil, gan dynnu ynghyd y canfyddiadau allweddol mewn perthynas â nod yr astudiaeth: archwilio rôl yr ymarferydd 1:1 sy'n gweithio gyda disgyblion awtistig mewn ysgolion cynradd prif ffrwd. Mae'n amlinellu'r prif gasgliadau sydd yn deillio o'r data, yn ystyried y goblygiadau ar gyfer ymarfer a pholisi addysgol, yn cydnabod cyfyngiadau'r astudiaeth, ac yn cynnig argymhellion ar gyfer ymchwil yn y dyfodol.

6.2 Crynodeb o'r prif ganfyddiadau

Mae'r astudiaeth hon wedi tynnu sylw at natur gymhleth ac amlochrog rôl yr ymarferydd 1:1 o fewn addysg brif ffrwd gynhwysol. Ar draws y pedair thema a nodwyd daeth nifer o batrymau a thensiynau cyson i'r amlwg.

Yn gyntaf, canfuwyd bod dealltwriaeth ymarferwyr o ASC yn amrywiol ac yn aml yn cael ei llunio gan ddysgu profiadol yn hytrach na hyfforddiant ffurfiol (Webster *et al.*, 2011). Er bod rhai cyfranogwyr wedi dangos dealltwriaeth fanwl ac unigol, roedd eraill yn dibynnu ar ganfyddiadau mwy cyffredinol. Roedd yr amrywioldeb hwn yn gysylltiedig yn agos â hyder ymarferwyr, gyda dealltwriaeth fwy yn gysylltiedig â hyder cynyddol wrth gefnogi disgyblion yn effeithiol.

Yn ail, nododd yr astudiaeth anghysondebau sylweddol mewn hyfforddiant a datblygiad proffesiynol (Blatchford *et al.*, 2012; Estyn, 2020). Adroddodd llawer o ymarferwyr am fynediad cyfyngedig at hyfforddiant penodol, cyn ac yn ystod eu rolau. O ganlyniad, roeddent yn aml yn dibynnu ar ddysgu anffurfiol a hunan cyfeiriedig i ddatblygu eu harfer. Er bod hyn yn dangos addasrwydd ac ymrwymiad proffesiynol, mae hefyd yn codi pryderon ynghylch cysondeb a dyfnder gwybodaeth ar draws ymarferwyr.

Yn drydydd, dangosodd y canfyddiadau fod ymarferwyr yn defnyddio ystod eang o strategaethau i gefnogi disgyblion, gan gynnwys gwahaniaethu tasgau, cefnogaeth weledol, a defnyddio trefnau strwythuredig. Mae'r strategaethau hyn yn adlewyrchu elfennau o arfer cynhwysol effeithiol; fodd bynnag, nid oeddent bob amser yn cael eu

hategu gan fframwaith damcaniaethol clir neu fframwaith sydd yn seiliedig ar dystiolaeth. Mae hyn yn awgrymu, er bod arfer yn aml yn ymatebol ac yn addasol, y gall fod yn brin o gysondeb a chydlynant.

Yn olaf, nodweddwyd rôl broffesiynol yr ymarferydd 1:1 fel un hanfodol ac amwys (Blatchford *et al.*, 2012). Disgrifiodd cyfranogwyr ystod eang o gyfrifoldebau yn ymestyn y tu hwnt i gefnogaeth academiaidd i gynnwys hwyluso emosiynol a chymdeithasol. Ar yr un pryd, roedd diffyg eglurder amlwg o ran rôl, gydag ymarferwyr yn aml yn ansicr ynghylch ffiniau eu cyfrifoldebau. Tensiwn allweddol o fewn y thema hon oedd y cydbwysedd rhwng ddarparu cefnogaeth angenrheidiol a hyrwyddo annibyniaeth disgyblion, gan amlygu cymhlethdod y rôl o fewn lleoliadau cynhwysol.

6.3 Goblygiadau ar gyfer ymarfer

Yn bennaf oll mae'r angen am hyfforddiant mwy cyson ac arbenigol ar gyfer ymarferwyr 1:1. O ystyried y rôl ganolog y mae'r ymarferwyr hyn yn ei chwarae wrth gefnogi disgyblion, mae'n hanfodol eu bod yn cael dealltwriaeth gref, sydd yn seiliedig ar dystiolaeth, o ASC (Pellicano *et al.*, 2014). Dylai hyfforddiant symud y tu hwnt i ddarpariaeth ADY gyffredinol ac yn hytrach ddarparu canllawiau ymarferol, wedi'u targedu sydd yn llywio ymarfer ystafell ddosbarth yn uniongyrchol.

Yn ogystal, dylai ysgolion ystyried sut mae datblygiad proffesiynol wedi'i ymgorffori yn eu strwythurau sefydliadol. Gall cyfleoedd hyfforddi parhaus a hygyrch, ynghyd â chyfleoedd i gydweithio a myfyrio, gefnogi ymarferwyr i ddatblygu eu gwybodaeth a'u hyder. Gallai hyn gynnwys systemau mentora, arsylwadau gan gymheiriaid, a chyfleoedd strwythuredig ar gyfer deialog rhwng athrawon a staff cymorth.

Mae'r canfyddiadau hefyd yn tynnu sylw at bwysigrwydd mabwysiadu dull mwy cydlynol, ysgol gyfan o ymarfer cynhwysol (Petersson-Bloom a Holmqvist, 2022). Er bod ymarferwyr 1:1 yn chwarae rhan hanfodol, ni ddylai'r cyfrifoldeb dros gynhwysiant fod gyda nhw yn unig. Yn hytrach, dylid ymgorffori arferion cynhwysol ar draws yr ysgol, gydag athrawon, ymarferwyr ac arweinyddiaeth yn cydweithio i gefnogi pob disgybl. Gall hyn helpu i leihau gorddibyniaeth ar gefnogaeth unigol a hyrwyddo amgylcheddau ystafell ddosbarth mwy cynhwysol.

Ar ben hynny, mae angen ystyried yn ofalus y mater o eglurder rôl. Gall disgwyliadau a chyfrifoldebau sydd wedi'u diffinio'n glir gefnogi ymarferwyr i ddeall eu rôl a lleihau amwysedd yn ymarferol. Mae hyn yn arbennig o bwysig mewn perthynas â'r cydbwysedd rhwng cefnogi disgyblion a hyrwyddo annibyniaeth. Gallai rhoi canllawiau ar sut i sgaffaldio dysgu'n effeithiol heb feithrin dibyniaeth wella canlyniadau disgyblion a hyder ymarferwyr.

6.4 Goblygiadau ar gyfer polisi

Ar lefel ehangach, mae'r canfyddiadau'n tynnu sylw at yr angen am fwy o gydlyniant rhwng polisi ac arfer. Er bod addysg gynhwysol yn flaenoriaeth ganolog o fewn polisi addysg Cymru (Estyn, 2020), mae'r amrywioldeb mewn hyfforddiant a chefnogaeth a nodwyd yn yr astudiaeth hon yn awgrymu bod y gweithrediad yn anghyson. Mae hyn yn tynnu sylw at bwysigrwydd sicrhau bod disgwyliadau polisi yn cyd-fynd â digon o adnoddau, hyfforddiant ac arweiniad.

Gallai datblygu fframwaith mwy safonol ar gyfer rôl ymarferwyr 1:1 fod o fudd hefyd (Webster *et al.*, 2011). Gallai fframwaith o'r fath amlinellu cymwyseddau craidd, gofynion hyfforddi, a disgwyliadau proffesiynol, gan helpu i hyrwyddo mwy o gysondeb ar draws lleoliadau. Wrth wneud hynny, gallai hefyd gyfrannu at gydnabyddiaeth broffesiynol ymarferwyr 1:1, y mae eu rôl yn aml yn cael ei thanbrisio er gwaethaf ei harwyddocâd.

6.5 Cyfyngiadau'r astudiaeth

Er bod yr astudiaeth hon yn rhoi cipolwg gwerthfawr ar rôl ymarferwyr 1:1, mae'n bwysig cydnabod ei chyfyngiadau. Yn gyntaf, roedd maint y sampl yn gymharol fach ac wedi'i gyfyngu i gyd-destun daearyddol penodol, a all effeithio ar gyffredinolrwydd y canfyddiadau. Gall profiadau ymarferwyr mewn rhanbarthau neu systemau addysgol eraill fod yn wahanol.

Yn ail, roedd yr astudiaeth yn dibynnu ar ddata hunan-adroddwyd, gan gynnwys holiaduron a chyfweliadau. Er bod hyn yn rhoi cipolwg cyfoethog ar safbwyntiau cyfranogwyr, gall hefyd gael ei ddylanwadu gan ffactorau fel dymunoldeb cymdeithasol neu atgofion dethol. Er bod arsylwadau wedi'u cynnwys i

wella dilysrwydd, gallai ymchwil bellach sydd yn ymgorffori data arsylwadol mwy helaeth ddarparu dealltwriaeth fwy cynhwysfawr o ymarfer.

Yn olaf, canolbwyntiodd yr astudiaeth yn bennaf ar safbwyntiau ymarferwyr 1:1. Er bod hyn yn briodol o ystyried nod yr ymchwil, nid yw'n casglu barn rhanddeiliaid eraill, fel athrawon, arweinwyr ysgolion, na'r disgyblion eu hunain. Gallai cynnwys y safbwyntiau hyn mewn ymchwil yn y dyfodol ddarparu dealltwriaeth fwy cyfannol o arfer cynhwysol.

6.6 Argymhellion ar gyfer ymchwil yn y dyfodol

Gan adeiladu ar y cyfyngiadau a nodwyd, gellir gwneud sawl argymhelliad ar gyfer ymchwil yn y dyfodol. Gallai astudiaethau pellach archwilio safbwyntiau ystod ehangach o randdeiliaid er mwyn cael dealltwriaeth fwy cynhwysfawr.

Gall ymchwil hydredol hefyd fod yn werthfawr wrth archwilio sut mae gwybodaeth, hyder ac ymarfer ymarferwyr yn datblygu dros amser, yn enwedig mewn perthynas â hyfforddiant a datblygiad proffesiynol. Gallai hyn roi cipolwg ar effaith hirdymor gwahanol ddulliau o hyfforddi a chefnogi.

Yn ogystal, gallai ymchwil yn y dyfodol archwilio effeithiolrwydd rhaglenni hyfforddi penodol neu ymyriadau sydd â'r nod o gefnogi ymarferwyr 1:1. Byddai gwerthuso effaith mentrau o'r fath ar ymarfer ymarferwyr a chanlyniadau disgyblion yn darparu tystiolaeth bwysig i lywio polisi ac ymarfer.

Yn olaf, mae angen ymchwil pellach i archwilio sut y gellir ymgorffori arferion cynhwysol ar lefel ysgol gyfan, gan leihau dibyniaeth ar gefnogaeth unigol a hyrwyddo modelau cynhwysiant mwy cynaliadwy.

6.7 Myfyrdod terfynol

I gloi, mae'r astudiaeth hon wedi dangos bod ymarferwyr 1:1 yn chwarae rhan hanfodol wrth gefnogi cynnwys disgyblion ASC mewn addysg gynradd brif ffrwd. Nodweddir eu gwaith gan addasrwydd, ymrwymiad, a ffocws cryf ar ddiwallu anghenion unigol. Fodd bynnag, mae hefyd yn cael ei lunio gan heriau sylweddol, gan gynnwys amrywioldeb

mewn hyfforddiant, amwysedd rôl, a chymhlethdod cydbwyso cefnogaeth ag annibyniaeth (Blatchford *et al.*, 2012: Webster *et al.*, 2011).

Mae'r canfyddiadau hyn yn tynnu sylw at bwysigrwydd cydnabod a chefnogi rôl broffesiynol ymarferwyr 1:1. Drwy fynd i'r afael â'r materion strwythurol a systemig a nodwyd, mae potensial i wella profiad ymarferwyr a chanlyniadau disgyblion, gan gyfrannu at addysg gynhwysol fwy effeithiol ac ystyrlon.

Rhestr Cyfeirnod:

Adam, S. a Koutsoklenis, A. (2023) 'Who needs the social model of disability?', *Frontiers in sociology*. 8. Ar gael o: 10.3389/fsoc.2023.1305301

Adams, D., Dargue, N., Malone, S., Carroll, A. a Simpson, K. (2025) 'Are sensory aspects of the built school environment associated with learning or well-being outcomes for autistic students? A systematic review', *International journal of inclusive education*. Ar gael o: 10.1080/13603116.2025.2589290

Alassaf, M. (2025) 'Teachers' knowledge and attitudes toward inclusive education for children with autism in mainstream schools', *Frontiers in education*. 10. Ar gael o: 10.3389/educ.2025.1630710

Almughyiri, S. (2025) 'Influence of bronfenbrenner ecological theory on career choices of preservice teachers of students with developmental disabilities', *Scientific reports*. 15. Ar gael o: 10.1038/s41598-025-14958-1

Allagui, B. (2024) 'A scaffolding intervention to improve self-efficacy in source-based argumentative writing', *Frontiers in psychology*. Ar gael o: 10.3389/fpsyg.2024.1454104

Anderson-Chavarria, M. (2022) 'The autism predicament: models of autism and their impact on autistic identity', *Disability and Society*. 37(8), tt. 1321-1341. Ar gael o: 10.1080/09687599.2021.1877117

Anderson, E., Brock, M. a Shawbitz, K. (2024) 'Training Paraeducators to Promote Communication Opportunities for Students with Complex Communication Needs', *Journal of behavioral education*. 34, tt. 621-633. Ar gael o: 10.1007/s10864-024-09548-6

Antoniadou, M. (2025) *The sample size debate: a perspective from a phenomenological doctoral journey*. Ar gael o: <https://www.elgaronline.com/edcollchap/book/9781800880207/chapter8.xml>

(Darllenwyd: 24 Ionawr 2026).

Anwar, M., Mushtaq, N., Mubeen, A. a Iqbal, M. (2024) 'The Power of ZPD: Enhancing Teaching and Learning', *Journal of education and social studies*. 5(2), tt. 396-405. Ar gael o: 10.52223/jess.2024.5220

Astudillo, L., Simon, C. a Blazques, C. (2025) 'Current Roles of Support Teachers, Analysis of Their Contribution to Inclusive School: A Narrative Review', *Disabilities*. 5(23). Ar gael o:10.3390/disabilities5010023

Autism Speaks (2026) Information for Paraprofessionals. Ar gael o: <https://www.autismspeaks.org/tool-kit-excerpt/autism-paraprofessionals> (Darllenwyd: 16 Rhagfyr 2025).

Ballantyne, C., Wilson, C., Toye, M. a Gillespie-Smith, K. (2024) 'Knowledge and barriers to inclusion of ASC pupils in Scottish mainstream schools: a mixed methods approach', *International journal of inclusive education*. 28(9), tt. 1838-1857. Ar gael o: 10.1080/13603116.2022.2036829

Bandura, A. (1997) *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.

Bennett, S., Parsons, S. a Kovshoff, H. (2024) 'Developing the emotion regulation skills of autistic pupils in educational settings: A systematic literature review', *Journal of research in special educational needs*. 24(3), tt. 439-865. Ar gael o: 10.1111/1471-3802.12646

BERA (2024) Ethical Guidelines for Educational Research. Ar gael o: <https://www.bera.ac.uk/publication/ethical-guidelines-for-educational-research-fifth-edition-2024-online> (Darllenwyd: 5 Hydref 2025).

Blatchford, P., Russell, A. a Webster, R. (2012) *Reassessing the impact of teaching assistants*. London:Routledge.

Bones, U., Montgomery, C. a Campbell, A. (2023) 'Classroom assistant roles and deployment models:an international scoping review', *Educational Review*. 77(4), tt. 1298-1312. Ar gael o: 10.1080/00131911.2023.2281229

Botha, M., Hanlon, J. a Williams, G. (2023) 'Does language matter? Identity-first versus person-first language use in autism research: A response to Vivanti', *Journal*

of autism and developmental disorders, 53(2), tt. 870-878. Ar gael o: 10.1007/s10803-020-04858-w

Brandes-Aitken, A., Powers, R., Wren, J., Chu, R., Shapiro, K., Steele, M., Mukherjee, P. A Marco, E. (2024) 'Sensory processing subtypes relate to distinct emotional and behavioral phenotypes in a mixed neurodevelopmental cohort', *Scientific reports*. 14(1). Ar gael o: 10.1038/s41598-024-78573-2

Braun, V. a Clarke, V. (2021) *Thematic analysis: A practical guide*. London: SAGE.

Briet, G., Maner-Idrissi, G., Seveno, T., Marec, O. A Sourn-Bissaoui, S. (2023) 'Peer mediation in play settings for minimally verbal students with autism Spectrum disorder', *Autism and developmental language impairments*. 8, tt. 1-17. Ar gael o: 10.1177/23969415231204837

Brinkmann, S. (2020) 'Conversational Knowledge and Gifts of Chance: On the State of the Method', *International journal of qualitative methods*, 19. Ar gael o: 10.1177/1609406920939426

Bronfenbrenner, U. (1979) *The Ecology of Human Development*. Harvard University Press.

Butcher, L. a Lane, S. (2025) 'Neurodivergent (Autism and ADHD) student experiences of access and inclusion in higher education: an ecological systems theory perspective', *Higher Education*. 90, tt. 243-263. Ar gael o: 10.1007/s10734-024-01319-6

Byrne, D. (2022) 'A worked example of Braun and Clarke's approach to reflexive thematic analysis', 56, tt. 1391-1412. Ar gael o: 10.1007/s11135-021-01182-y

Calandri, E., Mastrokourou, S., Marchisio, C., Monxhietto, A. a Graziano, F. (2025) 'Teacher Emotional Competence for Inclusive Education: A Systematic Review', *Behavioral sciences*. 15(3), tt. 359. Ar gael o: 10.3390/bs15030359

Candeias, A., Galindo, E., Calisto, I., Borralho, L. a Reschke, K. (2021) 'Stress and burnout in teaching. Study in an inclusive school workplace', *Health psychology report*. 9(1), tt. 63-75. Ar gael o: 10.5114/hpr.2020.100786

Carol Grey Social Stories (2026) *What is a social story?* Ar gael o: <https://carolgraysocialstories.com/social-stories/what-is-a-social-story/> (Darllenwyd: 22 Tachwedd 2025).

Carruthers, S., Charman, T., Leadbitter, K., Ellis, C., Taylor, L., Moore, H., Taylor, C., James, K., Balabanovska, M., Langhorne, S., Alred, C., Slonims, V., Grahame, V., Howlin, P., McConachie, H., Parr, J., Emsley, R., Couteur, A., Green, J. a Pickles, A. (2025) 'Generalisation of Social Communication Skills by Autistic Children During Play-Based Assessments Across Home, School and an Unfamiliar Research Setting', *Journal of autism and developmental disorders*. 55, tt. 2203-2216. Ar gael o: 10.1007/s10803-024-06370-x

Carruthers, S., Pickles, A., Slonims, V., Howlin, P. A Charman, T. (2020) 'Beyond intervention into daily life: A systematic review of generalisation following social communication interventions for young children with autism', *International Society for Autism Research*. 13(4), tt. 506–522. Ar gael o: 10.1002/aur.2264

Cohen, L, Manion, L. a Morrison, K. (2018) *Research Methods in Education*. (8fed arg) London: Routledge.

Colum, M. a Cullen, S. (2025) 'The Behavior Specialist in Inclusive Schools: Navigating Power, Support, and Intervention for Behaviours of Concern'. *Education sciences*. 15(5), tt. 531. Ar gael o: 10.3390/educsci15050531

Como, D., Goodfellow,, M., Hudak, D. a Cermak, S. (2023) ' "A scoping review: Social stories supporting behavior change for individuals with Autism"', *Journal of occupational therapy, schools & early intervention*. 17(1), tt. 154-175. Ar gael o: 10.1080/19411243.2023.2168824

Conn, C., Hicks, M a Thomas, D. (2024) 'Developments in inclusive education and additional learning needs in Wales', *Wales Journal of Education*, 26(2), tt. 91-103. Ar gael o: 10.16922/wje.26.2.7

Cook, A. (2023) 'Conceptualisations of neurodiversity and barriers to inclusive pedagogy in schools: A perspective article'. *Journal of Research in Special Educational Needs*. 24, tt. 627-636. Ar gael o: 10.1111/1471-3802.12656

Cook, A. (2024) *The myth of the 'normal child'*. Ar gael o: <https://www.bps.org.uk/psychologist/myth-normal-child> (Darllenwyd: 22 Tachwedd 2025).

Chapman, H., Southall, A. a Grieshaber, S. (2025) 'What autistic students say about their learning and teaching experiences in mainstream secondary school: a scoping review', *The Australian educational researcher*. 52, tt. 2821-2848. Ar gael o: 10.1007/s13384-025-00838-0

Chen, T., Yang, W., Wang, Q., Zhang, Y. a Ma, Z. (2020) 'Effects of social stories intervention for children and adolescents with autism spectrum disorders: A protocol for a systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials', *Medicine*. 99(37). Ar gael o: 10.1097/MD.00000000000022018

Chen, Y., Schneider, M. a Patten, K. (2021) 'Exploring interpersonal and environmental factors of autistic adolescents' peer engagement in integrated education', *Autism*. 26(5), tt. 1255-1266. Ar gael o: 10.1177/13623613211046158

Debasu, H. a Chekol, A. (2024) 'Inclusive education for students with autism spectrum disorder: A comprehensive systematic review', *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counseling*. 13(1) tt. 90-101. Ar gael o: <https://www.tijseg.org/index.php/tijseg/article/view/227/261>

Dias, J., Jiménez, E. a Zuccollo, J. (2025) *Closing the Workforce Quality Gap Experience, expertise and stability in disadvantaged schools*. Ar gael o: <https://epi.org.uk/wp-content/uploads/2025/04/EPI-Report-workforce-quality-gap.pdf> (Darllenwyd: 15 Rhagfyr 2025).

Drye, M. Banarjee, C., Perry, L., Viggiano, A., Irvin, D. a Messinger, D. (2025) 'Children's social preference for teachers versus peers in autism inclusion classrooms: An objective perspective', *Autism*. 18(1), tt. 179-194. Ar gael o: 10.1002/aur.3276

Dudek, C., Bronstein, B., Reddy, L., Fingerhut, J., Wiggs, N. a Glover, T. (2024) 'Teachers' Perceived Relationships with Paraprofessionals Who Support Students with Challenging Behaviors', *Contemporary School Psychology*. 29, tt. 633-646. Ar gael o: 10.1007/s40688-024-00529-0

Dwyer, P. (2022) 'The Neurodiversity Approach(es): What Are They and What Do They Mean for Researchers?', *Human development*, 66(2), tt. 73–92. Ar gael o: 10.1159/000523723

Emerson, A. a Costley, D. (2023) 'A Scoping Review of School-Based Strategies for Addressing Anxiety, Intolerance of Uncertainty and Prediction in Autistic Pupils', *Education Sciences*. 13(6), tt. 575. Ar gael o: 10.3390/educsci13060575

ESTYN (2020) *Learning Support Assistants lead on intervention programmes*. Ar gael o: <https://estyn.gov.wales/improvement-resources/learning-support-assistants-lead-on-intervention-programmes/> (Darllenwyd: 14 Tachwedd 2025).

ESTYN (2024) *The additional learning needs system: Progress of schools, settings and local authorities in supporting pupils with additional learning needs*. Ar gael o: <https://estyn.gov.wales/app/uploads/2024/12/The-additional-learning-needs-system.pdf> (Darllenwyd: 14 Tachwedd 2025).

Fidosieva, H. (2025) 'Educational support for student with autism spectrum disorders: A pedagogical model for inclusive learning environments' *European journal of special education research*. 11(5), tt. 44-68. Ar gael o: ejse.v11i5.6203

Fitri, A., Dewi, W., Hamidy, M. a Saam, Z. (2025) 'The autistic child friendly school environment model for behavioral development in children with autism', *Journal of Education and Health Promotion*. 14. Ar gael o: 10.4103/jehp.jehp_58_25

Gallego-Jimenez, M., Torrecilla-Manresa, S. a Mari-Sanmillan, M. (2025) 'DocenTEA: Development and Validation of a Questionnaire to Assess Inclusive Teaching Competence Toward Students with Autism Spectrum Disorder (ASD)', *Education sciences*. 15(11). Ar gael o: 10.3390/educsci15111432

Gamble, J. a Hewlette, L. (2026) 'Working across the gap: the ongoing challenge of generalizability in qualitative research', *International journal of research and method in education*. 49(1), tt. 4-23. Ar gael o: 10.1080/1743727X.2025.2544015

Garnier, P. a Zorn, S. (2025) 'The key roles of professionals in autism early childhood units in preschools in France', *European journal of special needs*. Ar gael o: 10.1080/08856257.2025.2524971

Geeson, R. a Clarke, E. (2022) 'Crossing the line: constructs of TA identity', *Pastoral care in education*. 41(2), tt. 245-261. Ar gael o: 10.1080/02643944.2022.2032813

Goodall, C. a Mackenzie, A. (2019) 'Title: what about my voice? Autistic young girls' experiences of mainstream school', *European journal of special needs education*. 34(4), tt. 499-513. Ar gael o: 10.1080/08856257.2018.1553138

GOV.UK (2026) 'Data protection'. Ar gael o: <https://www.gov.uk/data-protection> (Darllenwyd: 9 Mai 2026).

GOV.UK (2026) *Theory*. Ar gael o: <https://support-for-early-career-teachers.education.gov.uk/teach-first/year-1-what-makes-classroom-practice-effective/spring-week-4-ect-theory/> (Darllenwyd: 15 Tachwedd 2025).

Greaves, N. (2023) 'Emotion regulation difficulties and differences in autism including demand-avoidant presentations—A clinical review of research and models, and a proposed conceptual formulation: Neural-preferencing locus of control (NP-LOC)'. *JCPP Advances*. Ar gael o: 10.1002/jcv2.12270

Hamsho, N., Collier-Meek, M., McAvoy, H., Blacher, J. a Eisenhower, A. (2024) 'Relationships of paraeducators and teachers with their autistic students', *Journal of school psychology*. 105. Ar gael o: 10.1016/j.jsp.2024.101321

Hasson, L., Keville, S., Gallagher, J., Onagbesan, D. a Ludlow, A. (2024) 'Inclusivity in education for autism spectrum disorders: Experiences of support from the perspective of parent/carers, school teaching staff and young people on the autism spectrum'. *Inclusivity in education for autism spectrum disorders*. 70(2), tt. 201-212. Ar gael o: 10.1080/20473869.2022.2070418

Hassrick, E., Shih, W., Nuske, H., Venjoska, S., Hocheimer, S., Linares, D., Ventimiglia, J., Carley, K., Stahmer, A., Smith, T., Mandell, D. a Kasari, C. (2021) 'Disrupted Care Continuity: Testing Associations between Social Networks and Transition Success for Children with Autism', *Social sciences*, 10(7), tt. 247. Ar gael o: 10.3390/socsci10070247

Hiratsuka, T. (2025) 'The volunteer participation paradox: Ethical tensions between self-selection and targeted sampling'. *Research methods in applied linguistics*. 4(2). Ar gael o: 10.1016/j.rmal.2025.100206

Hochschild, A. (1983) *The Managed Heart*. Berkeley: University of California Press.

Hodgkins, A., Malomo, M., Solvason, C. (2024) 'Teaching Assistants, Respected Enough to Teach, but not Enough to be Paid Accordingly', *International journal of changes in education*. 00(00), tt. 1-9. Ar gael o: 10.47852/bonviewIJCE42024033

Hugh, M., Michael, O., Joshi, M., Hernandez, A.. a Locke, J. (2025) 'Exploring Factors Across Levels Impacting Educators' Selection of Evidence-Based Practices for Autistic Students', *Implementation Research and Practice*. 6, tt. 1-13. Ar gael o: 10.1177/26334895251389976

Hyassat, M., Al-Bakar, A., Al-Makahleh, A. a Al-Zyoud, N. (2024) 'Special Education Teachers' Perceptions of Parental Involvement in Inclusive Education', *Education sciences*. 14. Ar gael o: 10.3390/educsci14030294

Isik, O. (2025) 'Qualitative Research Approaches and Data Collection Methods: Understanding Meaning and Experience'. *Journal of humanities and education development*. 7(6), tt. 19-32. Ar gael o: 10.22161/jhed.7.6.3

Jackson-Summers, A., Mrakovcich, K., Gray, J., Fleischmann, C., Emami, T. a Page, E. (2024) 'A systematic review of inclusive pedagogical research using the CIRTl inclusive pedagogy framework: multi-disciplinary and STEM perspectives, current trends and a research agenda', *Discover education*. 3(30). Ar gael o: 10.1007/s44217-024-00093-y

John, T., Woods, S., Bode, T., Ritter, C. a Estes, A. (2022) 'A review of executive functioning challenges and strengths in autistic adults'. *The clinical neuropsychologist*. 36(5), tt. 1116-1147. Ar gael o: 10.1080/13854046.2021.1971767

Johnson, A., Murray, E., Schenke, K. a Stephens-Lewis, D. (2025) 'Efficacy and acceptability of autism training for staff employed in mainstream education: A systematic review and thematic synthesis', *Research in Autism*. 128. Ar gael o: 10.1016/j.reia.2025.202704

Kaler, L., Theobald, R., Jones, N. a Bettini, E. (2025) *Impacts of Staff Turnover on Test Scores for Students With and Without Disabilities*. Ar gael o: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED673313.pdf?utm> (Darllenwyd: 13 Tachwedd 2025).

Kermond, C., Lane, A. a Southall, A. (2025) 'What Listening to Autistic Secondary Students Tells Us About Their Experience of School and the Change They Want to See', *Australasian Journal of Special and Inclusive Education*. tt. 1–15. Ar gael o: 10.1017/jsi.2025.10009

Knight, C. a Crick, T. (2021) 'Inclusive Education in Wales: Interpreting Discourses of Values and Practice Using Critical Policy Analysis', *ECNU Review of Education*, 5(2), tt. 258-283. Ar gael o: 10.1177/20965311211039858

Knight, C., Conn, C., Crick, T. a Brooks, S. (2023) 'Divergences in the framing of inclusive education across the UK: a four nations critical policy analysis', *Educational Review*, 77(2), tt. 495-511. Ar gael o: 10.1080/00131911.2023.2222235

Korkie, Y., Beyers, C. a Swanepoel, E. (2025) 'Teaching inclusive education: a contextual higher education analysis', *Frontiers in Education*. 10. Ar gael o: 10.3389/feduc.2025.1445612

Lamash, L., Gutman, Y., Meyer, S. a Gal, E. (2025) 'Aligning Perspectives: Autism Identity, Independence, Participation, and Quality of Life in Autistic Adolescents Through Self and Parental Reports', *Journal of Autism and Developmental Disorders*. Ar gael o: 10.1007/s10803-025-06836-6

Legget, E. a Ostashchenko, E. (2025) 'Uncertainty, emotional suppression, and sense-making: teaching assistants' experiences of challenging behaviour in special education', *Emotional and behavioural difficulties*. Ar gael o: 10.1080/13632752.2025.2565130

Lei, W. a Bakar, K. (2025) 'Language Scaffolding Strategies Based on Vygotsky's Zone of Proximal Development in Early Reading Education: A Cross-Cultural Comparison', *Forum for linguistic studies*. 7(6), tt. 967-984. Ar gael o: 10.30564/fls.v7i6.9624

Lewis, G. (2023) 'The classroom deployment of teaching assistants in England: a critical review of literature from 2010 to 2020', *Educational review*. 77(1), tt. 303-319. Ar gael o: 10.1080/00131911.2023.2184773

Lewis, G. a Pulsford, M. (2025) 'The co-deployment practices of early career teachers and teaching assistants: exploring the negotiation of inclusive pedagogy in the primary school classroom', *Teaching and Teacher Education*. 165. Ar gael o: 10.1016/j.tate.2025.105170

Liang, Z. (2024) 'CHECK Visual Schedules to Support Individuals on the Autism Spectrum', *Intervention in school and clinic*. 60(4), tt. 228-235. Ar gael o: 10.1177/10534512241300157

Liang, Z., Lee, D., Zuo, J. a Liang, S. (2024) 'The use of visual schedules to increase academic-related on-task behaviors of individuals with autism: a literature review'. *International journal of developmental disabilities*. Ar gael o: 10.1080/20473869.2024.2402124

Libster, N., Adams, R., Bishop, S., Zheng, S. a Taylor, J. (2025) 'Satisfaction with friendship support protects autistic youth from the negative effects of peer victimization', *Autism*. 29(8), tt. 2193-2198. Ar gael o: 10.1177/13623613251322923

Lim, W. (2025) 'What Is Qualitative Research? An Overview and Guidelines'. *Australasian marketing journal*. 33(2), tt. 199-229. Ar gael o: 10.1177/14413582241264619

Littlefair, D., McCloskey-Martinez, M., Graham, P., Nicholls, F., Hodges, A. a Cordier, R. (2024) 'Promoting social-inclusion: Adapting and refining a school participation and connectedness intervention for neurodiverse children in UK primary schools', *Research in developmental disabilities*. 154. Ar gael o: 10.1016/j.ridd.2024.104857

Liu, L., Li, K., Yue, L. ac Arshad, M. (2025) 'Burnout and leadership in special education: A sustainable approach through the Lens of SDG 3 and SDG 4', *Acta psychologica*. 259. Ar gael o: 10.1016/j.actpsy.2025.105421

Losberg, J. a Zwozdiak-Myers, P. (2024) 'Inclusive pedagogy through the lens of primary teachers and teaching assistants in England'. *International journal of inclusive education*. 28(4), tt. 402-422. Ar gael o: 10.1080/13603116.2021.1946722

Losh, A. a Blacher, J. (2023) 'Promoting young autistic students' social functioning and engagement in the classroom: Positive response strategies and close student-teacher relationships', *Research in autism spectrum disorders*. 107. Ar gael o: 10.1016/j.rasd.2023.102225

Llywodraeth Cymru (2021 a) *Rheoliadau Anghenion Dysgu Ychwanegol (Cymru)*. Ar gael o: <https://www.llyw.cymru/rheoliadau-anghenion-dysgu-ychwanegol-cymru> (Darllenwyd: 12 Tachwedd 2025).

Llywodraeth Cymru (2021 b) *Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol Cymru 2021*. Ar gael o: https://www.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2025-01/cod-anghenion-dysgu-ychwanegol-cymru-2021_0.pdf (Darllenwyd: 12 Tachwedd 2025).

Llywodraeth Cymru (2021 c) *Autism delivery plan 2021 to 2022*. Ar gael o: <https://www.gov.wales/autism-delivery-plan-2021-2022> (Darllenwyd: 12 Tachwedd 2025).

Llywodraeth Cymru (2021 ch) *Code of Practice on the Delivery of Autism Services*. Ar gael o: <https://www.gov.wales/sites/default/files/publications/2021-07/code-of-practice-on-the-delivery-of-autism-services.pdf> (Darllenwyd: 12 Tachwedd 2025).

Llywodraeth Cymru (2022 a) *Rhaglen trawsnewid y system anghenion dysgu ychwanegol: cwestiynau cyffredin*. Ar gael o: <https://www.llyw.cymru/rhaglen-trawsnewid-y-system-anghenion-dysgu-ychwanegol-cwestiynau-cyffredin-html> (Darllenwyd: 12 Tachwedd 2025).

Llywodraeth Cymru (2022 b) *Reducing restrictive practices framework*. Ar gael o: <https://www.gov.wales/reducing-restrictive-practices-framework-html> (Darllenwyd: 12 Tachwedd 2025).

Llywodraeth Cymru (2025 a) *Behaviours that challenge and disrupt in schools across Wales: effective strategies and mitigations, 2025 (summary)*. Ar gael o: <https://www.gov.wales/sites/default/files/pdf->

[versions/2025/5/5/1747989995/behaviours-challenge-and-disrupt-schools-across-wales-effective-strategies-and-mitigations-2025-summary.pdf](#) (Darllenwyd: 12 Tachwedd 2025).

Llywodraeth Cymru (2025 b) Support for children and young people with Autistic Spectrum Disorder (ASD) in educational settings. Ar gael o: <https://www.gov.wales/support-children-and-young-people-autistic-spectrum-disorder-asd-educational-settings-html> (Darllenwyd: 12 Tachwedd 2025).

Llywodraeth Cymru (2025) 'Schools' census results: January 2025'. Ar gael o: <https://www.gov.wales/schools-census-results-january-2025-html#177363> (Darllenwyd: 9 Mai 2026).

Macnamara, J. (2025) 'Human Research Ethics Review Challenges in the Social Sciences: A Case for Review'. *Journal of academic ethics*. 23, tt. 141-157. Ar gael o: 10.1007/s10805-024-09532-9

Majadley, E. (2025) 'Improving the Inclusion of Students with Autism Spectrum Disorder as Perceived by Inclusive Education Teachers in Mainstream Schools', *Educational process international journal*. 19. Ar gael o: 10.22521/edupij.2025.19.542

Manuel, M. (2025) 'Utilization of Scaffolding Strategies in Enhancing Academic Success for Students with Learning Disabilities in Inclusive Classroom: Basis for Strategic Plan', *International journal of research and innovation in social science*. 9(6), tt. 1421-1431. Ar gael o: 10.47772/IJRISS.2025.906000113

Marsh, A. a Jeans, H. (2024) 'A review of Welsh Government statistics for benchmarking the Additional Learning Needs and Education Tribunal Act 2018', *Wales Journal of Education*. 26(1), tt. 86-117. Ar gael o: 10.16922/wje.26.1.4

McClelland, J., O'Conner, F., Shannon, C., Saunders, K. a Little, J. (2023) 'Exploring the role and experience of classroom assistants supporting pupils with visual impairment', *International journal of inclusive education*. 28(13), tt. 3286-3300. Ar gael o: 10.1080/13603116.2023.2238221

McCoy, K. a Max, C. (2025) 'Professional Development Pilot Program for Paraprofessionals in a Special Education Setting: A Qualitative Exploration of Their Experiences', *Future*. 3(14). Ar gael o: 10.3390/future3030014

McGoldrick, E., Munroe, A., Ferguson, R., Byrne, C. a Doherty, M. (2025) 'Autistic SPACE for Inclusive Education', *Neurodiversity*. 3. Ar gael o: 10.1177/27546330251370655

McKinlay, M., Thorpe, D., Cage, E., Grainger, C., Jasper, C. a Stewart, M. (2025) 'A systematic review: Which psycho-social-environmental factors do autistic students identify as being important for positive experiences in mainstream secondary school?', *Autism*. 29(3), tt. 566–578. Ar gael o: 10.1177/13623613241285974

McLennan, H., Aberdein, R., Saggars, B. a Gillett-Swan, J. (2024) 'Thirty years on from Sinclair: A scoping review of neurodiversity definitions and conceptualisations in empirical research', *Review journal of autism and developmental disorders*. Ar gael o: 10.1007/s40489-025-00493-2

Mesibov, G. a Shea, V. (2010) 'The TEACCH program in the era of evidence-based practice', *Journal of autism and developmental disorders*, 40(5), tt. 570-579. Ar gael o: 10.1007/s10803-009-0901-6

Meydan, C. ac Akkas, H. (2024) The Role of Triangulation in Qualitative Research: Converging Perspectives. Ar gael o: https://www.researchgate.net/publication/382547374_The_Role_of_Triangulation_in_Qualitative_Research_Converging_Perspectives (24 Ionawr 2026).

Murphy, A., Greenway, C. a Conn, C. (2024) 'Negotiating additional learning needs reform in Wales: The voice of the ALNCo', *British Journal of Special Education*. 52(1), tt. 1-121. Ar gael o: 10.1111/1467-8578.12568

National Autistic Society (2026 a) *Autism and communication*. Ar gael o: <https://www.autism.org.uk/advice-and-guidance/about-autism/autism-and-communication> (Darllenwyd: 4 Chwefror 2026.)

National Autistic Society (2026 b) *Autism and sensory processing*. Ar gael o: <https://www.autism.org.uk/advice-and-guidance/about-autism/sensory-processing> (Darllenwyd: 4 Chwefror 2026).

NCFE (2023) *Exploring the vital, specialist role of the Teaching Assistant for children and young people's holistic education and wellbeing*. Ar gael o: <https://www.ncfe.org.uk/media/ydhja2va/ncfe-teaching-assistant-report-2023.pdf> (Darllenwyd: 12 Tachwedd 2025).

Newson, A., Quinn, S. a Nese, R. (2024) 'Examining the utilization of participatory research with autistic youth in mainstream/public schools: a scoping review', *Frontiers in education*. 8. Ar gael o: 10.3389/feduc.2023.1308664

Nilsson, I. a Moström, S. (2025) 'Seeing differently in inclusive education: ethnographic pathways and reflexive practices'. *Ethnography and education*. Ar gael o: 10.1080/17457823.2025.2527082

Norris, J., Lei, J. a Maras, K. (2024) 'Adapting communication with autistic service users: Co-produced adaptations for medical services, employers, and the third sector', *Neurodiversity*. 2. Ar gael o: 10.1177/27546330241266723

Olsson, A. a Hansson, S. (2026) 'Designing for diversity: teachers' strategies for creating inclusive learning environments', *Learning environments research*. 29(2). Ar gael o: 10.1007/s10984-025-09561-0

Patzak, A. a Zhang, X. (2025) 'Blending Teacher Autonomy Support and Provision of Structure in the Classroom for Optimal Motivation: A Systematic Review and Meta-Analysis', *Educational psychology review*. 37(17). Ar gael o: 10.1007/s10648-025-09994-2

Pellicano, E. a Den Houting, J. (2022) 'Annual Research Review: Shifting from 'normalscience' to neurodiversity in autism science', *Journal of child psychology and psychiatry*. 63(4), tt. 381-396. Ar gael o: 10.1111/jcpp.13534

Pellicano, E. a Heyworth, M. (2023) 'The foundations of autistic flourishing', *Current psychiatry reports*. 25(9), tt. 419-427. Ar gael o: 10.1007/s11920-023-01441-9

Pellicano, E., Dinsmore, A. a Charman, T. (2014) 'What should autism research focus upon? Community views and priorities from the United Kingdom', *Autism: the international journal of research and practice*, 18(7), tt. 756-770. Ar gael o: 10.1177/1362361314529627

Perrelet, V., Veyre- A., Chawki, L., Margot, C. a Cappe, E. (2025) 'What are we targeting when we support inclusive education for autistic students? A systematic review of 233 empirical studies and call for community partnerships', *Autism*. 29(12), tt. 2927-2940. Ar gael o: 10.1177/13623613251352223

Petersson-Bloom, L. a Holmqvist, M. (2022) 'Strategies in supporting inclusive education for autistic students-A systematic review of qualitative research results', *Autism and developmental language impairments*. 7. Ar gael o: 10.1177/23969415221123429

Petersson-Bloom, L., Ewe, L., Klefbeck, K. a Leifler, E. (2025) 'Bridging the Gap! Strategies to Prevent Challenging Situations in Educational Contexts Focusing on Students with Autism: Findings from a Scoping Review', *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*. Ar gael o: 10.1007/s40489-025-00507-z

Petersson-Bloom, L., Leifler, E. a Holmqvist, M. (2023) 'The Use of Professional Development to Enhance Education of Students with Autism: A Systematic Review', *Education sciences*. 13. Ar gael o: 10.3390/educsci13090966

Piller, A., Conclin, J., Glennon, T., Andelin, L., Auld-Wright, K., Teng, K. a Tarver, T. (2025) 'Systematic review of sensory-based interventions for children and youth', *Frontiers in pediatrics*. Ar gael o: 10.3389/fped.2025.1720179

Porrino, J., Somerville, M. a Bosanquet, P. (2025) 'Teaching assistant support for learning and wellbeing: theperspectives of secondary school pupils with specialeducational needs and disabilities'. *European journal of special needs education*. 40(5), tt. 834-847. Ar gael o: 10.1080/08856257.2024.2433328

Quill, J. a Kahu, E. (2022) 'Building a Bridge to Learning: The Critical Importance of Teacher Aide–Student Relationships in the Primary School Classroom', *Australasian*

Journal of Special and Inclusive Education. 46, tt. 164–177. Ar gael o: 10.1017/jsi.2022.12

Rentschler, L., Hume, K. a Steinbrenner, J. (2023) 'Building Inclusive High School Communities for Autistic Students', *TEACHING exceptional children*, 56(2), tt. 98-106. Ar gael o: 10.1177/00400599221098194

Rivella, C., Bombonato, C., Pecini, C., Frascari, A. a Viterbori, P. (2023) 'Improving executive functions at school. Integrating metacognitive exercise in class and computerized training at home to ensure training intensity and generalization. A feasibility pilot study'. *British journal of educational technology*. 55, tt. 2719-2739. Ar gael o: 10.1111/bjet.13470

Roberts-Holmes, G. (2023) *Doing your early years research project*. London: SAGE.

Robinson, C. (2025) 'Ethical considerations of children's involvement in school-based research: balancing children's provision, protection, and participation rights'. *Research ethics*. 21(3), tt. 480-502. Ar gael o: 10.1177/17470161241272872

Rodgers, M., Marshall, D., Simmonds, M., Couteur, A., Biswas, M., Wright, K., Raj, D., Palmer, S., Stewart, L. a Hodgson, R. (2020) 'Interventions based on early intensive applied behaviour analysis for autistic children: a systematic review and cost-effectiveness analysis', *Health technology assessment*. 24(35), tt. 1-306. Ar gael o: 10.3310/hta24350

Rosqvist, H., Pearson, A., Pavlopoulou, G. a Bottema-Beutel, K. (2025) 'The social model in autism research'. *Autism*. 29(9), tt. 2201-2204. Ar gael o: 10.1177/13623613251357648

Russell, A., Scriney, A. a Smyth, S. (2023) 'Educator Attitudes Towards the Inclusion of Students with Autism Spectrum Disorders in Mainstream Education: a Systematic Review', *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*. 10, tt. 477–491. Ar gael o: 10.1007/s40489-022-00303-z

Sadownik, A. a Jevtić, A. (2023) (Re)theorising More-than-parental Involvement in Early Childhood Education and Care. Ar gael o:

<https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-031-38762-3> (Darllenwyd: 12 Tachwedd 2025).

Safer-Lichtenstein, J., Kenworthy, L., Verbalis, A., Ba, C., Mikulich-Gilbertson., Anthony, B. ac Anthony, L. (2024) 'Observing executive functioning of neurodivergent students and supporting practices of their teachers in the classroom', *Neurodiversity*. 2. Ar gael o: 10.1177/27546330241258817

Sam, A., Steinbrenner, J., Odom, S., Nowell, S., Waters, V., Perkins, Y., White, M., Swaminathan, H. a Rogers, J. (2023) 'Promoting Paraeducators' Use of Evidence-Based Practices for Students With Autism', *Exceptional children*, 89(3), tt. 314-331. Ar gael o: 10.1177/00144029221135572

Scheibel, G., Maeske, L., Malone, E. a Zimmerman, K. (2024) 'A meta-analysis of self-management interventions for students with ASD', *Research in autism spectrum disorders*. 110. Ar gael o: 10.1016/j.rasd.2023.102294

Senedd Cymru (2024) 'New Publication: Additional Learning Needs and Education Tribunal (Wales) Act 2018 – Act Summary'. Ar gael o: <https://research.senedd.wales/research-articles/new-publication-additional-learning-needs-and-education-tribunal-wales-act-2018-act-summary/> (Darllenwyd: 9 Mai 2026).

Šilc, M., Lavrič, M. a Schmidt, M. (2024) 'The impact of primary schools' inclusiveness on the inclusion of students with autism spectrum disorder', *Frontiers in education*. 9. Ar gael o: 10.3389/feduc.2024.1423206

Skipp, A. a Hopwood, V. (2019) *Deployment of Teaching Assistants in schools*. Ar gael o: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5d1397fc40f0b6350e1ab56b/Deployment_of_teaching_assistants_report.pdf (Darllenwyd: 12 Tachwedd 2025).

Stadnik, N., Poth, C., Guetterman, T. a Gallo, J. (2021) 'Advancing discussion of ethics in mixed methods health services research'. *BMC health services research*. Ar agel o: 10.1186/s12913-021-06583-1

StatsWales (2025) *Reports of additional learning or special educational needs by type of need and type of provision*. Ar gael o: <https://statswales.gov.wales/Catalogue/Education-and-Skills/Schools-and-Teachers/Schools-Census/Pupil-Level-Annual-School-Census/Special-Educational-Needs/reportsofspecialeducationalneeds-by-typeofneed-typeofprovision> (Darllenwyd: 8 Ionawr 2026).

Tatel, H. (2025) 'Assessing the Effectiveness of Visual Supports in Fostering Communication and Classroom Engagement among Elementary Students with Autism Spectrum Disorder', *Psychology and education: A multidisciplinary journal*. 46(8), tt. 1057-1083. Ar gael o: 10.70838/pemj.460806

Tavakol, M. a Sanders, J. (2025) 'Twelve tips for using phenomenology as a qualitative research approach in health professions education'. *Medical teacher*. 47(9), tt. 1441-1446. Ar gael o: 10.1080/0142159X.2025.2478871

Ting-Tsou, Y., Nasri, M., Li, B., Blijd-Hoogewys, E., Baratchi, M., Koutamanis, A. a Rieffe, C. (2024) 'Social connectedness and loneliness in school for autistic and allistic children', *Autism*, 29(1), tt. 87-101. Ar gael o: 10.1177/13623613241259932

Tøhaug, T., Lefstad, K., Page, A., Storås, M. a Chahboun, S. (2025) 'Bridging the first step: special educators, routines, and predictable transitions to schools for children with ASD in Norway', *Frontiers in education*. 10. Ar gael o: 10.3389/feduc.2025.1724431

Tsou, Y., Kovacs, L., Louloumari, A., Stockmann, L., Blijd-Hoogewys, E., Koutamanis, A. a Rieff, C. (2024) 'School-Based Interventions for Increasing Autistic Pupils' Social Inclusion in Mainstream Schools: A Systematic Review', *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*. Ar gael o: 10.1007/s40489-024-00429-2

Ufermann, L., Domsch, H. a Urton, K. (2024) 'Perspectives of learning and support assistants on cooperation with teachers in inclusive education: a systematic literature review', *European journal of special needs education*. 40(5), tt. 943-959. Ar gael o: 10.1080/08856257.2024.2445407

Vardy, E., Wood, C., Johnson, H. a Vousden, J. (2025) 'Teaching assistants' experiences in delivering additional support topupils in UK primary schools', *Support for learning*. 40(3), tt. 151-243. Ar gael o: 10.1111/1467-9604.12523

Villegas, F., Steen, S., Dijk, M., Villegas, D. a Minnaert, A. (2025) 'Teacher-Student Interactions of Autistic Adolescents: Relationships between Teacher Autonomy Support, Structure, Involvement and Student Engagement', *Journal of autism and developmental disorders*. Ar gael o: 10.1007/s10803-025-06723-0

Vygotsky, L. (1978) *Mind in Society*. Cambridge: Harvard University Press.

Walker, R., House, D., Kent-Saisch, S., Porter, A., Salway, R., Emm-Collison, L., Beets, M., Lubans, D., Vocht, F. a Jago, R. (2025) 'Designing context-specific physical activity interventions for English primary schools: key learning from a four-month rapid ethnography'. *BMC public health*. Ar gael o: 10.1186/s12889-025-23682-4

Ward, M. a Powell, L. (2025) 'Supporting mainstream school staff in England to meet the needs and address educational inequalities in autistic girls'. *International Journal of Inclusive Education*. Ar gael o: 10.1080/13603116.2025.2560002

Webster, R. (2024) *Teaching on the cheap? The extent and impact of teaching assistants covering classes and leading lessons*. Ar gael o: <https://www.bera.ac.uk/blog/teaching-on-the-cheap-the-extent-and-impact-of-teaching-assistants-covering-classes-and-leading-lessons> (Darllenwyd: 8 Ionawr 2026).

Webster, R., Blatchford, P., Bassett, P., Brown, P., Martin, C. a Russell, A. (2011) 'The wider pedagogical role of teaching assistants', *School leadership and management*, 31(1), tt. 3-20. Ar gael o: 10.1080/13632434.2010.540562

White, J., McGarry, S., Falkmer, M., Scott, M., Williams, J. a Black, M. (2023) 'Creating Inclusive Schools for Autistic Students: A Scoping Review on Elements Contributing to Strengths-Based Approaches', *Education sciences*. 13(7). Ar gael o: 10.3390/educsci13070709

White, J., McGarry, S., Williams, J. a Black, M. (2025) "'We are running a marathon not a sprint": Educators' experiences and perspectives on inclusion for autistic student

through strengths-based approaches in mainstream high schools', *The Asia-Pacific education researcher*. 34, tt. 1583-1592. Ar gael o: 10.1007/s40299-025-00969-z

Woolacott, B. (2025) 'Effective research communication in education: Early years practitioners' views of research summaries', *Review of Education*. 13(1). Ar gael o: 10.1002/rev3.70032

Zamkowska, A. a Koczanka, M. (2025) 'Scaffolding Strategies in the Play of Preschool Children with Special Educational Needs: A Systematic Review of Inclusive Practice Research', *International journal of special education*. 40(2), tt. 145-160. Ar gael o: 10.52291/ijse.2025.40.28

Atodiadau

Atodiad 1: Ffurflen moeseg

CAIS AM GYMERADWYAETH FOESEGOL – NODIADAU RHAGARWEINIOL

Er mwyn i fudd ddeillio o ymchwil ac i leihau'r risg o niwed, mae'n rhaid ei gynnal yn foesegol. Mae'n bosibl na fydd ymchwilydd wedi'i ddiogelu gan yswiriant y Brifysgol os na chafwyd cymeradwyaeth foesegol cyn cychwyn.

Mae'r Brifysgol yn dilyn diffiniad yr OECD o **weithgarwch ymchwil** a geir yn llawlyfr Frascati:

"[G]waith creadigol a gyflawnir mewn modd systematig er mwyn cynyddu'r stôr o wybodaeth, yn cynnwys gwybodaeth am ddyn, diwylliant a chymdeithas, a'r defnydd o'r stôr hon o wybodaeth i lunio cymwysiaid newydd".

Felly, mae hyn yn cwmpasu gweithgareddau a gyflawnir gan:

- Aelodau'r staff (staff academiaidd neu staff cymorth);
- Unigolion sydd â theitl anrhydeddus gan y Brifysgol;
- Myfyrwyr ymchwil ôl-raddedig.

Ym mhob un o'r achosion hyn mae angen adolygiad moesegol ni waeth beth fo'r ddisgyblaeth.

Gelwir yr unigolyn sy'n ymgymryd â'r gweithgarwch ymchwil yn **ymchwilydd arweiniol**.

Nid oes angen cymeradwyaeth foesegol ar gyfer archwiliadau arferol, adolygiadau perfformiad, astudiaethau sicrhau ansawdd, profion o fewn gofynion addysgol arferol, a beirniadaeth lenyddol neu artistig.

Ar gyfer y rhan fwyaf o brosiectau, bydd angen i chi gwblhau adrannau ym mhrif ran y ffurflen yn unig. Bydd angen ystyriaeth foesegol fanylach ar ychydig o brosiectau a bydd angen i chi lenwi adrannau mewn atodiad. Mewn rhai mannau ar y ffurflen hon, gofynnir cwestiynau i chi am eich ymchwil yn y ffordd ganlynol:

1	A yw eich ymchwil yn ymwneud â <<rhywbeth penodol>>?	YDY	Cliciwch i barhau i atodiad <<Rh>>	NAC YDY	Ewch ymlaen i'r adran nesaf
2	Ydych chi wedi cwblhau atodiad <<Rh>>?	YDW	☐	NAC YDW	☐

Bydd clicio yn y blwch priodol yn mynd â chi i'r lleoliad priodol yn y testun. Ceir blwch ar ddiwedd pob atodiad. Bydd clicio ar hwn yn mynd â chi'n ôl at y cwestiwn a aeth â chi at yr atodiad yn y lle cyntaf.

Dychwelyd i'r brif ffurflen

D.S. Dim ond os ydych chi'n golygu'r ddogfen yn fersiwn bwrdd gwaith Word, nid fersiwn porwr Word, y bydd y dolenni clicio hyn yn gweithio. Dylech lawrlwytho a chadw'r ffurflen cyn ei golygu.

Darperir nodiadau cyfarwyddyd fel sylwadau neu fel testun **MEWN GWYRDD** trwy'r ffurflen hon. Gwnewch yn siŵr eich bod yn dileu'r sylwadau a bod eich testun chi'n disodli'r testun gwyrdd neu eich bod yn cael gwared arno fel y bo'n briodol CYN cyflwyno'r ffurflen hon. Sicrhewch eich bod wedi darllen Polisi Moeseg ac Integredd Ymchwil PCYDDS a Pholisi Rheoli Data Ymchwil PCYDDS CYN cyflwyno'r ffurflen hon.

CAIS AM GYMERADWYAETH FOESEGOL

ADRAN A: Amdanoch Chi (Ymchwilydd Arweiniol)

1	Enw Llawn:	Heledd Mair James			
2	Ticiwch bob blwch sy'n berthnasol:	Aelod o staff:	☐	Cymrawd ymchwil anrhydeddus:	☐
	Myfyriwr Israddedig ☐	Myfyriwr Ôl-raddedig a Addysgir	☒	Myfyriwr Ymchwil Ôl-raddedig	☐
3	Athrofa/Disgyblaeth Academaidd/Canolfan:	Dyniaethau a Gwyddorau Cymdeithasol			
4	Campws:	Caerfyrddin			
5	Cyfeiriad e-bost:	2004259@student.uwtsd.ac.uk			
6	Rhif Ffôn Cyswllt:	07975852828			
7	Teitl y Prosiect	Archwiliad o rôl broffesiynol yr ymarferydd 1:1 – Cefnogi plant ag awtistiaeth mewn addysg gynradd prif ffrwd.			
8	Dyddiad Cychwyn Arfaethedig	Hydref 2025	Dyddiad Gorffen Arfaethedig	Ebrill 2026	
I fyfyrwr:					
9	Rhif Myfyriwr:	2004259			
10	Rhaglen Astudio:	MA Gwasanaethau Plant, Pobl Ifanc a Chymunedau			
11	Cyfarwyddwr Astudiaethau/Goruchwyliwr:	Alison Rees Edwards			

ADRAN B: Cyllid Grant neu Contract

1	A ddyfarnwyd cyllid allanol i'ch ymchwil, neu a ydych wedi gwneud cais, neu'n bwriadu gwneud cais, am hynny?	DO / YDW	Cliciwch i barhau i atodiad 1	NADDO / NAC YDW	Ewch ymlaen i'r adran nesaf
2	Ydych chi wedi cwblhau atodiad 1?	YDW	☐	NAC YDW	☒

ADRAN C: Deunyddiau Cyfarwyddyd Moesegol Mewnol ac Allanol

Dogfennau Cyfarwyddyd Moesegol

Rhestrwch y dogfennau cyfarwyddyd moesegol craidd y cyfeiriwyd atynt wrth gwblhau'r ffurflen hon (gan gynnwys unrhyw godau moeseg ymchwil penodol i'r ddisgyblaeth, codau moeseg ymchwil penodol i'r lleoliad, a hefyd unrhyw ganllawiau moesegol penodol yn ymwneud â'r fethodoleg arfaethedig). Ticiwch i

gadarnhau fod eich cynnig ymchwil yn cydymffurfio â'r codau a'r canllawiau hyn. Gallwch ychwanegu rhesi i'r tabl hwn os oes angen.		
1	Polisi Moeseg ac Integredd Ymchwil PCYDDS	☒
2	Polisi Rheoli Data Ymchwil PCYDDS	☒
3	Polisi Cyhoeddiadau Mynediad Agored PCYDDS	☒
4	Polisi Rheolaeth Allforio PCYDDS <i>Gofynnol os cwblheir atodiad 8</i>	☐
5	Polisi Ymchwil ac Arloesi Dibynadwy PCYDDS <i>Gofynnol os bydd ymchwil yn digwydd y tu allan i'r DU</i>	☐
6	BERA Ethical Guidelines for Educational Research 2018	☒

ADRAN D: Gweithgarwch Ymchwil Cydweithredol Allanol

1	A yw eich ymchwil yn cynnwys partneriaid cydweithredol mewn sefydliad arall?	YDY	Cliciwch i barhau i atodiad 2	NAC YDY	Ewch ymlaen i'r adran nesaf
2	Ydych chi wedi cwblhau atodiad 2?	YDW	☐	NAC YDW	☒

ADRAN E: Manylion y Gweithgarwch Ymchwil

Nodau, Gweledigaeth a Dulliau'r Ymchwil (uchafswm o 200 o eiriau fesul adran)	
Amlinellwch yr hyn rydych chi'n gobeithio ei gyflawni gyda'ch gwaith arfaethedig a sut y byddwch yn ei gyflawni	
1	Nodau ac amcanion yr ymchwil
Nod 1: Archwilio lefel ddealltwriaeth cynorthwywyr addysgu 1:1 o awtistiaeth. Amcan 1a: Casglu data drwy anfon holiadur at ysgolion cynradd prif ffrwd Sir Gaerfyrddin, gan gynnwys cwestiwn sy'n caniatáu hunanasesiad am ei ddealltwriaeth o awtistiaeth. Amcan 1b: Defnyddio dull creadigol (creu collage) i archwilio a deall y ffordd y mae cynorthwywyr addysgu 1:1 yn dehongli a dangos eu dealltwriaeth o awtistiaeth. Nod 2: Archwilio'r hyfforddiant y mae cynorthwywyr addysgu 1:1 wedi'i dderbyn neu sydd yn cael ei ddarparu iddynt. Amcan 2a: Casglu gwybodaeth drwy gwestiwn yn yr holiadur sydd yn caniatáu i'r cyfranogwyr nodi ac amlinellu'r holl hyfforddiant proffesiynol y maent wedi'i dderbyn/sydd yn cael ei ddarparu iddynt.	

Amcan 2b: Defnyddio dull samplu bwriadol i ddewis cynorthwywyr addysgu 1:1 o'r ymatebion i'r holiadur, ac yna cynnal cyfweiliadau yn ystyriaethol gyda'r sampl. Nod 3: Archwilio'r strategaethau a ddefnyddir gan gynorthwywyr addysgu 1:1 i gefnogi plant ag awtistiaeth. Amcan 3a: Defnyddio arsylwadau systemig i astudio cynorthwywyr addysgu 1:1 wrth iddynt gydweithio gyda phlant ag awtistiaeth, gan ganolbwyntio ar ddeall y strategaethau, dulliau gweithredu, a'r dulliau cymorth. Amcan 3b: Defnyddio cyfweiliadau ansoddol gyda'r cynorthwywyr addysgu 1:1 i ehangu ac archwilio'n fanwl y strategaethau y maent yn eu defnyddio wrth gefnogi plant ag awtistiaeth.	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="183 1003 256 1070">2</td><td data-bbox="256 1003 1402 1070">Gweledigaeth</td></tr> <tr> <td colspan="2" data-bbox="183 1070 1402 2020"> Gyda mwy na 70% o blant ag awtistiaeth yn cael eu haddysgu mewn ysgolion prif ffrwd (National Autistic Society, 2021) er ei fod yn amgylchedd heriol i rhai (Estyn, 2024), mae cynorthwywyr addysgu 1:1 yn allweddol i ddarparu cymorth iddynt (Ciletti, Webster a Strogilos, 2025). Mae eu rôl yn adlewyrchu damcaniaethau dysgu Vygotsky a Bruner, gan gefnogi hyder a datblygiad (Fidosieva, 2025). Er yr ymchwil ryngwladol (Blatchford, Russell a Webster, 2012), prin yw'r astudiaethau sy'n canolbwyntio ar Gymru (Pinkard, 2021). Yn draddodiadol, mae'r ymchwil wedi canolbwyntio ar dwyieithrwydd a strategaethau llythrennedd/rhifedd (Llywodraeth Cymru, 2024; Unison Cymru, 2023). Mae hyn yn gadael bwlch ymchwil, er bod 14,675 o gynorthwywyr addysgu yng Nghymru, gan gynnwys 3,370 o staff ADY (Llywodraeth Cymru, 2025). Mae llawer yn gweithio'n uniongyrchol gyda disgyblion ag awtistiaeth, ond mae tystiolaeth yn awgrymu diffyg hyfforddiant arbenigol. Er bod canllawiau'n pwysleisio hyfforddiant (Llywodraeth Cymru, 2019), mae arolygon yn dangos diffyg parodrwydd (Unison, 2023). Gan fod canllawiau presennol ar gymorth awtistiaeth yn dyddiedig ac heb gynnwys y Cwricwlwm newydd a'r fframwaith ADY, mae ymchwil gyfoes yn hanfodol. Nod y </td></tr> </table>	2	Gweledigaeth	Gyda mwy na 70% o blant ag awtistiaeth yn cael eu haddysgu mewn ysgolion prif ffrwd (National Autistic Society, 2021) er ei fod yn amgylchedd heriol i rhai (Estyn, 2024), mae cynorthwywyr addysgu 1:1 yn allweddol i ddarparu cymorth iddynt (Ciletti, Webster a Strogilos, 2025). Mae eu rôl yn adlewyrchu damcaniaethau dysgu Vygotsky a Bruner, gan gefnogi hyder a datblygiad (Fidosieva, 2025). Er yr ymchwil ryngwladol (Blatchford, Russell a Webster, 2012), prin yw'r astudiaethau sy'n canolbwyntio ar Gymru (Pinkard, 2021). Yn draddodiadol, mae'r ymchwil wedi canolbwyntio ar dwyieithrwydd a strategaethau llythrennedd/rhifedd (Llywodraeth Cymru, 2024; Unison Cymru, 2023). Mae hyn yn gadael bwlch ymchwil, er bod 14,675 o gynorthwywyr addysgu yng Nghymru, gan gynnwys 3,370 o staff ADY (Llywodraeth Cymru, 2025). Mae llawer yn gweithio'n uniongyrchol gyda disgyblion ag awtistiaeth, ond mae tystiolaeth yn awgrymu diffyg hyfforddiant arbenigol. Er bod canllawiau'n pwysleisio hyfforddiant (Llywodraeth Cymru, 2019), mae arolygon yn dangos diffyg parodrwydd (Unison, 2023). Gan fod canllawiau presennol ar gymorth awtistiaeth yn dyddiedig ac heb gynnwys y Cwricwlwm newydd a'r fframwaith ADY, mae ymchwil gyfoes yn hanfodol. Nod y	
2	Gweledigaeth				
Gyda mwy na 70% o blant ag awtistiaeth yn cael eu haddysgu mewn ysgolion prif ffrwd (National Autistic Society, 2021) er ei fod yn amgylchedd heriol i rhai (Estyn, 2024), mae cynorthwywyr addysgu 1:1 yn allweddol i ddarparu cymorth iddynt (Ciletti, Webster a Strogilos, 2025). Mae eu rôl yn adlewyrchu damcaniaethau dysgu Vygotsky a Bruner, gan gefnogi hyder a datblygiad (Fidosieva, 2025). Er yr ymchwil ryngwladol (Blatchford, Russell a Webster, 2012), prin yw'r astudiaethau sy'n canolbwyntio ar Gymru (Pinkard, 2021). Yn draddodiadol, mae'r ymchwil wedi canolbwyntio ar dwyieithrwydd a strategaethau llythrennedd/rhifedd (Llywodraeth Cymru, 2024; Unison Cymru, 2023). Mae hyn yn gadael bwlch ymchwil, er bod 14,675 o gynorthwywyr addysgu yng Nghymru, gan gynnwys 3,370 o staff ADY (Llywodraeth Cymru, 2025). Mae llawer yn gweithio'n uniongyrchol gyda disgyblion ag awtistiaeth, ond mae tystiolaeth yn awgrymu diffyg hyfforddiant arbenigol. Er bod canllawiau'n pwysleisio hyfforddiant (Llywodraeth Cymru, 2019), mae arolygon yn dangos diffyg parodrwydd (Unison, 2023). Gan fod canllawiau presennol ar gymorth awtistiaeth yn dyddiedig ac heb gynnwys y Cwricwlwm newydd a'r fframwaith ADY, mae ymchwil gyfoes yn hanfodol. Nod y					

prosiect yw archwilio rôl broffesiynol a gweithgarwch dyddiol cynorthwywyr 1:1 yng Nghymru, gan gyfrannu gwybodaeth newydd am hyfforddiant, arferion a dulliau cymorth.	
3	Dull
Bydd yr astudiaeth ansoddol hon yn defnyddio dull ethnograffig i archwilio naratifau a phrofiadau cynorthwywyr addysgu 1:1 mewn ysgolion cynradd prif ffrwd. O fewn fframwaith ontolegol ac epistemolegol, mabwysiedir paradeim ffenomenolegol (Qutoshi, 2018) sy'n canolbwyntio ar brofiadau byw a dehongli'r cynorthwywyr, gan greu darlun manwl o'u gwaith proffesiynol dyddiol. Bydd yr ymchwilydd yn e-bostio holl benaethiaid ysgolion cynradd yn Sir Gaerfyrddin (94 ysgol; Cyngor Sir Gaerfyrddin, 2025) gyda manylion yr astudiaeth a holiadur i'w rannu gyda chynorthwywyr sy'n gweithio gyda phlentyn ag awtistiaeth. Ar sail yr ymatebion, caiff rhwng tri a phump o gynorthwywyr eu dewis ar gyfer y sampl derfynol. Defnyddir tri dull casglu data: (1) holiadur (wedi'i brofi'n beilot) i sicrhau safbwyntiau amrywiol mewn modd effeithlon (McLeod, 2023); (2) cyfweiliadau lled-strwythuredig drwy Microsoft Teams, gyda chaniatâd recordio, yn cynnwys trafodaethau agored ac ymarferol creadigol collage (Pescott, BERA, 2025); a (3) arsylwadau naturiolaid o'r cynorthwywyr yn eu lleoliadau gwaith, heb ganolbwyntio ar y plentyn (Dimitra, Chara a Georgia, 2024). Trwy driongli'r dulliau hyn, bydd y data'n cael eu croeswrio a'u dilysu, gan gryfhau cysondeb y canfyddiadau (Noble a Heale, 2019; Moon, 2019). Bydd y dull hwn yn galluogi dealltwriaeth ddyfnach o rôl a phrofiadau'r cynorthwywyr 1:1 mewn ysgolion prif ffrwd.	
4	Lleoliad y Gweithgarwch Ymchwil
Nodwch yr holl leoliadau lle cynhelir y gweithgarwch ymchwil.	
Ysgolion gynradd prif ffrwd o fewn Sir Gaerfyrddin.	
Microsoft Teams.	

5	A fydd unrhyw ran o'ch ymchwil yn cael ei gynnal y tu allan i'r DU?	BYDD	Cliciwch i barhau i atodiad 3	NA FYDD	Ewch ymlaen i'r adran nesaf
6	Ydych chi wedi cwblhau Atodiad 3?	YDW	☐	NAC YDW	☒

ADRAN F: Dulliau Ymchwil

A fydd y gweithgarwch ymchwil yn cynnwys:		BYDD	NA FYDD
1	Defnyddio holiadur neu offeryn ymchwil tebyg?	☒	☐
2	Defnyddio cyfweiliadau?	☒	☐
3	Defnyddio grwpiau ffocws?	☐	☒
4	Defnyddio dyddiaduron cyfranogwyr?	☐	☒
5	Defnyddio recordiadau fideo neu sain?	☒	☐
6	Defnyddio ffeiliau log a gynhyrchir gan gyfrifiadur?	☐	☒
7	Arsylwi ar gyfranogwyr a hwythau'n ymwybodol o hynny?	☒	☐
8	Arsylwi ar gyfranogwyr a hwythau ddim yn ymwybodol o hynny?	☐	☒
9	Mynediad i wybodaeth bersonol neu gyfrinachol heb gydsyniad penodol y cyfranogwyr?	☐	☒
10	Defnyddio unrhyw gwestiynau, ysgogiadau prawf neu gyflwyniad a allai, ym mhrofiad rhai, achosi niwed / tramgwydd corfforol, meddyliol neu emosiynol?	☐	☒
11	Cyflawni unrhyw weithredoedd a allai beri cywilydd neu effeithio ar hunan-barch?	☐	☒
12	Ymchwilio i gyfranogwyr sy'n ymwneud â gweithgareddau anghyfreithlon?	☐	☒
13	Defnyddio gweithdrefnau sy'n cynnwys twyll?	☐	☒
14	Rhoi unrhyw sylwedd, cyfrwng neu blasebo?	☐	☒
15	Gweithio gydag anifeiliaid fertebraidd byw?	☐	☒
16	Gweithdrefnau a allai gael effaith negyddol ar yr amgylchedd?	☐	☒
17	Dulliau eraill o gasglu data gwreiddiol. Nodwch y math o ddull(iau) casglu data isod.	☐	☒
Manylion unrhyw ddulliau eraill o gasglu data gwreiddiol:			

ADRAN G: Cyfranogwyr Ymchwil

Mae cyfranogwyr ymchwil yn cynnwys pobl a fydd yn cymryd rhan yn eich ymchwil fel darparwyr data ymchwil (e.e. yn cael eu cyfweld, ateb holiaduron, neu brofi caledwedd neu feddalwedd gan ddefnyddwyr). Mae hyn yn cynnwys cyfranogwyr sy'n anifeiliaid.					
1	A yw eich ymchwil yn cynnwys cyfranogwyr dynol neu rai nad ydynt yn ddynol?	YDY	Parhau â'r adran hon	NAC YDY	Cliciwch i symud ymlaen i adran N

Niferoedd a ffynhonnell y cyfranogwyr Sut byddwch chi'n sicrhau grŵp sampl a gasglwyd yn briodol er mwyn cyflawni nodau'r ymchwil? Rhwng fanylion ar gyfer is-grwpiau ar wahân, os yw hynny'n briodol. Sut byddwch chi'n mynd i'r afael ag unrhyw beryglon posibl, er enghraifft rolau deuol neu botensial ar gyfer gorfodaeth?		
2	Faint o gyfranogwyr fydd yn cael eu recriwtio a sut y penderfynwyd ar y nifer?	Amcangyfrifir y bydd 7 – 11 o gynorthwyyr addysgu 1:1 yn cymryd rhan yn yr holiadur, tra rhagwelir y cynhelir

		cyfweiliadau gyda 3 – 5 o gynorthwywyr addysgu 1:1. Penderfynwyd ar y sampl yma gan fydd sampl fach yn realistig ac yn briodol er mwyn archwilio eu profiadau yn fanwl.
3	Pwy fydd y cyfranogwyr?	Cynorthwywyr addysgu 1:1 sydd yn gweithio gyda phlant ag awtistiaeth mewn ysgolion cynradd prif ffrwd o fewn Sir Gaerfyrddin bydd y cyfranogwyr.
4	Sut byddwch chi'n canfod y cyfranogwyr?	Bydd y cyfranogwyr yn cael eu nodi drwy broses recriwtio anuniongyrchol. Anfonir e-bost gan yr ymchwilydd at holl benaethiaid ysgolion cynradd prif ffrwd yn Sir Gaerfyrddin, gan gynnwys holiadur. Y bwriad fydd, i'r penaethiaid dosbarthu'r holiaduron i unrhyw gynorthwywyr addysgu 1:1 sydd yn gweithio gyda phlant ag awtistiaeth. Ar ôl i'r ymatebion gael eu dychwelyd i'r ymchwilydd, caiff y sampl ei leihau ar sail y data a gasglwyd trwy'r holiaduron. O'r pwynt hwn ymlaen, bydd y cydweithio'n digwydd yn bennaf rhwng yr ymchwilydd a'r cynorthwywyr addysgu 1:1.
5	A fyddwch chi'n eithrio unrhyw grwpiau o bobl, ac os felly, beth yw'r rhesymeg dros hynny?	Na.
6	A fydd yr ymchwil yn cynnwys unrhyw elfen o dwyll? Os felly, disgrifiwch pam mae hyn yn angenrheidiol ac a fydd cyfranogwyr yn cael eu hysbysu ar ddiwedd yr astudiaeth.	Na.
7	Disgrifiwch a fydd cyfranogwyr yn gallu tynnu'n ôl o'r astudiaeth, a hyd at ba adeg (e.e. os bydd data'n cael ei wneud yn ddienw). Os na fydd modd tynnu'n ôl ar ôl adeg benodol, eglurwch pam.	Bydd gan bob cyfranogwr yr hawl i dynnu eu caniatâd yn ôl ac i ofyn am ddinistrio eu data ar unrhyw adeg yn ystod y broses gasglu data. Gellir gwneud hyn drwy e-bostio'r ymchwilydd a darparu gwybodaeth ddigonol i adnabod a dileu eu cyfraniadau unigol, lle bo hynny'n bosibl.

8	Faint o amser fydd gan y cyfranogwr i benderfynu a fydd yn cymryd rhan yn yr ymchwil?	Bydd yr ymchwilydd yn rhoi pythefnos i'r cyfranogwyr penderfynu os ydynt am fod yn rhan o'r ymchwil.
9	Pa drefniadau sydd wedi'u gwneud ar gyfer cyfranogwyr a allai fod ag anawsterau o ran deall esboniadau llafar neu wybodaeth ysgrifenedig, neu sydd ag anghenion cyfathrebu penodol y dylid eu hystyried i hwyluso eu cyfranogiad yn yr ymchwil?	Bydd yr holl ddeunyddiau astudio (taflen wybodaeth, ffurflen ganiatâd, holiadur) yn ddwyieithog ac yn clir a syml, gyda thermâu allweddol wedi'u hesbonio'n syml. Bydd esboniadau llafar ar gael ar gais, a bydd cyfranogwyr yn cael eu hannog i ofyn cwestiynau i gadarnhau eu dealltwriaeth. Gellir darparu deunyddiau mewn fformatau amgen (e.e., print bras, copi digidol) lle bo angen. Ar gyfer yr holiadur, cynigir fersiynau ar-lein a phapur, gyda chyfarwyddiadau ac enghreifftiau clir. Mewn cyfweiliadau, byddaf yn addasu fy nghyflymder, yn ail-lunio cwestiynau os oes angen, ac yn caniatáu seibiannau. Gall cyfranogwyr gael gofalwr, dehonglydd, neu berson cymorth yn bresennol i hwyluso cyfathrebu. Yn ystod arsylwadau, byddaf yn sicrhau bod cyfathrebu'n sensitif i ddewisiadau ac anghenion y cyfranogwyr. Ar gyfer y dasg 'collage' greadigol, cyflwynir cyfarwyddiadau ar ffurf ysgrifenedig a llafar glir (os bod angen), wedi'u hategu gan enghreifftiau gweledol dewisol. Gall cyfranogwyr ddefnyddio pa bynnag gyfrwng (digidol neu gorfforol) sy'n gweddu orau i'w harddull cyfathrebu, gan sicrhau hygyrchedd a hyblygrwydd. Bydd y mesurau hyn yn helpu i sicrhau bod pob cyfranogwr yn gallu deall yr astudiaeth, rhoi caniatâd gwybodus, ac ymgysylltu'n ystyrlon â phob cam o'r ymchwil.

ADRAN H: Ymchwil gyda Phobl Agored i Niwed

1	A yw eich cyfranogwyr yn cael eu hystyried yn bobl sy'n agored i niwed?	YDYN	Cliciwch i barhau i atodiad 4	NAC YDYN	Ewch ymlaen i'r adran nesaf
2	Ydych chi wedi cwblhau atodiad 4?	YDW	☐	NAC YDW	☒

ADRAN I: Ymchwil yn Ymwneud ag Anifeiliaid

1	A yw eich cyfranogwyr yn anifeiliaid nad ydynt yn ddynol?	YDYN	Cliciwch i barhau i atodiad 5	NAC YDYN	Ewch ymlaen i'r adran nesaf
2	Ydych chi wedi cwblhau atodiad 5?	YDW	☐	NAC YDW	☒

ADRAN J: Ymchwil â'r Gwasanaeth Carchardai neu'r Gwasanaeth Prawf

1	A yw eich cyfranogwyr yn staff neu'n droseddwr yn y Gwasanaeth Carchardai neu'r Gwasanaeth Prawf?	YDYN	Cliciwch i barhau i atodiad 6	NAC YDYN	Ewch ymlaen i'r adran nesaf
2	Ydych chi wedi cwblhau atodiad 6?	YDW	☐	NAC YDW	☒

ADRAN K: Ymchwil Iechyd a Gofal Cymdeithasol

1	A yw eich cyfranogwyr yn cael eu dewis oherwydd eu hanghenion iechyd neu ofal cymdeithasol?	YDYN	Cliciwch i barhau i atodiad 7	NAC YDYN	Ewch ymlaen i'r adran nesaf
2	Ydych chi wedi cwblhau atodiad 7?	YDW	☐	NAC YDW	☒

ADRAN L: Mathau o Ddata Personol

Data Personol		YDY	NAC YDY
A yw'r gweithgarwch ymchwil yn ymwneud â data personol (yn ôl diffiniad Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data 2016 a Deddf Diogelu Data 2018)?			
1	Mae data personol yn golygu unrhyw wybodaeth sy'n gysylltiedig â pherson naturiol adnabyddedig neu adnabyddadwy ('testun data'). Mae person naturiol adnabyddadwy yn golygu rhywun y gellir ei adnabod, yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol, yn benodol wrth gyfeirio at ddynodydd megis enw, rhif adnabod, data lleoliad, dynodydd ar-lein neu at un neu fwy o ffactorau sy'n benodol i hunaniaeth gorfforol, ffisiolegol, enetig, feddyliol, economaidd, ddiwylliannol neu gymdeithasol y person naturiol hwnnw. Ystyrir unrhyw recordiadau fideo neu sain o gyfranogwyr a thrawsgrifiadau o hynny yn ddata personol.	☒	☐

	Os ydych chi wedi ticio YDY, rhwch ddisgrifiad o'r data ac esboniwrch pam mae angen casglu'r data hyn:		
	Er bod posibilrwydd y gellid adnabod unigolion drwy recordiadau llais a gesglir yn ystod yn cyfweiliadau, ni fydd unrhyw wybodaeth bersonol uniongyrchol yn cael ei chysylltu â'r data ymchwil. Bydd enwau'r cyfranogwyr yn ymddangos ar y ffurflenni caniatâd yn unig; ni fydd yr enwau hyn yn cael eu storio na'u cysylltu ag unrhyw ymatebion nac â gwybodaeth ddemograffig. Bydd data ar oedran a rhywedd y cyfranogwyr yn cael ei gasglu at ddibenion dadansoddi demograffig disgrifiadol yn unig, ac ni fydd yn cael ei gysylltu ag unrhyw ddynodwyr personol eraill. Bydd yr holl ddata ymchwil yn ddi-enw ac ni fydd modd adnabod unrhyw gyfranogwr unigol.		

	Data Categori Arbennig A yw'r ymchwil yn ymwneud â phrosesu data categori arbennig (yn ôl diffiniad Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data 2016 a Deddf Diogelu Data 2018)?	YDY	NAC YDY
2	Tarddiad hiliol neu ethnig	☐	☒
3	Barn wleidyddol	☐	☒
4	Credoau crefyddol neu athronyddol	☐	☒
5	Data genetig, biometrig neu iechyd	☐	☒
6	Bywyd rhywiol neu gyfeiriadedd rhywiol	☐	☒
7	Aelodaeth o undeb llafur	☐	☒
	Os ydych chi wedi ticio YDY i unrhyw un o'r cwestiynau L2-L7, rhwch ddisgrifiad o'r data ac esboniwrch pam mae angen casglu'r data categori arbennig hyn i gefnogi'r ymchwil a'i fod er budd y cyhoedd i wneud hynny:		
8			
9	Disgrifiwch sut mae'r ymchwil wedi'i lunio i gasglu'r swm lleiaf o ddata personol sy'n angenrheidiol at y diben ymchwil penodedig:		
	Mae'r astudiaeth hon wedi'i chynllunio i gasglu'r data personol lleiaf sy'n angenrheidiol yn unig i archwilio rôl broffesiynol ymarferwyr 1:1 sy'n cefnogi plant ag awtistiaeth mewn addysg gynradd brif ffrwd. Bydd data'n cael ei gasglu ar yr ymarferwyr yn unig, nid ar blant na'u teuluoedd. Ni ofynnir i gyfranogwyr ddarparu manylion gellir eu adnabod trwyddi fel enwau, gwybodaeth gyswllt, nac enwau ysgolion. Dim ond gwybodaeth sy'n uniongyrchol berthnasol i amcanion yr ymchwil (e.e., rôl broffesiynol, blynyddoedd o brofiad, a safbwyntiau ar ymarfer) a gesglir. Dim ond i ddarparu cyd-destun y bydd unrhyw wybodaeth ddemograffig (megis ystod oedran neu ryw) yn cael ei defnyddio. Bydd yr holl ymatebion yn ddi-enw, gyda ffugenwau neu godau yn cael eu haseinio yn lle enwau go iawn i sicrhau cyfrinachedd.		
10	Eglurwch nad yw'r prosesu'n debygol o achosi niwed neu ofid sylweddol i unigolion ac y bydd eu buddiannau'n cael eu diogelu:		

Nid yw'n debygol y bydd prosesu data yn yr astudiaeth hon yn achosi niwed na gofid sylweddol i gyfranogwyr. Mae'r ymchwil yn canolbwyntio ar brofiadau a safbwyntiau proffesiynol ymarferwyr, yn hytrach nag ar faterion personol sensitif. Ni fydd unrhyw blant yn cymryd rhan yn uniongyrchol, ac ni fydd unrhyw wybodaeth gellir adnabod yr unigolion yn cael ei chasglu. Bydd cyfranogwyr yn cael gwybod am bwrpas yr ymchwil a bydd ganddynt yr hawl i wrthod ateb unrhyw gwestiynau y maent yn eu cael yn anghyfforddus. Gallent dynnu'n ôl o'r astudiaeth ar unrhyw gam, ac ni fydd eu data yn cael ei ddefnyddio os byddant yn dewis tynnu'n ôl. Bydd yr holl ddata yn cael ei ddienwi a'i storio'n ddiogel, gan sicrhau cyfrinachedd. Mae'r mesurau hyn yn sicrhau bod buddiannau, hawliau a lles cyfranogwyr yn cael eu diogelu'n llawn drwy gydol y broses ymchwil.

11	Eglurwch na fydd y data'n cael ei ddefnyddio i gymryd unrhyw gamau neu wneud penderfyniadau mewn perthynas â'r unigolion dan sylw:
----	--

Bydd y data a gesglir yn cael ei ddefnyddio at ddibenion ymchwil academaidd yn unig yng nghydestun y traethawd MA hwn. Ni fydd yn cael ei ddefnyddio i gymryd unrhyw gamau gweithredu na gwneud penderfyniadau mewn perthynas â'r unigolion dan sylw. Mae'r ymchwil yn canolbwyntio ar ddeall rôl broffesiynol ymarferwyr 1:1 wrth gefnogi plant ag awtistiaeth mewn addysg gynradd brif ffrwd, a bydd y canfyddiadau'n cael eu cyflwyno ar ffurf ddienw yn unig. Ni fydd modd adnabod unrhyw gyfranogwr, ac ni fydd unrhyw ddata'n cael ei rannu â chyflogwyr, ysgolion, na sefydliadau eraill mewn ffordd a allai effeithio ar gyfranogwyr yn bersonol neu'n broffesiynol.

12	Dylai data gael ei wneud yn ddienw lle bynnag y bo modd, naill ai ar adeg ei gasglu neu ar ôl ei goladu. Os na ellir gwneud y data'n ddienw, ac os nad oes modd ei roi o dan ffugenwau, eglurwch pam nad yw hynny'n bosibl. Os na ellir gwneud data categorï arbennig yn ddienw, rhaid cael cydsyniad penodol i rannu'r data hwnnw fel arfer.
----	---

Bydd yr holl ddata a gesglir yn cael ei ddienwi er mwyn diogelu hunaniaeth y cyfranogwyr. Ni ofynnir i ymarferwyr ddarparu enwau, enwau ysgolion, nac unrhyw wybodaeth adnabod uniongyrchol arall. Bydd ffugenwau neu godau yn cael eu neilltuo i gyfranogwyr ar adeg casglu data, a bydd unrhyw fanylion gellir ei adnabod trwyddi (e.e. cyfeiriadau at ddisgyblion, ysgolion neu gydweithwyr penodol) cael eu tynnu yn ystod y trawsgrifiad. Yna bydd y data dienw yn cael ei ddefnyddio ar gyfer dadansoddi ac adrodd. O ganlyniad, nid oes unrhyw gategoriâu o ddata na ellir eu dienwi, ac ni fydd unrhyw wybodaeth yn cael ei rhannu mewn ffordd a allai adnabod cyfranogwyr unigol.

13	Os na ellir gwneud data categorï arbennig yn ddienw, a fyddwch yn cael cydsyniad penodol i rannu'r data hwnnw?	BYDDAF	NA FYDDAF	AMH
		☐	☐	☒

ADRAN M: Gwybodaeth a Chydsyniad y Cyfranogwyr

Gwybodaeth i gyfranogwyr Fel arfer, disgwylir i'r rhai sy'n cymryd rhan mewn ymchwil wneud hynny ar ôl rhoi eu cydsyniad gwybodus. Os nad yw hyn yn briodol neu'n ymarferol, rhaid darparu cyfiawnhad penodol, yn unol â'r confensiynau disgyblaethol cyffredin. Sylwch, fodd bynnag, fod cydsyniad gwybodus i gymryd rhan yn yr ymchwil yn wahanol i gydsyniad i brosesu (e.e. casglu, dadansoddi, storio, ailddefnyddio neu rannu) data personol, gan fod sail gyfreithlon y Brifysgol ar gyfer prosesu data personol mewn gweithgareddau ymchwil yn rhan o'i 'thasg gyhoeddus'.		BYDDAF	NA FYDDAF	AMH
1	A fyddwch yn cael cydsyniad ysgrifenedig i gymryd rhan?	☒	☐	☐
2	A fyddwch yn disgrifio'r prif weithdrefnau ymchwil i'r cyfranogwyr ymlaen llaw, er mwyn iddynt gael gwybod beth i'w ddisgwyl?	☒	☐	☐
3	A fyddwch yn dweud wrth y cyfranogwyr fod eu cyfranogiad yn wirfoddol?	☒	☐	☐
4	A fyddwch yn egluro i'r cyfranogwyr na fydd gwrthod cymryd rhan yn yr ymchwil yn effeithio ar eu triniaeth neu eu haddysg (os yw'n berthnasol)?	☒	☐	☐
5	Os yw'r ymchwil yn arsylwadol, a fyddwch yn gofyn i'r cyfranogwyr am eu cydsyniad i arsylwi arnynt?	☒	☐	☐
6	A fyddwch yn dweud wrth y cyfranogwyr y gallant dynnu'n ôl o'r ymchwil ar unrhyw adeg ac am unrhyw reswm?	☒	☐	☐
7	A fyddwch yn rhoi gwybod i'r cyfranogwyr sut y byddwch yn trin unrhyw wybodaeth y gellid ystyried yn rhesymol ei bod yn gyfrinachol?	☒	☐	☐
8	Os yw eich ymchwil yn gofyn i'ch cyfranogwyr gofrestru ar gyfer gwasanaeth a ddarperir gan gwmni neu sefydliad allanol, a fyddwch yn rhoi gwybod iddynt y gall eu data gael ei storio a'i brosesu y tu allan i PCYDDS?	☐	☐	☒
9	A fyddwch yn rhoi Hysbysiad Preifatrwydd PCYDDS ar gyfer Ymchwil i'r cyfranogwyr?	☒	☐	☐
Os ydych wedi rhoi NA FYDDAF fel ateb i unrhyw un o'r cwestiynau M1-M8, rhowch gyfiawnhad yn nodi pam mae hyn yn angenrheidiol ar gyfer yr ymchwil.				
10				
Cydsyniad gwybodus: Disgrifiwch y trefniadau i hysbysu darpar gyfranogwyr, cyn iddynt roi cydsyniad, o'r hyn y mae cymryd rhan yn ei olygu. Disgrifiwch y trefniadau i gyfranogwyr roi cydsyniad llawn cyn i'r ymchwil ddechrau. Os yw'n amhriodol cael cydsyniad yn y modd hwn, eglurwch sut y ceir cydsyniad a sut y cofnodir hynny.				
11	Bydd yr ymchwilydd yn cysylltu â phenaethiaid ysgolion cynradd a darparu manylion llawn yr astudiaeth. Gofynnir iddynt roi cydsyniad i'w hysgol gymryd rhan. Bydd gofyn i'r ymarferwyr llofnodi llythyrau caniatâd, a fydd yn cael eu dosbarthu cyn i'r ymchwil ddechrau. Bydd y llythyr hwn yn cynnwys esboniad manwl o natur yr ymchwil, y dulliau a ddefnyddir, yr ymrwymiad amser disgwyledig, a'r trefniadau ar gyfer diogelu data. Bydd gan bob cyfranogwr y cyfle i roi caniatâd gwybodus yn rhydd ac yn wirfoddol, gyda'r hawl i dynnu eu caniatâd yn ôl ac i ofyn am ddinistrio eu data ar unrhyw adeg yn ystod y			

	broses gasglu data. Gellir gwneud hyn drwy e-bostio'r ymchwilydd a darparu gwybodaeth ddigonol i adnabod a dileu eu cyfraniadau unigol, lle bo hynny'n bosibl. Yn unol â GDPR a Deddf Diogelu Data 1998, ni chesglir unrhyw ddata personol uniongyrchol. Fodd bynnag, gan fod recordiadau llais yn cael eu cynnal fel rhan o'r ymchwil, bydd angen caniatâd penodol ar gyfer hyn, ynghyd â chadarnhau'r dulliau diogel o storio'r wybodaeth sensitif hon. Bydd caniatâd llafar yn cael ei sicrhau cyn recordio cyfweiliadau a rhoddir cyfle i'r cyfranogwyr ofyn cwestiynau ac i geisio unrhyw eglurhad pellach sydd ei angen arnynt.			
Cyfrinachedd: Mae gwybodaeth gyfrinachol yn cyfeirio at wybodaeth y gellir ei chysylltu ag unigolyn adnabyddadwy, p'un a yw'n fyw neu'n farw, nad yw yn y parth cyhoeddus ac a roddir gyda'r disgwyliad y bydd yn cael ei chadw'n gyfrinachol. O dan y Gyfraith Gyffredin, pan fydd unigolyn yn rhoi gwybodaeth gyfrinachol yng ngofal ymchwilydd neu dîm ymchwil, rhaid i'r tîm ei thrin yn unol â 'disgwyliadau rhesymol'. Mewn geiriau eraill, dim ond pan na fyddai 'unrhyw beth annisgwyl' i'r unigolion dan sylw y dylid rhannu gwybodaeth gyfrinachol fel arfer. Lle na fyddai cyfranogwyr yn disgwyl i'r ymchwilydd rannu eu gwybodaeth gyfrinachol ag eraill, gall ymchwilwyr reoli eu disgwyliadau trwy roi gwybod iddynt am eu bwriadau (e.e. yn y daflen wybodaeth i gyfranogwyr neu yn ystod trafodaethau am gymryd rhan) a gofyn iddynt a ydynt yn hapus â'r cynlluniau hyn. Dylent ddeall yr hyn sy'n cael ei gynnig a beth allai hyn ei olygu iddynt, cyn iddynt benderfynu a all yr ymchwilydd rannu eu gwybodaeth gyfrinachol ag eraill.				
Rhowch fanylion sut y byddwch yn trin gwybodaeth gyfrinachol:				
12	Bydd yn cael ei nodi'n glir i'r holl gyfranogwyr fod ganddynt hawl i ddisgwyl y bydd yr holl wybodaeth a ddarperi ganddynt yn cael ei thrin yn gwbl gyfrinachol, yn unol â'r Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol (GDPR, 2016), Deddf Diogelu Data (2018), a Pholisi Rheoli Data Prifysgol Cymru Y Drindod Dewi Sant. Eglurir hefyd y bydd unrhyw ddata a gesglir yn ystod yr ymchwil yn cael ei ddienwi'n llawn, fel na fydd modd adnabod unrhyw gyfranogwr unigol nac ysgol benodol. Ni fydd unrhyw leoliad yn cael ei enwi mewn adroddiadau, adborth na chyhoeddiadau sydd yn deillio o'r astudiaeth, ac ni fydd modd eu hadnabod o ganlyniad i unrhyw ddisgrifiadau a roddir. Defnyddir recordiadau llais at ddibenion dadansoddi yn unig, a newidir enwau'r cyfranogwyr i lythrennau er mwyn sicrhau na ellir eu hadnabod.			
Dylech gynnwys copïau o unrhyw ffurflen gydsynio ysgrifenedig, gwybodaeth ysgrifenedig a'r holl ddeunydd esboniadol arall gyda'r cais hwn. Os ydych wedi cynnwys y rhain, rhestrwch y dogfennau sydd wedi'u cynnwys yma.				
13	llythr caniatad.docx			
14	Ffurflen gydsynio yn atodol?	YDY ☒	NAC YDY ☐	AMH ☐

ADRAN N: Ymchwil gyda Chymhwysiad Milwrol Posibl

1	A oes gan eich ymchwil unrhyw gymhwysiad milwrol posibl?	OES	Cliciwch i barhau i atodiad 8	NAC OES	Ewch ymlaen i'r adran nesaf
2	Ydych chi wedi cwblhau atodiad 8?	YDW	☐	NAC YDW	☒

ADRAN O: Defnyddio Offer Deallusrwydd Artiffisial (AI)

Defnyddio AI cynhyrchiol ac offer eraill sy'n seiliedig ar AI Mae nifer o faterion moesegol yn ymwneud â defnyddio AI cynhyrchiol ac offer eraill sy'n seiliedig ar AI, gan gynnwys diogelwch data, tuedd allbwn, a gwallau allbwn. Yn gyffredinol, dylech gymryd yn ganiataol bod unrhyw AI cynhyrchiol neu offeryn arall sy'n seiliedig ar AI rydych chi'n talu i'w ddefnyddio yn fwy diogel a chywir nag un sy'n rhad ac am ddim i'w ddefnyddio. A fydd yr ymchwil yn defnyddio offer AI i wneud unrhyw un o'r canlynol:		BYDD / YDW	NA FYDD / NAC YDW	AMH
1	Cipio data?	☐	☒	☐
2	Creu a/neu olygu testun?	☐	☒	☐
3	Creu graffeg?	☐	☒	☐
4	Creu fideo?	☐	☒	☐
5	Creu sain/cerddoriaeth?	☐	☒	☐
6	Creu cod?	☐	☒	☐
7	Creu data synthetig?	☐	☒	☐
8	Dadansoddi data?	☐	☒	☐
9	Dadansoddi data personol neu sensitif?	☐	☒	☐
10	Categoreiddio data?	☐	☒	☐
11	Ydych chi'n bwriadu defnyddio fersiwn rhad ac am ddim o unrhyw offer AI?	☐	☐	☒
Os ydych chi wedi rhoi'r ateb BYDD / YDW i unrhyw un o'r cwestiynau O1-O11, rhowch gyfiawnhad yn nodi pam mae hyn yn angenrheidiol ar gyfer yr ymchwil.				
12				

ADRAN P: Cynllun Rheoli Data Ymchwil

1	Crynodeb o'r Data
Crynodeb o'r data - Bydd yr ymchwil yn cynhyrchu data meintiol ac ansoddol. Bydd data cychwynnol yn cael ei gasglu drwy holiaduron a gwblheir gan ymarferwyr 1:1, gan ganolbwyntio ar eu rôl broffesiynol, blynyddoedd o brofiad, a safbwyntiau ar gefnogi plant ag awtistiaeth mewn addysg gynradd brif ffrwd. O hyn, gwahoddir sampl llai i gymryd rhan mewn cyfweiliadau lled-strwythuredig, gan gynhyrchu data ansoddol ar ffurf cyfrifon manwl ymarferwyr o'u profiadau proffesiynol a'u hyfforddiant. Cynhelir arsylwadau hefyd i gasglu data cyd-destunol ar rôl yr ymarferydd yn ymarferol; bydd yr arsylwadau hyn yn canolbwyntio ar gamau gweithredu a strategaethau, nid ar blant unigol. Ni fydd unrhyw ddynodwyr personol (e.e., enwau, cyfeiriadau, neu enwau ysgolion) yn cael eu casglu, a bydd yr holl ddata yn cael ei ddienwio ar adeg trawsgrifio a choladu.	
2	Cyfrifoldebau
Bydd yr ymchwilydd yn gyfrifol am reoli'r data o ddydd i ddydd, gan gynnwys casglu, storio diogel, anonymeiddio a dadansoddi. Mae hyn yn cynnwys sicrhau bod yr holl ddata personol yn cael ei leihau i'r lleiafswm, ei anonymeiddio lle bo modd, a'i drin yn unol â chanllawiau moesegol y brifysgol a gofynion GDPR. Bydd fy ngoruchwyliwr traethawd hir yn darparu goruchwyliaeth i sicrhau bod rheoli data yn cydymffurfio â pholisïau sefydliadol. Nid oes unrhyw sefydliadau partner allanol yn rhan o'r ymchwil hon.	
3	Asesu data presennol
Bydd yr ymchwil yn tynnu ar ffynonellau eilaidd presennol megis llenyddiaeth academaidd gyhoeddedig, dogfennau polisi, a chanllawiau'r llywodraeth sy'n ymwneud â rôl ymarferwyr 1:1 a chefnogi plant ag awtistiaeth mewn addysg brif ffrwd. Fodd bynnag, dim ond gwybodaeth gyffredinol neu wybodaeth lefel polisi y mae'r ffynonellau hyn yn ei darparu ac nid ydynt yn dal profiadau proffesiynol byw ymarferwyr mewn cyd-destun. Ni fydd unrhyw setiau data presennol sy'n cynnwys data personol yn cael eu defnyddio. Y bwlch a nodwyd felly yw diffyg cyfrifon uniongyrchol gan ymarferwyr eu hunain, y bydd y prosiect hwn yn mynd i'r afael ag ef trwy gasglu data cynradd newydd trwy holiaduron, cyfweiliadau ac arsylwadau.	
4	Rheoli a churadu data
Bydd data yn cael ei baratoi, ei drefnu a'i ddogfennu'n systematig drwy gydol yr ymchwil. Bydd holiaduron yn cael eu codio a'u storio'n ddigidol, gyda phob cyfranogwr yn cael ffugenw unigryw i	

sicrhau anonimeiddio. Bydd recordiadau cyfveliadau yn cael eu trawsgrifio air am air a'u labelu gyda chod y cyfranogwr, y dyddiad, a math y data (cyfveliad neu arsylwad), gydag unrhyw wybodaeth adnabod wedi'i dileu yn ystod y trawsgrifiad. Bydd nodiadau arsylwi yn cael eu codio a'u dogfennu yn yr un modd, gan ganolbwyntio ar gamau gweithredu ymarferwyr yn unig yn hytrach na phlant unigol. Bydd pob ffeil yn cael ei storio'n ddiogel ar storfa ddigidol a gymeradwywyd gan y brifysgol, wedi'i diogelu gan gyfrinair, gyda strwythurau ffolderi clir, enwi ffeiliau cyson, a rheoli fersiynau i gynnal uniondeb. Bydd metadata yn cynnwys gwybodaeth am ddulliau casglu data, cyd-destun, ac unrhyw anonimeiddio neu olygiadau a gymhwysir. Mae'r trefniadaeth systematig hon yn sicrhau bod y data yn ddibynadwy, yn ddehongladwy, ac yn cydymffurfio â chanllawiau moesegol.

5 Sicrhau ansawdd data

Dilynir sawl gweithdrefn i sicrhau ansawdd data drwy gydol y broses ymchwil. Bydd holiaduron yn cael eu treialu gyda grŵp bach i wirio eglurder a dibynadwyedd y cwestiynau cyn eu dosbarthu'n ehangach. Bydd data cyfveliadau ac arsylwadau yn cael ei gofnodi (gyda chaniatâd) a'i drawsgrifio i sicrhau cywirdeb. Bydd trawsgrifiadau'n cael eu gwirio yn erbyn recordiadau i wirio dibynadwyedd, a bydd unrhyw fanylion adnabod yn cael eu tynnu yn ystod y broses hon. Bydd yr holl ddata yn cael ei storio'n ddiogel ar ffurf ddigidol ar storfa a gymeradwywyd gan y brifysgol ac sy'n cael ei diogelu gan gyfrinair, gyda chopïau wrth gefn rheolaidd i atal colli data. Bydd data'n cael ei godio'n systematig i gynnal cysondeb ac i sicrhau bod y dadansoddiad yn gywir ac yn ddibynadwy.

6 Storio data yn y tymor byr

Yn ystod yr ymchwil, bydd yr holl ddata yn cael ei storio'n ddiogel mewn fformat digidol ar storfa a gymeradwywyd gan y brifysgol ac sy'n cael ei diogelu gan gyfrinair (e.e., OneDrive neu weinyddion prifysgol wedi'u hamgryptio). Bydd unrhyw ddeunyddiau papur (megis nodiadau ysgrifenedig â llaw neu ffurflenni caniatâd) yn cael eu cadw mewn lleoliad cloedig sydd ond yn hygyrch i'r ymchwilydd. Bydd recordiadau cyfveliadau yn cael eu trosglwyddo ar unwaith i storfa ddigidol ddiogel a'u dileu o'r ddyfais recordio. Bydd mynediad at ddata yn gyfyngedig i'r ymchwilydd ac, os oes angen, goruchwyliwr y traethawd hir at ddibenion goruchwyllo. Cedwir copïau wrth gefn rheolaidd ar storfa ddiogel y brifysgol i atal colli data. Bydd pob ffeil yn cael ei labelu'n glir a'i rheoli o ran fersiynau i sicrhau cywirdeb data yn ystod oes y prosiect.

7 Storio a chadw Data yn y Tymor Hir

Dim ond ar gyfer cwblhau ac arholi traethawd hir yr MA y bydd y data cynradd (holiaduron, trawsgrifiadau cyfweliadau, a nodiadau arsylwi) o werth. Oherwydd, bydd y set ddata ddienw yn cael ei chadw'n ddiogel yn unol â pholisi rheoli data ymchwil y brifysgol am y cyfnod cadw gofynnol, ar ôl hynny bydd yn cael ei ddinistrio'n ddiogel. Bydd data adnabyddadwy fel ffurflenni caniatâd yn cael ei storio ar wahân i ddata ymchwil a'i gadw am yr un cyfnod, yna'n cael ei ddinistrio. Ni fydd y data yn cael ei archifo mewn storfa allanol gan ei fod yn cynnwys cyfrifon ymarferwyr cyd-destun-benodol ac nid yw wedi'i gynllunio i'w aildddefnyddio y tu hwnt i'r prosiect hwn. Felly, bydd storio tymor hir yn canolbwyntio ar gadw data dienw yn ddiogel at ddibenion gwirio yn unig, ac ar ôl hynny bydd yr holl ffeiliau'n cael eu dileu'n barhaol.

8 Dogfennaeth a metadata

Bydd yr holl ddata a gesglir yn dod gyda dogfennaeth glir i sicrhau cyd-destun a defnyddioldeb. Ar gyfer holiaduron, bydd y ddogfennaeth yn cynnwys y dyddiad cwblhau, ffugenw/cod y cyfranogwr, a'r wybodaeth ddemograffig/broffesiynol berthnasol a gasglwyd (e.e., rôl, blynyddoedd o brofiad). Ar gyfer data cyfweliadau ac arsylwadau, bydd trawsgrifiadau a nodiadau yn cael eu labelu gyda ffugenwau'r cyfranogwyr, dyddiad, math o ddata (cyfweliad neu arsylwad), a chyd-destun (e.e., lleoliad ystafell ddosbarth, ffocws yr arsylwad). Bydd metadata yn cynnwys gwybodaeth am ddulliau casglu data, pwrpas y data, ac unrhyw newidiadau a wneir yn ystod trawsgrifio neu godio (e.e., golygiadau anonimeiddio). Bydd y ddogfennaeth hon yn sicrhau bod y data yn ddealladwy a bod modd ei ddehongli'n gywir i'w ddadansoddi a'i wirio gan yr ymchwilydd a'r goruchwyliwr.

9 Rhannu data

Bydd y data ymchwil a gesglir ar gyfer yr astudiaeth hon yn cael ei ddefnyddio'n bennaf ar gyfer cwblhau ac arholi'r traethawd hir MA. Oherwydd natur sensitif a chyd-destun-benodol y data, sy'n cynnwys cyfrifon proffesiynol ymarferwyr ac arsylwadau mewn lleoliadau ystafell ddosbarth, ni fydd y set ddata yn cael ei rhannu'n gyhoeddus. Gellir rhannu crynodebau neu ganfyddiadau dienw yn y traethawd hir, cyflwyniadau, neu gyhoeddiadau, ond ni fydd unrhyw wybodaeth adnabyddadwy am gyfranogwyr nac ysgolion yn cael ei datgelu. Nid oes unrhyw gynlluniau i ddiweddarau'r set ddata ar ôl ei chwblhau. Mae rhwystrau posibl i rannu yn cynnwys cyfrinachedd cyfranogwyr a'r risg o adnabod unigolion neu ysgolion; mae'r rhain yn cael eu lliniaru trwy ddienwi a mynediad cyfyngedig i'r data crai, a fydd ar gael i'r ymchwilydd a'r goruchwyliwr yn unig. Felly bydd y data yn parhau i fod yn gyfrinachol ac wedi'i storio'n ddiogel, ac ni fydd unrhyw ffioedd yn gysylltiedig â chael mynediad at unrhyw grynodedau neu ganfyddiadau dienw a gyflwynir mewn allbynnau academiaidd.

10	Perchnogaeth hawlfraint ac eiddo deallusol
Bydd hawlfraint a hawliau eiddo deallusol yr holl ddata a gynhyrchir yn ystod yr ymchwil hon (gan gynnwys ymatebion holiaduron, trawsgrifiadau cyfweiliadau, a nodiadau arsylwi) yn cael eu dal gan PCYDDS yn unol â pholisïau'r brifysgol ar ymchwil myfyrwyr. Mae'r ymchwilydd yn cadw'r hawl i ddefnyddio'r data at ddibenion academiaidd, gan gynnwys dadansoddi, cyflwyno traethawd hir, ac unrhyw gyhoeddiadau neu gyflwyniadau dilynol sy'n deillio o'r astudiaeth. Byddai unrhyw ddefnydd o'r data y tu hwnt i hyn (e.e., ymchwil trydydd parti neu ystorfeydd allanol) yn gofyn am ganiatâd y brifysgol a chydymffurfiaeth lawn â chanllawiau moesegol ynghylch cyfrinachedd cyfranogwyr.	
11	Adnoddau
Mae costau storio yn fach iawn, gan y bydd yr holl ddata yn cael ei storio ar weinyddion diogel a ddarperir gan y brifysgol heb unrhyw dâl ychwanegol. Mae'r costau hyn yn briodol oherwydd eu bod yn sicrhau diogelwch data, copi wrth gefn, a chydymffurfiaeth â chanllawiau'r brifysgol a chanllawiau moesegol. Bydd unrhyw gostau ychwanegol bach (e.e., argraffu ffurflenni caniatâd) yn cael eu talu gan yr ymchwilydd myfyrwyr.	

ADRAN Q: Asesiad Risg

Amlinellwch unrhyw risgiau a ragwelir a allai effeithio'n andwyol ar unrhyw un o'r cyfranogwyr, yr ymchwilwyr a/neu'r Brifysgol, a'r camau a gymerir i fynd i'r afael â nhw.			
Os ydych wedi cwblhau asesiad risg llawn (er enghraifft, fel sy'n ofynnol gan labordy, neu gydweithiwr ymchwil allanol) gallwch atodi hwnnw i'r ffurflen hon.			
1	A oes asesiad risg llawn wedi'i gwblhau a'i atodi?	OES	NAC OES
		☐	☒
Risgiau i gyfranogwyr, ymchwilwyr, a'r Brifysgol			
2	Risgiau cymdeithasol: <i>datgeliadau a allai effeithio ar safle cyfranogwyr yn y gymuned, yn eu teulu a'u swydd.</i>	OES	NAC OES
		☒	☐
Risg: Efallai y bydd cyfranogwyr yn teimlo'n anghyfforddus yn rhannu barn bersonol am eu rôl broffesiynol neu arferion yn y gweithle.		Sut byddwch chi'n mynd i'r afael ag unrhyw risgiau? Mae cyfranogiad yn wirfoddol, a gall cyfranogwyr dynnu'n ôl ar unrhyw adeg.	

Mae risg bosibl y gallai sylwadau gael eu cysylltu'n ôl ag unigolion neu ysgolion, a allai effeithio ar eu henw da proffesiynol.	Ceir caniatâd gwybodus, gan amlinellu'n glir bwrpas yr ymchwil, sut y bydd data'n cael ei ddefnyddio, a mesurau i ddiogelu cyfrinachedd. Bydd yr holl ddata yn ddienw: bydd ffugenwau yn disodli enwau go iawn, ac ni fydd unrhyw wybodaeth adnabyddadwy am yr ysgol na'r cydweithiwr yn cael ei chofnodi. Bydd unrhyw sylwadau sensitif yn cael eu golygu neu eu crynhoi yn ystod yr adrodd er mwyn atal eu hadnabod. Bydd data yn cael ei storio'n ddiogel ar weinyddion prifysgol sydd wedi'u diogelu gan gyfrinair, gyda mynediad cyfyngedig i'r ymchwilydd a'r goruchwyliwr yn unig.				
3 Risgiau cyfreithiol: gweithgareddau a allai arwain at y cyfranogwr, ymchwilwyr a/neu'r Brifysgol yn cyflawni trosedd; gweithgareddau a allai arwain at gyfranogwr yn datgelu gweithgarwch troseddol i ymchwilydd a fyddai'n golygu bod angen hysbysu awdurdodau gorfodi; gweithgareddau a allai arwain at hawliad sifil am iawndal	<table border="1"> <thead> <tr> <th>OES</th><th>NAC OES</th></tr> </thead> <tbody> <tr> <td>☒</td><td>☐</td></tr> </tbody> </table>	OES	NAC OES	☒	☐
OES	NAC OES				
☒	☐				
Risg: Gall cyfranogwyr ddatgelu gwybodaeth yn anfwriadol am dorri polisi neu gamymddwyn yn yr ysgol. Mae risg fach iawn y bydd yr ymchwilydd yn cael gwybod am weithgarwch anghyfreithlon (e.e., materion diogelu) yn ystod cyfweiliadau neu arsylwadau. Potensial ar gyfer hawliad sifil os yw cyfranogwr yn teimlo ei fod wedi'i gamliwio	<i>Sut byddwch chi'n mynd i'r afael ag unrhyw risgiau?</i> Atgoffir cyfranogwyr yn ystod y broses gydsynio bod yr ymchwil yn canolbwyntio ar brofiadau proffesiynol, nid materion cyfreithiol personol na sensitif, a'u bod yn rhaid iddynt osgoi datgelu gweithgareddau anghyfreithlon. Ni fydd yr ymchwilydd yn ymchwilio i faterion cyfreithiol sensitif; bydd cwestiynau'n cael eu cynllunio i ganolbwyntio ar rolau ac arferion proffesiynol.				

neu fod ei ymddygiad proffesiynol wedi'i adrodd yn annheg.		Bydd unrhyw ddatgeliadau sy'n ymwneud â diogelu neu risg i blant yn cael eu trin yn unol â rhwymedigaethau adrodd y brifysgol a'r gyfraith, gan hysbysu'r awdurdodau priodol ar unwaith os oes angen.	
		Bydd yr holl ddata yn cael ei ddienweiddio i amddiffyn cyfranogwyr ac ysgolion rhag cael eu hadnabod, gan leihau'r risg o hawliadau sifil.	
4	Niwed economaidd: <i>niwed ariannol i gyfranogwr, ymchwilydd a/neu'r Brifysgol trwy ddatgeliad neu ddigwyddiad arall.</i>	OES ☒	NAC OES ☐
Risg: Gallai cyfranogwyr brofi niwed ariannol anuniongyrchol pe bai sylwadau a wnaed yn ystod yr ymchwil yn gysylltiedig yn ôl â nhw ac yn effeithio ar eu cyflogaeth neu eu henw da proffesiynol. Risg leiaf posibl i'r ymchwilydd neu'r brifysgol, oni bai bod data wedi'i gam-drin gan arwain at ganlyniadau i enw da neu ganlyniadau cytundebol.		<i>Sut byddwch chi'n mynd i'r afael ag unrhyw risgiau?</i> Bydd yr holl ddata yn cael ei ddienwi: dim ond drwy ffugenwau neu godau y bydd cyfranogwyr ac ysgolion yn cael eu hadnabod. Atgoffir cyfranogwyr i beidio â datgelu gwybodaeth a allai gael goblygiadau ariannol iddynt hwy eu hunain neu i eraill. Bydd caniatâd gwybodus yn amlinellu pwrpas yr ymchwil, mesurau cyfrinachedd, a therfynau i anhysbysrwydd yn glir, gan leihau'r siawns o niwed economaidd. Bydd data yn cael ei storio'n ddiogel ar weinyddion a gymeradwywyd gan y brifysgol, wedi'u diogelu	

		gan gyfrinair, gyda mynediad wedi'i gyfyngu i'r ymchwilydd a'r goruchwyliwr.	
5	Risg i enw da: <i>niwed i ganfyddiad y cyhoedd o'r Brifysgol neu enw da'r Brifysgol / ymchwilwyr yng ngolwg cyllidwyr, y gymuned ymchwil a/neu'r cyhoedd yn gyffredinol.</i>	OES	NAC OES
		☒	☐
Risg: Mae risg fach y gallai'r ymchwil gael ei gweld fel un feirniadol o ymarferwyr, ysgolion, neu ddulliau addysg prif ffrwd os caiff canfyddiadau eu camddehongli neu eu camliwio, a allai effeithio'n anuniongyrchol ar enw da'r Brifysgol neu'r ymchwilydd. Gallai unrhyw ledaeniad cyhoeddus (cyflwyniadau, cyhoeddiadau) adlewyrchu ar y brifysgol os na chaiff data ei ddienwi neu ei adrodd yn gyfrifol.		<i>Sut byddwch chi'n mynd i'r afael ag unrhyw risgiau?</i> Bydd yr holl ddata yn cael ei ddienweiddio i sicrhau na ellir adnabod cyfranogwyr ac ysgolion. Bydd canfyddiadau'n cael eu hadrodd yn wrthrychol ac yn broffesiynol, gan ganolbwyntio ar brofiadau ymarferwyr yn hytrach na barnu unigolion neu sefydliadau. Bydd unrhyw gyhoeddiadau, cyflwyniadau neu grynodedau'n cael eu hadolygu gan y goruchwyliwr i sicrhau adrodd cyfrifol. Bydd cyfranogwyr yn cael gwybod sut y bydd eu data'n cael ei gyflwyno, gan leihau'r risg o gamliwio. Bydd yr holl allbynnau ymchwil yn cydymffurfio â chanllawiau moesegol a safonau proffesiynol y brifysgol.	
6	Risgiau diogelu: <i>Risg i bobl ifanc, oedolion agored i niwed a/neu ymchwilydd o ymddygiad amhriodol, camdriniaeth neu gamfanteisio. Risg i ymchwilydd o fod mewn sefyllfa sy'n beryglus i enw da, lle gallai fod cyhuddiadau o ymddygiad amhriodol.</i>	OES	NAC OES
		☒	☐
Risg: Mae risg bosibl o amlygu plant i niwed neu o arsylwi sefyllfaoedd a allai godi pryderon ynghylch diogelu.		<i>Sut byddwch chi'n mynd i'r afael ag unrhyw risgiau?</i> Mae'r ymchwil yn canolbwyntio ar arfer proffesiynol ymarferwyr, nid ar blant unigol, ac ni fydd unrhyw ddata adnabyddadwy am blant yn cael ei gasglu.	

Gellid gweld bod yr ymchwilydd yn ymddwyn yn amhriodol yn ystod arsylwadau yn yr ystafell ddosbarth, a allai effeithio ar enw da personol neu enw da'r brifysgol. Gallai oedolion agored i niwed (ymarferwyr) deimlo'n anghyfforddus os bydd sefyllfaoedd sensitif yn codi yn ystod cyfweiliadau neu arsylwadau.		Bydd yr ymchwilydd yn cadw at holl bolisiâu diogelu'r ysgol a bydd yn cael ei oruchwylio/ei gymeradwyo gan yr ysgol tra yn yr ystafell ddosbarth. Cyn arsylwadau, ceir caniatâd gwybodus gan ymarferwyr, a bydd yr ymchwilydd yn osgoi unrhyw ryngweithiadau a allai gael eu camddehongli neu eu bod yn anniogel. Bydd unrhyw bryderon diogelu a welir yn cael eu hadrodd ar unwaith yn dilyn gweithdrefnau diogelu'r ysgol. Bydd yr ymchwilydd yn derbyn canllawiau gan oruchwyliwr y brifysgol ynghylch ymddygiad priodol a ffiniau proffesiynol. Bydd casglu data yn osgoi rhoi'r ymchwilydd mewn sefyllfaoedd un-i-un gyda phlant, gan leihau'r risg o gamddehongli neu gyhuddo.	
7	Pynciau sensitif, sy'n peri gofid neu gywilydd. <i>Os gallai'r gweithgarwch ymchwil gynnwys pynciau sensitif, sy'n peri gofid neu gywilydd neu faterion sy'n debygol o ddatgelu gwybodaeth sy'n galw am weithredu pellach (e.e. gweithgarwch troseddol), rhowch fanylion y gweithdrefnau i ddelio â'r materion hyn, gan gynnwys unrhyw gymorth/gyngor (e.e. rhifau llinellau cymorth) a gynigir i gyfranogwyr. Sylwch, lle bo hynny'n berthnasol, y dylai gweithdrefnau cydsynio ei gwneud yn glir os darganfyddir rhywbeth sydd, neu a allai fod, yn anghyfreithlon yn ystod prosiect, ei bod yn bosibl y bydd angen ei ddatgelu i'r awdurdodau priodol.</i>	OES ☐	NAC OES ☒
Risgiau iechyd a diogelwch			
8	Peryglon y lleoliad: <i>er enghraifft: tân; ymweld â neu weithio yng nghartrefi'r cyfranogwyr; gweithio mewn lleoliadau anghysbell ac mewn ardaloedd trosedd uchel; teithio dramor; tywydd poeth, oer neu eithafol; gweithio ar neu gerllaw dŵr. Lleoliadau gwaith peryglus hefyd, megis safleoedd adeiladu, mannau cyfyng, toeau neu labordai. Ar gyfer teithio dramor, bydd angen i ymchwilwyr wirio gwybodaeth sy'n benodol i wlad / dinas, gofynion iechyd teithio ac ystyried trefniadau brys fel rhan o'u gwaith cynllunio ymchwil. Ym mhob achos rhaid dilyn Polisi Teithio Rhvngwladol y Brifysgol.</i>	OES ☒	NAC OES ☐

Risg: Mae peryglon posibl yn cynnwys llithro, baglu, neu gwmpo wrth symud o gwmpas adeiladau'r ysgol. Amlygiad posibl i fannau prysur neu ddamweiniau bach yn ystod arsylwadau yn yr ystafell ddosbarth. Gallai teithio i ac o safleoedd yr ysgol beri risgiau bach (e.e., traffig ffyrdd, tywydd garw).	<i>Sut byddwch chi'n mynd i'r afael ag unrhyw risgiau?</i> Bydd pob ymweliad ag ysgolion yn cael ei drefnu ymlaen llaw gyda staff yr ysgol, a bydd yr ymchwilydd yn dilyn holl bolisïau iechyd a diogelwch yr ysgol. Bydd yr ymchwilydd yn cadw at fesurau diogelwch personol sylfaenol, megis symud yn ofalus o amgylch ystafelloedd dosbarth a choridoriau. Bydd teithio i ac o ysgolion yn dilyn arferion teithio diogel (e.e., osgoi ardaloedd risg uchel, gwirio amodau'r tywydd). Bydd yr ymchwilydd yn sicrhau bod unrhyw weithdrefnau brys yn yr ysgol (larymau tân, llwybrau gwacáu) yn cael eu deall cyn arsylwadau. Gan nad oes unrhyw deithio dramor na lleoliadau risg uchel yn gysylltiedig, nid yw polisïau teithio rhyngwladol y brifysgol yn berthnasol.				
9 Peryglon y gweithgarwch: <i>er enghraifft: gweithgareddau a allai fod yn niweidiol yn feddyliol; gwaith a chynnwys gofidus ac sy'n peri straen; gyrru; baglu neu lithro; cwmpo o uchder; gwaith corfforol anodd; codi, cario, gwrthio a thynnu llwythi; gweithio yn ystod y nos a phenwythnosau.</i>	<table border="1"> <tr> <th>OES</th> <th>NAC OES</th> </tr> <tr> <td>☒</td> <td>☐</td> </tr> </table>	OES	NAC OES	☒	☐
OES	NAC OES				
☒	☐				
Risg: Y prif risg yw straen meddyliol neu emosiynol bach i'r ymchwilydd wrth gynnal cyfweiliadau neu arsylwi sefyllfaoedd heriol yn yr ystafell ddosbarth.	<i>Sut byddwch chi'n mynd i'r afael ag unrhyw risgiau?</i> Mae cymryd rhan yn wirfoddol, a gall cyfranogwyr hepgor unrhyw gwestiwn neu dynnu'n ôl ar unrhyw adeg i leihau straen.				

Efallai y bydd cyfranogwyr yn profi straen ysgafn wrth fyfyrion ar eu profiadau proffesiynol. Mae risgiau corfforol bach yn cynnwys cerdded o amgylch adeiladau ysgol, symud rhwng ystafelloedd, neu gario deunyddiau ymchwil ysgafn (e.e., dyfeisiau recordio, llyfrau nodiadau).	Bydd yr ymchwilydd yn cynllunio arsylwadau a chyfweliadau yn ofalus er mwyn osgoi blinder neu straen meddyliol gormodol. Bydd unrhyw sefyllfaoedd a allai fod yn llawn straen yn cael eu rheoli'n broffesiynol, gan ganolbwyntio ar brofiadau ymarferwyr yn hytrach na gwybodaeth sensitif neu bersonol. Bydd risgiau corfforol yn cael eu lliniaru trwy ddilyn arferion iechyd a diogelwch arferol mewn adeiladau ysgol (e.e., cerdded yn ofalus, cario offer ysgafn yn unig). Bydd gweithgareddau ymchwil yn cael eu hamserlennu yn ystod oriau ysgol arferol, gan osgoi gwaith nos neu deithio gormodol.				
10 Peiriannau ac offer: <i>er enghraifft: peryglon ergonomig, gan gynnwys gweithfannau ac offer cyfrifiadurol; cysylltiad â thrydan; cysylltiad â rhannau symudol, sy'n cylchdroi, sy'n alldaflu neu'n torri mewn peiriannau ac offerynnau; rhyddhau ynni o beiriannau ac offerynnau yn ddamweiniol.</i>	<table border="1"> <tr> <th>OES</th><th>NAC OES</th></tr> <tr> <td>☒</td><td>☐</td></tr> </table>	OES	NAC OES	☒	☐
OES	NAC OES				
☒	☐				
Risg: Risgiau ergonomig posibl o ddefnydd estynedig o gyfrifiaduron neu liniaduron wrth baratoi holiaduron, trawsgrifio cyfweliadau, neu ddadansoddi data (e.e., straen i'r llygaid, y cefn, neu'r arddyrnau). Peryglon trydanol bach o ddefnyddio cyfrifiaduron, recordwyr, neu offer electronig arall. Nid oes unrhyw ryngweithio â pheiriannau trwm, rhannau symudol, nac offerynnau peryglus.	<i>Sut byddwch chi'n mynd i'r afael ag unrhyw risgiau?</i> Bydd yr ymchwilydd yn dilyn arferion ergonomig da, fel cymryd seibiannau rheolaidd, cynnal ystum addas, a defnyddio seddi a gosodiad desg priodol. Bydd yr holl offer electronig yn cael ei ddefnyddio yn unol â chyfarwyddiadau'r gwneuthurwr a chanllawiau diogelwch. Bydd data yn cael ei storio a'i gyrchu ar ddyfeisiau digidol diogel a gymeradwywyd gan y brifysgol, gan leihau peryglon trydanol neu offer.				

		Nid oes unrhyw beiriannau risg uchel yn gysylltiedig â'r prosiect, felly ystyrir bod anaf corfforol o offer yn ddibwys.	
11	Cemegion a sylweddau peryglus eraill: <i>defnyddio, cynhyrchu, storio, gwastraff a chludo cemegion a sylweddau peryglus a'u rhyddhau'n ddamweiniol; sylweddau fflamadwy, peryglus a ffrwydrol; nwyon mygol; alergenau; cyfryngau biolegol, gwaed a chynhyrchion gwaed.</i>	OES ☐	NAC OES ☒
Risg:		Sut byddwch chi'n mynd i'r afael ag unrhyw risgiau?	
12	Cyfryngau ffisegol: <i>er enghraifft: amlygiad i sŵn gormodol, dirgryniad llaw neu fraich a dirgryniad corff cyfan; ymbelydredd ïoneiddio; laserau; ymbelydredd optegol artiffisial a meysydd electromagnetig</i>	OES ☐	NAC OES ☒
Risg:		Sut byddwch chi'n mynd i'r afael ag unrhyw risgiau?	
13	Risgiau amgylcheddol: <i>er enghraifft: gollwng llygryddion yn ddamweiniol, difrod i ecosystemau lleol</i>	OES ☒	NAC OES ☐
Risg:		Sut byddwch chi'n mynd i'r afael ag unrhyw risgiau?	
Gan fod yr arsylwadau a'r cyfweiliadau yn cael eu cynnal tu fewn neu dros Microsoft Teams, nid oes unrhyw risg amgylcheddol nac effaith ar yr ecosystem. Allyriadau CO2:		Er bod cynnal y cyfweiliadau ar-lein yn lleihau'r risg o dorri rheolau diogelu data ymhlith cyfoedion, yn cynyddu hygyrchedd y cyfranogwyr i'r astudiaeth ac yn lleihau'r angen i'r ymchwilydd deithio rhwng sawl lleoliad, bydd angen teithio i'r ysgolion er mwyn cynnal yr arsylwadau yn y gweithle. O ganlyniad, mae hyn yn cynyddu'r effaith amgylcheddol drwy allyriadau CO2.	

ADRAN R: Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd

Y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd				
1	Os yw'r gweithgarwch ymchwil yn cynnwys plant neu oedolion agored i niwed, mae'n rhaid cael tystysgrif gan y Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd (DBS) cyn dod i unrhyw gysylltiad â'r cyfranogwyr hyn.	OES	NAC OES	AMH

	A oes angen Tystysgrif DBS gyfredol arnoch ar gyfer eich ymchwil?	☒	☐	☐
2	Os OES, nodwch rif y dystysgrif. Os nad yw rhif y dystysgrif ar gael, nodwch "I ddilyn"; yn yr achos hwn bydd unrhyw gymeradwyaeth foesebol yn amodol ar ddarparu'r rhif tystysgrif priodol.	001838577742		

ADRAN S: Datganiad

Mae'r wybodaeth rwyf wedi'i chyflwyno yn gywir ac yn gyflawn hyd eithaf fy ngwybodaeth. Rwyf wedi ceisio nodi unrhyw risgiau a phroblemau sy'n gysylltiedig â'r gweithgarwch ymchwil ac rwyf yn cydnabod fy rhwymedigaethau innau a hawliau'r cyfranogwyr.

Wrth gyflwyno'r cais hwn cadarnhaf drwy hyn fy mod yn ymrwmo i sicrhau y bydd y gweithgarwch ymchwil a enwir uchod yn bodloni Polisi Moeseg ac Integredd Ymchwil y Brifysgol sydd wedi'i gyhoeddi ar y wefan: <https://www.uwtsd.ac.uk/cy/ymchwil/unplygrwydd-moeseg-ymchwil>

1	Enw'r ymgeisydd	Heledd Mair James
2	Llofnod electronig neu ysgrifenedig yr ymgeisydd:	HMJames
3	Dyddiad	26/09/25
4	Enw'r Cyfarwyddwr Astudiaethau	Alison Rees Edwards
5	Llofnod electronig neu ysgrifenedig y Cyfarwyddwr Astudiaethau:	A. Rees Edwards
6	Dyddiad	26/09/25

Rhestr Wirio: Cwblhewch y rhestr wirio isod i sicrhau eich bod wedi cwblhau'r ffurflen yn unol â'r canllawiau ac wedi atodi unrhyw ddogfennaeth ofynnol:

1	☒	Rwyf wedi darllen y nodiadau cyfarwyddyd a ddarperir cyn cwblhau'r ffurflen.
2	☒	Rwyf wedi cwblhau holl adrannau perthnasol y ffurflen yn llawn.
3	☒	Rwyf wedi atodi copi o'r Daflen Wybodaeth i Gyfranogwyr neu'r Ffurflen Gydsynio
4	☐	Rwyf wedi atodi copi cyflawn o'r Rhestr Wirio Ymchwil ac Arloesi Dibynadwy (lle bo hynny'n berthnasol)
5	☐	Rwyf wedi atodi asesiad risg llawn (lle bo hynny'n briodol)
6	☒	Rwy'n deall mai fy nghyfrifoldeb i yw sicrhau y bydd y gweithgarwch ymchwil a enwir uchod yn bodloni Cod Ymarfer Moeseg ac Integredd Ymchwil y Brifysgol.
7	☒	Rwy'n deall mai fy nghyfrifoldeb i yw sicrhau y bydd y gweithgarwch ymchwil a enwir uchod yn bodloni Polisi Rheoli Data Ymchwil y Brifysgol.

8	☐	Rwy'n deall mai fy nghyfrifoldeb i yw sicrhau y bydd y gweithgarwch ymchwil a enwir uchod yn bodloni Polisi Rheolaeth Allforio Ymchwil y Brifysgol.			
9	☐	Rwy'n deall mai fy nghyfrifoldeb i yw sicrhau y bydd y gweithgarwch ymchwil a enwir uchod yn bodloni Polisi Ymchwil Mynediad Agored y Brifysgol.			
10	Rwyf wedi cwblhau'r atodiadau canlynol:	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐
		5 ☐	6 ☐	7 ☐	8 ☐

Wrth brosesu'r cais hwn rhaid cyflwyno pob gohebiaeth sy'n ymwneud â'r cais yn ysgrifenedig a'i hanfon drwy e-bost i pgresearch@uwtsd.ac.uk, gyda'r teitl 'Cymeradwyaeth Foesegol' a'ch enw i ddilyn.

ATODIAD 1 - Cyllid Grant neu Contract

A1.1	A ddyfarnwyd cyllid allanol i'ch ymchwil?	DO	☐	NADDO	☐
A1.2	Ydych chi wedi gwneud cais am gyllid / yn aros am benderfyniad?	YDW	☐	NAC YDW	☐
A1.3	Ydych chi'n bwriadu gwneud cais am gyllid?	YDW	☐	NAC YDW	☐
A1.4	Corff Cyllido				
A1.5	Sefydliad arweiniol (deiliad y grant)				
A1.6	Os dyfarnwyd, cyfeirnod y grant				
A1.7	Os dyfarnwyd, gwerth y grant				
A1.8	Os dyfarnwyd, dyddiad cychwyn a hyd				

[Dychwelyd i'r brif ffurflen](#)

ATODIAD 2: Gweithgarwch Ymchwil Cydweithredol Allanol

SEFYDLIAD 1				
A2.1	Enw			
A2.2	Enw a swydd yr ymchwilydd			
A2.3	Rôl yn y prosiect (e.e. cyd-ymchwilydd)			
A2.4	Cyfeiriad e-bost cyswllt			
A2.5	Cymeradwyaeth Foesegol Allanol <i>Rhowch fanylion y gymeradwyaeth foesegol sydd ei hangen a'r trefniadau ar gyfer y partner hwn. Gweler Adran 14 Polisi Moeseg ac Integredd Ymchwil PCYDDS. Os cafwyd cymeradwyaeth, darparwch y cadarnhad.</i>	Wedi ei gael?	YDY	NAC YDY
			☐	☐

SEFYDLIAD 2	
A2.6	Enw

A2.7	Enw a swydd yr ymchwilydd				
A2.8	Rôl yn y prosiect (e.e. cyd-ymchwilydd)				
A2.9	Cyfeiriad e-bost cyswllt				
A2.10	Cymeradwyaeth Foesegol Allanol <i>Rhowch fanylion y gymeradwyaeth foesegol sydd ei hangen a'r trefniadau ar gyfer y partner hwn. Gweler Adran 14 Polisi Moeseg ac Integredd Ymchwil PCYDDS. Os cafwyd cymeradwyaeth, darparwch y cadarnhad.</i>	Wedi ei gael?	YDY	NAC YDY	I DDOD
			☐	☐	☐

SEFYDLIAD 3

A2.11	Enw				
A2.12	Enw a swydd yr ymchwilydd				
A2.13	Rôl yn y prosiect (e.e. cyd-ymchwilydd)				
A2.14	Cyfeiriad e-bost cyswllt				
A2.15	Cymeradwyaeth Foesegol Allanol <i>Rhowch fanylion y gymeradwyaeth foesegol sydd ei hangen a'r trefniadau ar gyfer y partner hwn. Gweler Adran 14 Polisi Moeseg ac Integredd Ymchwil PCYDDS. Os cafwyd cymeradwyaeth, darparwch y cadarnhad.</i>	Wedi ei gael?	YDY	NAC YDY	I DDOD
			☐	☐	☐

Ychwanegwch gydweithwyr ychwanegol yn ôl yr angen

[Dychwelyd i'r brif ffurflen](#)

ATODIAD 3: Ymchwil a Wneir y tu allan i'r DU

A3.1	Gweithgarwch ymchwil y tu allan i'r DU Os cynhelir gweithgarwch ymchwil dramor, chi sy'n gyfrifol am sicrhau y cydymffurfir ag ystyriaethau moesegol lleol ac y ceisir y caniatâd perthnasol. Nodwch unrhyw ganllawiau lleol sy'n bodoli (e.e. gan gymdeithasau proffesiynol/cymdeithasau dysgedig/prifysgolion lleol) a nodwch a yw'r rhain yn cynnwys unrhyw amodau moesegol y tu hwnt i'r hyn sy'n arferol yn y DU (rhowch fanylion unrhyw drwyddedau neu ganiatâd sydd eu hangen). Yn ogystal, nodwch a oes unrhyw faterion moesegol penodol yn codi yn sgil y cyd-destun lleol lle cynhelir y gweithgarwch ymchwil, er enghraifft, materion diwylliannol a/neu gyfreithiol sensitif neu achosion lle mae'r cyfranogwyr yn agored i niwed. Disgrifiwch y mesurau rydych chi wedi'u cymryd i gydymffurfio â'r rhain a rhowch dystiolaeth o gymeradwyaethau ac ati. Os ydych chi'n byw yn y wlad lle byddwch yn gwneud yr ymchwil, nodwch hyn. Os oes gennych oruchwyliwr ymchwil neu gynghorydd ymchwil lleol, rhowch eu manylion cyswllt yma.
A3.2	Ymchwil ac Arloesi Cyfrifol

	Os yw ymchwil yn digwydd dramor, cyfeiriwch at Bolisi Ymchwil ac Arloesi Dibynadwy PCYDDS a chwblhewch y Rhestr Wirio Ymchwil ac Arloesi Dibynadwy a'i chyflwyno gyda'r ffurflen hon.	
A3.3	Cadarnhewch eich bod wedi darllen y Polisi Ymchwil ac Arloesi Dibynadwy	☐

Os ydych chi'n fyfyrwr ymchwil ôl-raddedig sy'n gweithio gyda goruchwyliwr ymchwil neu gynghorydd ymchwil yn eich prifysgol leol, nid oes angen i chi lenwi unrhyw adrannau pellach o'r atodiad hwn.

Os ydych yn gweithio mewn cydweithrediad ymchwil gyda phartner tramor, llenwch yr adrannau sy'n weddill o'r atodiad hwn.

[Dychwelyd i'r brif ffurflen](#)

Manylion Sefydliadol	
A3.4	Enw'r Sefydliad
A3.5	Gwlad lle mae'r sefydliad wedi'i leoli:
A3.6	Rhif cofrestru ac enw'r corff cofrestru (mae awdurdod llywodraeth, treth, corfforaeth, elusen, addysgol yn enghreifftiau o gyrff cofrestru perthnasol):
A3.7	Beth yw statws cyfreithiol y sefydliad? (er enghraifft: prifysgol gyhoeddus, prifysgol breifat, elusen, cwmni preifat, cwmni nid-er-elw, sefydliad ymchwil y llywodraeth, sefydliad ymchwil annibynnol). Nodwch y dyddiad sefydlu. Sylwch: Efallai y bydd angen i ni ofyn am dystiolaeth o hyn yn ddiweddarach.
A3.8	A yw eich sefydliad yn gysylltiedig ag unrhyw sefydliad arall? (h.y. a yw'r sefydliad yn rhan gyfreithiol o sefydliad mwy neu grŵp o sefydliadau mwy).
A3.9	Enw(au) ymchwilwyr yn y sefydliad a fydd yn gyfrifol am yr ymchwil ac arloesi cydweithredol

Ynglŷn â phartneriaid newydd	
A3.10	Pam mae partner eisiau gweithio gyda chi?
A3.11	Beth mae'n ei ddisgwyl yn gyfnewid am ei gefnogaeth ariannol neu ei gyfranogiad?

A3.12	A yw'r sefydliad yn gysylltiedig â gwlad y gellir ei hystyried yn elyniaethus i'r DU neu'n un sydd â gwerthoedd democrataidd a moesegol gwahanol i'n rhai ni? Os ydych wedi ticio YDY, disgrifiwch yn gryno isod sut y byddwch yn cynnal gwerthoedd democrataidd a moesegol y DU yn yr ymchwil.	YDY	NAC YDY
		☐	☐

A3.13	A yw'r gwaith diwydrwydd dyladwy ar y partner wedi nodi unrhyw ran mewn ymchwil ar ran y fyddin neu'r heddlu sydd â chysylltiadau â gwladwriaeth elyniaethus? Os ydych wedi ticio YDY, crynhowch isod sut y byddwch yn atal gwybodaeth o'r ymchwil hwn rhag cael ei rhyddhau i'r sefydliadau hyn.	YDY	NAC YDY
		☐	☐
A3.14	Yng nghyd-destun unrhyw wybodaeth a gafwyd o'r gwaith diwydrwydd dyladwy, a allai eich ymchwil gael ei gamddefnyddio neu a allai gael ei gymhwyso mewn ffyrdd nas fwriadwyd a fyddai'n negyddol? Os ydych wedi ticio GALLAI, crynhowch isod sut y gallai hyn ddigwydd.	GALLAI	NA ALLAI
		☐	☐
A3.15	A oes unrhyw gyfyngiadau cyfreithiol neu reoleiddiol ynghylch ymgymryd â'ch ymchwil gyda'r partner hwn, neu gyfyngiadau'n deillio o bolisi'r brifysgol? Os ydych wedi ticio OES, crynhowch y rhain isod.	OES	NAC OES
		☐	☐
A3.16	Ar ôl ystyried yr atebion i gwestiynau A3.10-A3.15, a oes risgiau posibl o ran enw da neu rai moesegol i chi neu i'r brifysgol? Os ydych wedi ticio OES, crynhowch y risgiau hyn isod.	OES	NAC OES
		☐	☐

Ynglŷn â pherthnasoedd ymchwil		YDYN / YDW	NAC YDYN / NAC YDW
A3.17	A yw telerau unrhyw Femorandwm Cyd-ddealltwriaeth arfaethedig yn cyd-fynd â disgwyliadau eich adran a'r brifysgol?	☐	☐
A3.18	Ydych chi'n darparu eiddo deallusol presennol, data ymchwil, data cyfrinachol neu bersonol adnabyddadwy i'r prosiect? Os felly, sut bydd hyn yn cael ei ddiogelu?	☐	☐
A3.19	Pwy fydd yn berchen ar unrhyw eiddo deallusol a gaiff ei gynhyrchu?		
A3.20	Pa gynlluniau sydd gennych ar waith i ddiogelu'r eiddo deallusol sy'n deillio o hyn?		

A3.21	Pa ofynion cytundebol allwch chi eu rhoi ar waith i ddiogelu buddiannau eich sefydliadau academiaidd?
A3.22	Pa fynediad fydd gan y partner ymchwil i'ch rhwydwaith TG? Os oes ganddynt fynediad, pa welededd ehangach y gallai hyn ei ddarparu?
A3.23	A oes angen unrhyw wahanu corfforol neu amddiffyniad rhwng ymchwil mewn meysydd tebyg?

Ynglŷn â phartneriaid presennol			
A3.24	A fyddai bwrw ymlaen â'r ymchwil yn codi gwrthdaro buddiannau posibl gyda phartneriaid ymchwil presennol? Os ydych wedi ticio BYDDAI, esboniwch y gwrthdaro hwn isod.	BYDDAI	NA FYDDAI
		☐	☐
A3.25	Ydych chi wedi siarad â'ch partneriaid presennol am unrhyw wrthdaro buddiannau posibl? Os ydych wedi ticio YDW, crynhowch eu hymateb(ion) isod yn gryno.	YDW	NAC YDW
		☐	☐
A3.26	A oes unrhyw gytundeb peidio â datgelu ar gyfer y prosiect hwn yn cynnwys disgwyliad y bydd angen i chi ddarparu gwelededd i bartneriaid presennol? Os ydych wedi ticio OES, esboniwch isod sut y caiff hyn ei reoli.	OES	NAC OES
		☐	☐
A3.27	A fydd yr ymchwil hwn yn torri unrhyw gytundebau contractiol presennol sydd gennych chi, eich adran neu'r brifysgol eisoes? Os ydych chi wedi ticio BYDD, esboniwch isod sut y caiff hyn ei reoli.	BYDD	NA FYDD
		☐	☐

[Dychwelyd i'r brif ffurflen](#)

ATODIAD 4: Ymchwil gyda Phobl Agored i Niwed

A fydd yr ymchwil yn cynnwys prosesu data sy'n cynnwys y testunau data canlynol:		BYDD	NA FYDD
A4.1	Plant o dan 16 oed	☐	☐
A4.2	Oedolion ag anableddau dysgu	☐	☐

A4.2	Oedolion â mathau eraill o analluedd meddyliol neu salwch meddwl	☐	☐
A4.4	Oedolion mewn sefyllfaoedd o argyfwng	☐	☐
A4.5	Carcharorion neu droseddwyd ifanc	☐	☐
A4.6	Y rhai y gellid ystyried bod ganddynt berthynas arbennig o ddibynnol â'r ymchwilydd, e.e. aelodau'r staff, myfyrwyr	☐	☐
A4.7	Pobl nad ydynt wedi rhoi eu cydsyniad penodol i gymryd rhan yn y prosiect	☐	☐
A4.8	Pobl sy'n cymryd rhan mewn gweithgareddau anghyfreithlon	☐	☐
A4.9	Unrhyw bobl eraill y gellir ystyried eu bod yn agored i niwed yng nghyd-destun y prosiect hwn	☐	☐
Dylech gyfiawnhau cynnwys y bobl uchod (os yw'n berthnasol), gan egluro pam na ellir cynnal yr ymchwil ar bobl nad ydynt yn agored i niwed.			
A4.10			
Rhowch fanylion y camau ychwanegol a gymerwyd i sicrhau bod pobl agored i niwed sy'n cymryd rhan yn yr ymchwil yn cael eu hamddiffyn. Dylech ddisgrifio unrhyw drefniadau sydd i'w gwneud er mwyn cael cydsyniad gan gynrychiolydd cyfreithiol.			
A4.11			
Cyfrifoldeb yr ymchwilydd yw gwirio a oes angen gwiriad DBS (neu gyfwerth) a chael un os oes ei angen. Cadarnhewch:			
A4.12	Angen Gwiriad DBS?	OES ☐	NAC OES ☐
A4.13	Wedi cael tystysgrif DBS?	YDW ☐	NAC YDW ☐
		AMH ☐	

[Dychwelyd i'r brif ffurflen](#)

ATODIAD 5: Ymchwil yn Ymwneud ag Anifeiliaid

Mae defnyddio anifeiliaid mewn ymchwil yn cael ei lywodraethu a'i fonitro'n fanwl gan y gyfraith a chan y Swyddfa Gartref, yn benodol o dan Ddeddf Anifeiliaid (Gweithdrefnau Gwyddonol) 1986 a'i chodau ymarfer a phrosesau cysylltiedig. Mae'r Ddeddf yn rheoleiddio gweithdrefnau sy'n cael eu cynnal ar anifeiliaid gwarchodedig at ddibenion gwyddonol neu addysgol a allai achosi poen, dioddefaint, gofid neu niwed parhaol. O dan y Ddeddf, mae anifail gwarchodedig yn golygu 'unrhyw fertebrat byw, ac eithrio dyn, ac unrhyw geffalopod byw'. Nid oes gan y Brifysgol Drwydded Sefydliad a gyhoeddwyd gan y Swyddfa Gartref ac felly rhaid i ymchwilyddwyr sicrhau bod unrhyw waith arfaethedig sy'n cynnwys anifeiliaid naill ai wedi'i eithrio o'r Ddeddf neu y tu hwnt i'w chwmpas. Efallai y bydd yn dal angen cymeradwyaeth foesegol allanol gan Gymdeithas Frenhinol y Llawfeddygon Milfeddygol ar ymchwil eithriedig, er enghraifft sy'n cynnwys ymarfer milfeddygol arferol neu ymchwil milfeddygol clinigol. Wrth ymgymryd ag ymchwil cydweithredol sy'n cynnwys anifeiliaid, rhaid sicrhau Pwyllgor Moeseg Ymchwil PCYDDS bod y sefydliad(au) partner yn cydymffurfio â'r fframwaith rheoleidiol neu'r ddeddfwriaeth briodol, a bod ganddynt gymeradwyaeth gan eu Pwyllgor Moeseg Ymchwil lleol. Rhaid i unrhyw waith o'r fath ddilyn canllawiau'r Ganolfan Genedlaethol ar gyfer Disodli, Mireinio a Lleihau Anifeiliaid mewn Ymchwil, a elwir

y "3Rs" yn Saesneg. Ym mhob achos, rhaid ceisio cyngor gan INSPIRE ar gyfer unrhyw ymchwil arfaethedig sy'n cynnwys anifeiliaid, naill ai yn PCYDDS, neu gan gydweithwyr ymchwil mewn partneriaeth â PCYDDS. Dylid gwneud hyn yng nghyfnod cynnar iawn llunio'r ymchwil, fel y gellir cynnal ymarfer diwydrwydd dyladwy priodol.

A fydd yr ymchwil yn cynnwys unrhyw waith gydag unrhyw un o'r anifeiliaid canlynol (gan gynnwys arsylwi arnynt yn eu cynefin naturiol)?		BYDD	NA FYDD
A5.1	Unrhyw fertebratau byw heblaw bodau dynol?	☐	☐
A5.2	Unrhyw geffalopod byw?	☐	☐
A5.3	A yw INSPIRE wedi cynnal ymarfer diwydrwydd dyladwy cychwynnol?	☐	☐
A5.4	A oes asesiad diwydrwydd dyladwy ynghlwm wrth y cais hwn?	☐	☐
Rhowch grynodeb o'r ymarfer diwydrwydd dyladwy, gan nodi trefniadau ar gyfer cydymffurfio â'r fframweithiau rheoleidiol a'r ddeddfwriaeth angenrheidiol. Atodwch yr asesiad diwydrwydd dyladwy llawn gan INSPIRE.			
A5.5			

[Dychwelyd i'r brif ffurflen](#)

ATODIAD 6: Ymchwil gyda Throseddwyd a/neu Staff mewn Sefydliadau Carchar a Gwasanaethau Prawf

Mae angen cymeradwyaeth ychwanegol ar gyfer ymchwil gyda staff a/neu droseddwyd mewn sefydliadau carchar, y Gwasanaeth Prawf neu yng Ngwasanaethau Carchardai a Phrawf Ei Fawrhydi.

A fydd yr ymchwil yn cynnwys unrhyw un o'r canlynol?		BYDD	NA FYDD
A6.1	Staff mewn sefydliadau carchar	☐	☐
A6.2	Troseddwyd mewn sefydliadau carchar	☐	☐
A6.3	Y Gwasanaeth Prawf	☐	☐
A6.4	Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Fawrhydi	☐	☐

Mae'n ofynnol i bob ymchwilydd sydd am gynnal ymchwil gyda staff a/neu droseddwyd mewn sefydliadau carchar, rhanbarthau'r Gwasanaeth Prawf neu ym Mhencadlys Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Fawrhydi (HMPPS) wneud cais ffurfiol am gymeradwyaeth ymchwil i Bwyllgor Ymchwil Cenedlaethol HMPPS (NRC). Cyn gwneud hynny, rhaid i INSPIRE gynnal ymarfer diwydrwydd dyladwy cychwynnol. Os nad ydych wedi cysylltu ag INSPIRE, gwnewch hynny ar unwaith. Os BYDD yw'r ateb i unrhyw un o'r uchod, cadarnhewch:

A6.5	A yw INSPIRE wedi cynnal ymarfer diwydrwydd dyladwy cychwynnol?	☐	☐
A6.6	Ydych chi wedi gwneud cais i Bwyllgor Ymchwil Cenedlaethol HMPPS (NRC)?	☐	☐
A6.7	A yw cymeradwyaeth Pwyllgor Ymchwil Cenedlaethol HMPPS wedi'i rhoi? Os ydyw, atodwch hi at y cais hwn.	☐	☐
A6.8	A yw'r asesiad diwydrwydd dyladwy wedi'i atodi i'r cais hwn?	☐	☐

Rhowch grynodeb o'r ymarfer diwydrwydd dyladwy, gan nodi trefniadau ar gyfer cydymffurfio â'r fframweithiau rheoleidiol a'r ddeddfwriaeth angenrheidiol. Atodwch yr asesiad diwydrwydd dyladwy llawn gan INSPIRE.

A6.9			
------	--	--	--

**Dychwelyd i'r
brif ffurflen**

ATODIAD 7: Ymchwil Iechyd a Gofal Cymdeithasol

Rhaid i bob ymchwil iechyd a gofal cymdeithasol gael noddwr yn ôl diffiniad Fframwaith Polisi'r DU ar gyfer Iechyd a Gofal Cymdeithasol yr Awdurdod Ymchwil Iechyd. Ni fydd y Brifysgol yn gweithredu yn noddwr ymchwil iechyd a gofal cymdeithasol (h.y. yr hyn y mae angen cael cymeradwyaeth gan Bwyllgor Moeseg Ymchwil y GIG ar ei gyfer) o dan unrhyw amgylchiadau. Ym mhob achos, felly, rhaid i bartner cydweithredol priodol arwain yr ymchwil. Felly mae angen ymarfer diwydrwydd dyladwy cychwynnol ar unrhyw ymchwil iechyd a gofal cymdeithasol, a gaiff ei gynnal gan INSPIRE. Pwrpas yr ymarfer diwydrwydd dyladwy yw sicrhau bod gan y Brifysgol y gallu i ymgymryd â'r ymchwil, naill ai'n annibynnol neu mewn cydweithrediad â phartneriaid ymchwil. Bydd hyn yn cynnwys cyngor ar drefniadau cydweithredol addas a chyfranogiad priodol ymchwilwyr PCYDDS yn yr astudiaeth ymchwil arfaethedig. Mae hyn yn debygol o fod yn berthnasol i'r meysydd canlynol:

A fydd y prosesu data yn cynnwys:		BYDD	NA FYDD
A7.1	Cyfranogwyr sydd wedi'u recriwtio ar sail cyflyrau meddygol ac iechyd, cyfnod bywyd neu briodoleddau corfforol neu feddyliol eraill.	☐	☐
A7.2	Cyfranogwyr a fydd yn cymryd rhan mewn ymarfer corff, gweithgarwch neu ymdrech corfforol o unrhyw fath, neu sy'n defnyddio offer ymarfer corff, dyfeisiau cynorthwyol neu gyfarpar arall at ddibenion yr astudiaeth ymchwil. Mae hyn yn cynnwys ymyriadau sy'n ymyrrol i'r graddau lleiaf posibl.	☐	☐
A7.3	Cleifion a defnyddwyr y GIG (gan gynnwys cleifion y GIG sy'n cael eu trin yn y sector preifat).	☐	☐
A7.4	Unigolion a nodwyd fel cyfranogwyr posibl oherwydd eu statws fel perthnasau neu ofalwyr cleifion a defnyddwyr y GIG.	☐	☐
A7.5	Cleifion sy'n derbyn gofal mewn cartrefi nyrsio'r sector preifat a gwirfoddol.	☐	☐
A7.6	Gwybodaeth gyfrinachol am gleifion.	☐	☐
A7.7	Treial clinigol o gynnyrch meddyginiaethol neu ddyfais feddygol.	☐	☐
A7.8	Mynediad at organau neu ddeunydd corfforol arall cyn-gleifion neu gleifion presennol y GIG, neu unrhyw ddeunydd sy'n cynnwys celloedd dynol.	☐	☐
A7.9	Defnyddio meinweoedd dynol (gan gynnwys ffynonellau nad ydynt yn rhai'r GIG) lle nad yw'r casglu'n dod o dan drwydded yr Awdurdod Meinweoedd Dynol.	☐	☐
A7.10	Deunydd ffetws ac IVF sy'n cynnwys cleifion y GIG.	☐	☐
A7.11	Ymadawedigion diweddar o dan ofal y GIG.	☐	☐
A7.12	Staff neu safleoedd y GIG.	☐	☐
A7.13	Bydwagedd gweithredol yn cynnal treial clinigol.	☐	☐
A7.14	Cynnyrch meddyginiaethol ymchwiliol.	☐	☐
A7.15	Dyfeisiau meddygol nad ydynt wedi'u marcio â CE neu ddyfeisiau meddygol wedi'u marcio â CE sydd wedi'u haddasu neu sy'n cael eu defnyddio at ddiben newydd.	☐	☐
A7.16	Amlygiad i ymbelydredd ïoneiddio.	☐	☐

A7.17	Ymchwil arall sy'n gysylltiedig ag iechyd a gofal cymdeithasol.	☐	☐
Rhowch fanylion:			
Rhaid i ymchwilwyr sy'n cynnig gweithio ar brosiectau sy'n ymwneud ag ymchwil iechyd a gofal cymdeithasol wirio a yw eu hastudiaeth yn bodloni diffiniad yr Awdurdod Ymchwil Iechyd o ymchwil ac a ddylai gael adolygiad moeseg gan Bwyllgor Moeseg Ymchwil y GIG. Os ydych wedi ateb BYDD i unrhyw un o'r cwestiynau A7.1-A7.17, mae hyn yn debygol o fod yn wir a bydd angen nawdd gan drydydd parti. Gellir gwirio hyn trwy Offeryn Penderfynu'r Awdurdod Ymchwil Iechyd: https://www.hra-decisiontools.org.uk/research/			
A7.18	A yw'r ymchwil yn bodloni diffiniad yr Awdurdod Ymchwil Iechyd o ymchwil?	YDY ☐	NAC YDY ☐
A7.19	A yw'r Ymchwil yn cael ei noddi gan bartner cydweithredol?	YDY ☐	NAC YDY ☐
A7.20	A roddwyd cymeradwyaeth foesegol gan y GIG?	DO ☐	NADDO ☐
A7.21	A yw INSPIRE wedi cynnal ymarfer diwydrwydd dyladwy cychwynnol?	YDY ☐	NAC YDY ☐
Rhowch grynodeb o'r ymarfer diwydrwydd dyladwy, gan nodi trefniadau ar gyfer cydymffurfio â'r fframweithiau rheoleiddiol a'r ddeddfwriaeth angenrheidiol. Atodwch yr asesiad diwydrwydd dyladwy llawn gan INSPIRE. Os nad ydych wedi cysylltu ag INSPIRE, gwnewch hynny ar unwaith.			
A7.22			

A7.23	A gawsoch gymeradwyaeth foesegol gan y GIG?	DO	Cliciwch i barhau i Adran R	NADDO	Dychwelyd i'r brif ffurflen
-------	---	----	---	-------	---

ATODIAD 8: Rheolaeth Allforio ar gyfer Ymchwil â Defnydd Terfynol Milwrol Posibl

Mae rheolaethau allforio yn berthnasol i drosglwyddo'r canlynol yn gorfforol, yn electronig neu ar lafar y tu allan i'r DU: ymchwil cymhwysol, technoleg sensitif, meddalwedd ac offer y gellid o bosibl eu camddefnyddio, naill ai'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol, at ddibenion milwrol. Mae'r rheolaethau cyfreithiol hyn yn rhwymedig aeth ddifrifol a rhaid i ymchwilwyr PCYDDS fynd ati i reoli'r risgiau o'r rhain yn cael eu camddefnyddio i danio gwrthdaro, i fygwth diogelwch cenedlaethol, i gefnogi terfysgaeth a throseddau, i dorri hawliau dynol neu i ledaenu Arfau Dinistr Torfol. Mae Polisi Rheolaeth Allforio PCYDDS yn darparu proses chwe cham clir i benderfynu a yw eich ymchwil yn dod o dan reolaethau allforio. Cwblhewch y sgrinio canlynol i ystyried a oes angen i chi gwblhau asesiad rheolaeth allforio llawn. Os oes gennych unrhyw amheuan, cysylltwch ag INSPIRE. Rhaid i unrhyw ymchwil yn PCYDDS sy'n cynnwys y meysydd risg uchel canlynol gael eu sgrinio.

A fydd yr ymchwil yn cynnwys:

Amddiffyn		BYD D	NA FYD D
A8.1	Cyfarpar ac arfau milwrol	☐	☐
A8.2	Offer amddiffyn, gan gynnwys lloerennau	☐	☐

A8.3	Data technegol, gan gynnwys peth gwybodaeth am ffiniau a phorthladdoedd	☐	☐
A8.4	Ymchwil defnydd deuol	☐	☐
Deunyddiau a Thechnolegau		BYDD	NA FYDD
A8.5	Deunyddiau, cyfleusterau ac offer niwclear	☐	☐
A8.6	Cemegion, micro-organebau a thocsinau	☐	☐
A8.7	Dylunio, datblygu a chynhyrchu electroneg	☐	☐
A8.8	Cyfrifiaduron	☐	☐
A8.9	Telathrebu	☐	☐
A8.10	Synwryddion a laserau	☐	☐
A8.11	Mordwyo ac afioneg	☐	☐
A8.12	Technoleg forol	☐	☐
A8.13	Deunyddiau cyfansawdd	☐	☐
A8.14	Awyrofod a gyriant	☐	☐
Gwybodaeth sensitif		BYDD	NA FYDD
A8.15	Cryptoleg	☐	☐
A8.16	Gwrthderfysgaeth	☐	☐
A8.17	Gwrth-narcotiaeth	☐	☐
A8.18	Seiber-gysylltiedig	☐	☐
A8.19	Atal lledaenu	☐	☐
A8.20	Sefydliadau troseddol trawswladol	☐	☐

Adnoddau Genetig		BYDD	NA FYDD
A8.21	Deunydd genetig o werth gwirioneddol neu bosibl	☐	☐
A8.22	Organebau, neu rannau ohonynt	☐	☐
A8.23	Poblogaethau (neu organebau)	☐	☐
A8.24	Cydrannau biotig eraill ecosystemau	☐	☐
A8.25	Rhywogaethau amaethol neu amaethyddol lle mae bodau dynol wedi dylanwadu ar y broses esblygiadol	☐	☐

A fyddwch chi'n allforio technoleg filwrol neu ddefnydd deuol, yn awr neu o bosibl yn y dyfodol? Gall y wybodaeth hon fod ar sawl ffurf, gan gynnwys:		BYDDAF	NA FYDDAF
A8.26	Trosglwyddo nwyddau, technolegau, deunydd neu offer yn gorfforol	☐	☐
A8.27	Glasbrintiau	☐	☐

A8.28	Cynlluniau	☐	☐
A8.29	Diagramau	☐	☐
A8.30	Modelau	☐	☐
A8.31	Fformiwlâu	☐	☐
A8.32	Tablau	☐	☐
A8.33	Dyluniadau a manylebau peirianeg	☐	☐
A8.34	Llawlyfrau a chyfarwyddiadau	☐	☐
A8.35	Meddalwedd	☐	☐
A8.36	Gwybodaeth ymarferol arbennig	☐	☐

A fydd eich prosiect yn trosglwyddo technoleg gan ddefnyddio unrhyw un o'r dulliau corfforol canlynol?		BYDD	NA FYDD
A8.37	Gyriannau fflach USB	☐	☐
A8.38	Gyriannau caled cludadwy	☐	☐
A8.39	Gliniaduron	☐	☐
A8.40	Tabledi	☐	☐
A8.41	Ffurflenni anniriaethol trwy ddefnyddio cyfryngau electronig, megis e-bost, storfeydd ffôn a rhannu ffeiliau yn y cwmwl	☐	☐
A8.42	Allforion ffisegol	☐	☐

A fydd eich prosiect yn cynnwys unrhyw un o'r canlynol?		BYDD	NA FYDD
A8.43	Trosglwyddo ar lafar dros y ffôn neu fideo-gynadledda neu gyflwyniadau	☐	☐
A8.44	Teithio dramor at unrhyw ddiben, wrth gario unrhyw un o'r uchod yn anfwriadol.	☐	☐
A8.45	Ydych chi'n croesawu ymwelwyr tramor?	☐	☐

Os byddwch yn ateb BYDD i unrhyw un o'r cwestiynau A8.1-A8.45, dylech gwblhau asesiad rheolaeth allforio llawn ac atodi hwnnw i'r cais hwn. Cyn gwneud hyn, cysylltwch ag INSPIRE a fydd yn rhoi rhagor o gyngor.		OES / YDY	NAC OES / NAC YDY
A8.46	Angen asesiad rheolaeth allforio llawn?	☐	☐
A8.47	Asesiad rheolaeth allforio llawn wedi'i gwblhau?	☐	☐
A8.48	Asesiad rheolaeth allforio llawn wedi'i atodi?	☐	☐

[Dychwelyd i'r brif ffurflen](#)

Atodiad 2: E-bost i ysgolion lleol (fersiwn Cymraeg)

Annwyl Admin/Pennaeth

Gobeithio eich bod yn cadw'n iawn.

Fy enw i yw Heledd James ac rwyf wrthi'n cwblhau gradd Meistr mewn Gwasanaethau Plant, Phobl Ifanc a'r Gymuned ym Mhrifysgol Cymru Y Drindod Dewi Sant. Fel rhan o'm traethawd hir, rwy'n cynnal archwiliad o rôl broffesiynol yr ymarferydd 1:1 - Cefnogi plant ag awtistiaeth mewn addysg gynradd brif ffrwd.

Rwy'n ysgrifennu i wahodd eich ysgol i gymryd rhan yn yr ymchwil hon. Byddai cyfranogiad yn golygu y byddai ymarferwyr 1:1 yn cwblhau'r holiadur sydd ynghlwm. Yn seiliedig ar yr ymatebion, gellir gwahodd sampl llai o gyfranogwyr i gymryd rhan mewn cyfweiliad lled-strwythuredig ac arsylwad dilynol o fewn eu lleoliad addysgol.

Darperir yr holl wybodaeth berthnasol ynghylch yr astudiaeth, gan gynnwys ei hamcanion, ystyriaethau moesegol, a chyfranogiad y cyfranogwyr, yn y daflen sydd ynghlwm. Mae cyfranogiad yn gwbl wirfoddol, a bydd yr holl ddata a gesglir yn cael ei drin yn gyfrinachol ac yn unol â chanllawiau moesegol. Bydd yr holiadur ar gael hyd nes Chwefror 9fed. Bydd rhaid i'r cyfranogwr danfon y daflen caniatâd nol i mi.

Byddwn yn ddiolchgar iawn pe byddech yn ystyried rhannu'r cyfle hwn gydag unrhyw aelodau staff addas yn eich ysgol. Os oes gennych unrhyw gwestiynau neu os oes angen rhagor o wybodaeth arnoch, mae croeso i chi gysylltu â mi.

Diolch yn fawr iawn am eich amser a'ch ystyriaeth.

Cofion cynnes,

Heledd James

Gwasanaethau Plant a Phobl Ifanc a'r Gymuned

Prifysgol Cymru Y Drindod Dewi Sant

Holiadur Cymraeg - <https://forms.office.com/e/QkTZ723t4T?origin=lprLink>

Atodiad 3: Ffurflen caniatad (Cymraeg)

Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Caniatâd Gwybodus

Fy enw i yw Heledd James ac dwi'n astudio fy ngradd meistr yn Gwasanaethau Plant, Phobl Ifanc a Chymunedau yn Prifysgol Cymru y Drindod Dewi Sant. Rwy'n ysgrifennu atoch heddiw ynglyn a fy mhrosiect traethawd hir. Mae'r prosiect hwn wedi derbyn cymeradwyaeth foesegol gan y brifysgol ac mae'r ysgol wedi cytuno i mi gynnal yr astudiaeth hon.

Mae'r ddogfen hon yn rhoi gwybodaeth allweddol am yr astudiaeth ac yn rhoi manylion am yr hyn a ddisgwylir gennych chi fel cyfranogwr. Felly, darllenwch y wybodaeth hon yn ofalus cyn rhoi caniatâd i gymryd rhan. Dim ond eich oedran, rhyw a blynyddoedd o wasanaeth fydd yn cael eu casglu. Ni chymerir unrhyw enwau a bydd y data yn ddienw ac yn gyfrinachol.

Yn ystod yr astudiaeth hon bydd gofyn i chi wneud y canlynol:

- Cwblhau holiadur

Bydd yr ymchwilydd yn dewis sampl penodol yn ôl yr ymatebion i'r holiadur. Os ydych yn cael eich dewis yn y sampl, bydd gofyn i chi wneud y canlynol:

- Cymryd rhan mewn cyfweiliad lled-strwythuredig dros Microsoft Teams
- Cael eich arsylwi o fewn y dosbarth wrth rhoi cymorth i blentyn ag Awtistiaeth.

Rydw i'n tybio bydd y cyfweiliad a'r arsylwad yn cymryd tua 30 munud yr un.

Nodyn pwysig: Ni fydd rhain yn digwydd ar yr un diwrnod.

Mae eich cyfranogiad yn yr ymchwil hwn yn gwbl wirfoddol ac mae gennych hawl i dynnu caniatâd yn ôl unrhyw bryd hyd at gwblhau'r astudiaeth. Unwaith y byddwch yn gadael yr astudiaeth, ni fyddwch yn gallu tynnu eich data yn ôl, gan y bydd yn ddienw.

Os oes gennych unrhyw bryderon am yr ymchwil hwn, cysylltwch â'r ymchwilydd neu'r goruchwyliwr ar y manylion isod.

Bydd y wybodaeth a ddarperir gennych yn cael ei chadw'n gyfrinachol, gyda llythyren yn cael ei neilltuo yn lle enw. Bydd y data hwn yn cael eu storio yn unol â'r Ddeddf Diogelu Data.

Ar ddiwedd yr astudiaeth, byddwch yn cael ffurflen adborth a chyfle i drafod unrhyw faterion gyda'r ymchwilydd.

Os ydych yn cydsynio i gymryd rhan yn yr astudiaeth, llenwch y ffurflen ganlynol a'i dychwelyd os gwelwch yn dda.

Ar y diwrnod gofynnir i chi eto a hoffech gymryd rhan ac os byddwch yn dweud na, ni fyddwch yn cymryd rhan yn yr astudiaeth.

Ffurflen Ganiatâd

Deallaf fod yr astudiaeth ymchwil hon yn cael ei chynnal gan Fyfyriwr Meistr ar gyfer ei thraethawd hir, ac y bydd cymryd rhan yn yr astudiaeth hon yn golygu fy mod yn llenwi'r holiadur, ac os câf fy newis i fod yn rhan o'r sampl, cymryd rhan mewn cyfweiliad lled-strwythuredig dros Microsoft Teams a chael fy arsylwi yn fy ngweithle.

Rwy'n deall bod cymryd rhan yn yr astudiaeth hon yn wirfoddol, ac rwy'n rhydd i dynnu cyfranogiad yn ôl yn ystod neu ar ddiwedd yr astudiaeth heb roi rheswm. Deallaf, unwaith y byddaf yn gadael yr astudiaeth, na fyddaf yn gallu tynnu eu data yn ôl, gan y bydd yn ddienw.

Rwy'n ymwybodol, os oes gennyf bryderon am yr astudiaeth, y gallaf drafod y pryderon hyn gyda'r ymchwilydd ar unrhyw adeg yn ystod neu ar ôl yr astudiaeth. Deallaf y byddaf yn cael manylion cyswllt y goruchwyliwr ymchwil ar ddiwedd yr astudiaeth, os bydd gennyf unrhyw bryderon.

Rwy'n deall y bydd y wybodaeth a ddarperir gennyf yn cael ei chadw'n gyfrinachol, gyda llythyr wedi'i neilltuo yn lle fy enw. Bydd y data hyn yn cael eu storio am gyfnod amhenodol yn unol â'r Ddeddf Diogelu Data.

Deallaf hefyd y byddaf yn cael fy ôl-drafod ar ddiwedd yr astudiaeth ac yn derbyn gwybodaeth yn amlinellu manylion pellach yr astudiaeth a'r cyfle i drafod unrhyw faterion gyda'r ymchwilydd.

Ymchwilydd: Heledd James – 2004259@student.uwtsd.ac.uk

Goruchwyliwr academaidd: Alison Rees-Edwards - A.Rees-Edwards@uwtsd.ac.uk

Rwy'n cydsynio i mi gymryd rhan yn yr astudiaeth uchod.

Enw:

Llofnod:

Dyddiad:

Holiadur Cymraeg - <https://forms.office.com/e/QkTZ723t4T?origin=lprLink>

Atodiad 4: Holiadur peilot (Cymraeg)***Astudiaeth beilot: Cynorthwyyr Addysgu yn Cefnogi Plant ag ASC***

Defnyddir yr holiadur peilot hwn i brofi eglurder, geiriad a strwythur y cwestiynau ymchwil. Ni fydd ymatebion yn cael eu cynnwys yn y prif astudiaeth.

1. Beth yw eich rôl bresennol?

- ☐ Cynorthwyydd Addysgu
- ☐ Cynorthwyydd Cymorth Dysgu
- ☐ Ymarferydd Cymorth ADY
- ☐ Arall (nodwch)

2. Faint o flynyddoedd o brofiad sydd gennych o weithio mewn addysg gynradd?

- ☐ 0–2
- ☐ 3–5
- ☐ 6–10
- ☐ 10+

3. Ers faint ydych chi wedi gweithio 1:1 gyda phlant ag ASD?

- ☐ Llai na blwyddyn
- ☐ 1–3 blynedd
- ☐ 4–6 blynedd
- ☐ 7+

4. Pa grŵp(iau) blwyddyn ydych chi'n eu cefnogi ar hyn o bryd?

- ☐ Blynnyddoedd Cynnar
- ☐ CA1
- ☐ CA2

5. Mae'r plentyn yr ydych yn cefnogi yn...

- ☐ Bachgen
- ☐ Merch
- ☐ Arall

6. Ydych chi wedi cefnogi mwy nag un plentyn ag ASD?

- ☐ Ydw
- ☐ Nac ydw

7. Pa iaith(ieithoedd) a siaredir yn eich ysgol?

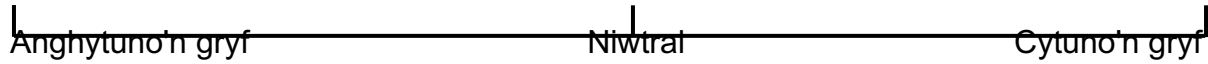
- ☐ Saesneg
- ☐ Cymraeg
- ☐ Dwyieithog

8. Sut fydddech chi'n graddio'ch dealltwriaeth gyffredinol o awtistiaeth?

- ☐ Cyfyngedig iawn
- ☐ Cyfyngedig

- ☐ Cymedrol
☐ Da
☐ Da iawn

9. *Rwy'n teimlo'n hyderus yn fy nealltwriaeth o sut mae awtistiaeth yn effeithio ar ddysgu plant mewn ystafell ddosbarth prif ffrwd.*

10. Rwy'n teimlo'n hyderus yn fy nealltwriaeth o sut mae awtistiaeth yn effeithio ar ryngweithio cymdeithasol a chyfathrebu plant.

11. Yn eich geiriau eich hun, beth mae awtistiaeth yn ei olygu i chi yng nghyd-destun eich gwaith fel cynorthwyydd addysgu 1:1?

12. Ydych chi wedi derbyn unrhyw hyfforddiant ffurfiol sy'n gysylltiedig ag awtistiaeth?

- ☐ Ydw
- ☐ Nac ydw

13. *Amlinellwch unrhyw hyfforddiant rydych chi wedi'i dderbyn sy'n gysylltiedig ag awtistiaeth.*

14. Rwy'n teimlo bod yr hyfforddiant rwyf wedi'i dderbyn yn fy mharatoi'n ddigonol i gefnogi plentyn ag awtistiaeth.

15. Rwy'n defnyddio strategaethau penodol yn rheolaidd i gefnogi'r plentyn rwy'n gweithio gydag ef.

sy'n berthnasol)

- ☐ Cefnogaeth weledol
- ☐ Trefniadau strwythuredig
- ☐ Strategaethau rheoleiddio synhwyrdd
- ☐ Strategaethau cefnogi ymddygiad
- ☐ Cefnogaeth gyfathrebu

- ☐ Hyrwyddo annibyniaeth
☐ Arall (nodwch)

17. Rwy'n addasu fy strategaethau yn dibynnu ar anghenion unigol y plentyn.

18. Rwy'n teimlo'n hyderus yn defnyddio strategaethau i gefnogi plant ag awtistiaeth mewn ystafelloedd dosbarth prif ffrwd.

Adborth y Peilot (Heb ei gynnwys yn y Prif Holiadur)

19. A oedd unrhyw gwestiynau'n aneglur neu'n ddryslyd?

- ☐ Oedd
☐ Nac oedd

Os oedd, esboniwch:

20. A oeddech chi'n teimlo bod unrhyw agweddau pwysig ar eich rôl ar goll o'r holiadur?

- ☐ oeddwn
☐ Nac oeddwn

Os oedd, esboniwch:

21. Tua faint o amser a gymerodd i chi gwblhau'r holiadur hwn?

- ☐ Llai na 5 munud
☐ 5–10 munud
☐ 10–15 munud

22. Oes gennych chi unrhyw awgrymiadau ar gyfer gwella'r holiadur hwn?

Atodiad 5: Holiadur (Cymraeg)**Gwybodaeth cyffredinol:**

1. Beth yw eich cyfeiriad e-bost gwaith?
(Mae hyn er mwyn i mi allu cysylltu â chi os cewch eich dewis ar gyfer cyfweliad ac arsylwad) *

2. Beth yw eich oedran? *

24

3. Beth yw eich rhyw? *

Merch

4. Beth yw eich rôl bresennol? *

- ☒ Cynorthwydd addysgu
- ☐ Cynorthwydd Cymorth Dysgu
- ☐ Ymarferydd Cymorth ADY
- ☐ Arall (nodwch)
- ☐ Other

5. Faint o flynyddoedd o brofiad sydd gennych o weithio mewn addysg gynradd? *

- ☐ 0-2
- ☐ 3-5
- ☒ 6-10
- ☐ 10+

6. Ers faint ydych chi wedi gweithio 1:1 gyda phlant ag awtistiaeth? *

- ☐ llai na blwyddyn
- ☐ 1-3
- ☒ 4-6
- ☐ 7+

7. Pa grŵp(iau) blwyddyn ydych chi'n eu cefnogi ar hyn o bryd? *

- ☐ Blynyddoedd Cynnar
- ☒ CA1
- ☒ CA2 (isaf)
- ☒ CA2 (uchaf)

8. Ydych chi wedi cefnogi mwy nag un plentyn ag awtistiaeth? *

- ☒ ydw
- ☐ nac ydw

9. Pa iaith(ieithoedd) a siaredir yn eich ysgol? *

- ☒ Cymraeg
- ☐ Saesneg
- ☐ Dwyieithog

Dealltwriaeth o Awtistiaeth:

10. Sut fydddech chi'n graddio'ch dealltwriaeth gyffredinol o awtistiaeth? *

1 Da iawn

2 Da

3 Cymedrol

4 Cyfyngedig

5 Cyfyngedig iawn

11. Dealltwriaeth o awtistiaeth: *

Rwy'n teimlo'n hyderus yn fy nealltwriaeth o sut mae awtistiaeth yn effeithio ar ddysgu plant mewn ystafell ddosbarth brif ffrwd

Anghytuno'n gryf

Anghytuno

Niwtral

Cytuno

Cytuno'n gryf

Rwy'n teimlo'n hyderus yn fy nealltwriaeth o sut mae awtistiaeth yn effeithio ar ryngweithio a chyfathrebu ysgol plant

Anghytuno'n gryf

Anghytuno

Niwtral

Cytuno

Cytuno'n gryf

12. Yn eich geiriau eich hun, beth mae awtistiaeth yn ei olygu i chi yng nghydestun eich gwaith fel cynorthwyydd addysgu 1:1? *

Mae'n golygu deall a chefnogi myfyriwr sy'n profi'r byd yn ei ffordd unigryw ei hun. Mae'n ymwneud â chydabod nad diffygion yw gwahaniaethau mewn cyfathrebu, rhyngweithio cymdeithasol, prosesu synhwyraidd ac arddulliau dysgu, ond amrywiadau sy'n llunio sut mae myfyriwr yn ymgysylltu â'r ysgol.

Hyfforddiant:

13. Ydych chi wedi derbyn unrhyw hyfforddiant ffurfiol sy'n gysylltiedig ag awtistiaeth? *

☒ Ydw

☐ Nac ydw

14. Amlinellwch unrhyw hyfforddiant rydych chi wedi'i dderbyn sy'n gysylltiedig ag awtistiaeth:

Cwrs ar-lein 'Awtistiaeth Cymru' ac 'National Autistic Society'

15. Hyfforddiant *

Rwy'n teimlo bod yr hyfforddiant rydw i wedi'i dderbyn yn fy mharatoi'n ddigonol i gefnogi plentyn ag awtistiaeth

Anghytuno'n gryf

Anghytuno

Niwtral

Cytuno

Cytuno'n gryf

Strategaethau:

16. Strategaethau *

Rwy'n defnyddio strategaethau penodol yn rheolaidd i gefnogi'r plentyn rwy'n gweithio gydag ef/hi

Anghytuno'n gryf

Anghytuno

Niwtral

Cytuno

Cytuno'n gryf

Dim yn berthnasol

Rwy'n addasu fy strategaethau yn dibynnu ar anghenion unigol y plentyn

Anghytuno'n gryf

Anghytuno

Niwtral

Cytuno

Cytuno'n gryf

Dim yn berthnasol

Rwy'n teimlo'n hyderus yn defnyddio strategaethau i gefnogi plant ag awtistiaeth mewn ystafelloedd dosbarth prif ffrwd

Anghytuno'n gryf

Anghytuno

Niwtral

Cytuno

Cytuno'n gryf

Dim yn berthnasol

17. Pa rai o'r strategaethau canlynol ydych chi'n eu defnyddio? (dewiswch bob un sy'n berthnasol) *

- ☒ Cefnogaeth weledol
- ☒ Trefniadau strwythuredig
- ☒ Strategaethau rheoleiddio synhwyaidd
- ☒ Strategaethau cefnogi ymddygiad
- ☒ Cefnogaeth cyfathrebu
- ☒ Hyrwyddo annibyniaeth
- ☐ Arall (nodwch)
- ☒ Social stories, Talkabout,

Atodiad 6: Llythr cyfweiliad ac arsylwad

Annwyl Gyfranogwr, Diolch i chi am lenwi'r holiadur ar gyfer y prosiect ymchwil hwn. Mae'n bleser gen i roi gwybod i chi eich bod wedi cael eich dewis i symud ymlaen i gam nesaf yr astudiaeth. Bydd y cam hwn yn cynnwys cyfweiliad ac arsylwad byr o'ch ymarfer. Os ydych yn hapus i barhau, cwblhewch y ffurflen atodedig a'i dychwelyd ataf cyn gynted â phosibl. Unwaith y byddaf wedi derbyn y ffurflen, gallwn drefnu dyddiad ac amser addas ar gyfer y cyfweiliad a'r arsylwad. Dychwelwch hi ataf erbyn Dydd Mercher, 11 Mawrth 2026 gan fod angen cwblhau'r ymchwil cyn gwyliau'r Pasg. Yn ogystal, rhowch wybod i mi ym mha ysgol rydych yn gweithio ar hyn o bryd. Cofiwch hefyd nad pwrpas yr ymchwil hwn yw eich barnu na gwerthuso eich ymarfer. Mae gen i ddiddordeb mewn deall sut mae gwahanol bobl yn mynd ati i'w gwaith a'r amrywiaeth o ffyrdd y mae arferion yn cael eu cynnal. Os nad ydych chi eisiau cymryd rhan ymhellach, yna rhowch wybod i mi. Diolch eto am eich parodrwydd i gymryd rhan. Edrychaf ymlaen at glywed gennych yn fuan. Cofion gorau, Heledd James	Dear Participant, Thank you for completing the questionnaire for this research project. I'm pleased to let you know that you have been selected to move forward to the next stage of the study. This stage will involve an interview and a short observation of your practice. If you are happy to proceed, please complete the attached form and return it to me as soon as possible. Once I receive the form, we can arrange a suitable date and time for both the interview and the observation. Please return it to me by Wednesday 11th of March 2026 as the research needs to be completed before the easter holidays. In addition, let me know what school you are working at currently. Please also remember that the purpose of this research is not to judge you or evaluate your practice. I am simply interested in understanding how different people approach their work and the variety of ways practices are carried out. If you do not want to take part further, then please let me know. Thank you again for your willingness to participate. I look forward to hearing from you soon. Best regards, Heledd James
--	---

Atodiad 7: Cyfweliad (Cymraeg)**Adran 1:**

- 1. Allwch chi ddweud ychydig wrthaf i am eich rôl a pha mor hir rydych chi wedi bod yn gweithio fel cynorthwyydd addysgu 1:1?**

Rwyf wedi bod yn gweithio fel cynorthwyydd addysgu 1:1 ers tua dwy flynedd bellach, yn cefnogi'r un plentyn drwy'r cyfnod hwnnw. Fy rôl yw ei helpu i gael mynediad at ddysgu yn y dosbarth, cefnogi ei ddealltwriaeth o dasgau, a hefyd helpu gyda'i reolaeth emosiynol a'i drefniadau dyddiol. Rwy'n gweithio'n agos gyda'r athro dosbarth ond yn canolbwyntio ar addasu pethau fel eu bod yn gweithio iddo.

Adran 2:

- 2. Gofynnwyd i chi greu collage neu lun sy'n cynrychioli eich dealltwriaeth o awtistiaeth. A allwch chi esbonio beth rydych chi wedi'i greu a pham y gwnaethoch chi ddewis y delweddau neu'r syniadau hyn?**

Canolbwyntiais ar bethau fel strwythur, trefn, anghenion synhwyrdd, a chyfathrebu. Fe wnes i gynnwys delweddau fel amserlenni, symbolau, a mannau tawel oherwydd eu bod yn adlewyrchu pa mor bwysig yw rhagweladwyedd. Fe wnes i hefyd gynnwys pethau fel offer fidget ac egwylion symud i ddangos yr ochr synhwyrdd, a sut y gall plant brofi'r dosbarth yn wahanol.

a. Beth mae'r rhan hon yn ei gynrychioli?

Mae'r amserlen weledol yn cynrychioli strwythur a gwybod beth sy'n dod nesaf. Mae'r eitemau synhwyrdd yn dangos pa mor bwysig yw i'r plentyn allu rheoleiddio ei hun. Mae'r system wobrwyo yn adlewyrchu cymhellant a sut mae rhannu tasgau'n ddarnau llai yn helpu.

b. A yw'r syniadau hyn yn seiliedig ar brofiad, hyfforddiant neu'r ddau?

Yn bennaf profiad, i fod yn onest. Mae rhywfaint o hyfforddiant wedi helpu, ond mae llawer o'm dealltwriaeth wedi dod o weithio'n agos gydag ef bob dydd a dysgu beth sy'n gweithio.

c. A yw eich dealltwriaeth o awtistiaeth wedi newid dros amser?

Ydy, yn bendant. Ar y dechrau, roedd gennyf syniad mwy cyffredinol, ond nawr rwy'n deall pa mor wahanol y gall fod i bob plentyn. Rwyf wedi dysgu sylwi ar arwyddion bach, fel pan mae'n cael ei orlethu, ac ymateb yn gynharach.

- 3. Sut ydych chi'n teimlo bod eich dealltwriaeth o awtistiaeth yn dylanwadu ar y ffordd rydych chi'n cefnogi plentyn yn eich rôl?**

Mae'n dylanwadu ar bopeth rwy'n ei wneud. Rwy'n llawer mwy ymwybodol o bethau fel sut rwy'n rhoi cyfarwyddiadau, cadw'r iaith yn syml, a defnyddio delweddau. Rwyf hefyd yn deall bod ymddygiad fel arfer yn fath o gyfathrebu, felly rwy'n ceisio ymateb

yn dawel a darganfod beth sydd ei angen arno yn hytrach na dim ond ymateb yn syth.

Adran 3:

4. Sut olwg sydd ar ddiwrnod 'cyffredin' yn eich rôl wrth gefnogi plentyn ag awtistiaeth?

Mae diwrnod nodweddiadol yn cynnwys ei gefnogi drwy wersoedd, yn enwedig darllen ac ysgrifennu. Rwy'n rhannu tasgau'n gamau llai, yn defnyddio delweddu, ac yn gwirio ei fod yn deall beth i'w wneud. Rwyf hefyd yn sicrhau ei fod yn cael egwylion meddwl pan fo angen ac yn defnyddio ei offer fidget neu ei gadair synhwyraidd. Mae llawer o addasu yn digwydd yn dibynnu ar sut mae'n teimlo'r diwrnod hwnnw.

a. Pa rannau o'r dydd sydd fwyaf heriol?

Gall trosglwyddiadau fod yn eithaf heriol, fel symud rhwng gwersi neu stopio gweithgaredd y mae'n ei fwynhau. Hefyd, gall tasgau ysgrifennu hirach fod yn anodd iddo.

b. Pa rannau ydych chi'n teimlo'n fwyaf hyderus ynddynt?

Rwy'n teimlo fwyaf hyderus wrth ddeall ei anghenion nawr a gwybod beth sy'n ei helpu i gadw'n reoledig. Rwy'n hyderus wrth ddefnyddio strategaethau fel rhannu tasgau a defnyddio gwobrau.

c. Pa mor hyblyg sydd angen i'ch rôl fod yn ystod y dydd?

Yn hynod hyblyg. Nid oes dau ddiwrnod yr un fath, ac rwy'n aml yn gorfod newid cynlluniau yn dibynnu ar ei hwyliau, lefelau egni, neu sut mae'n ymdopi.

5. Sut fydddech chi'n disgrifio eich rôl yn yr ystafell ddosbarth ochr yn ochr â'r athro/athrawes dosbarth?

Rwy'n gweithio ochr yn ochr â'r athro ond yn canolbwyntio ar sicrhau bod y plentyn yn gallu cael mynediad at yr hyn sy'n cael ei ddysgu. Rwy'n addasu cyfarwyddiadau, yn cefnogi ei ymgysylltiad, ac weithiau'n addasu tasgau ychydig. Rydym yn cyfathrebu'n rheolaidd fel ein bod ar yr un dudalen.

Adran 4:

6. Pa strategaethau neu dechnegau ydych chi'n eu defnyddio i gefnogi'r plentyn rydych chi'n gweithio gydag ef?

Rwy'n defnyddio cymorth gweledol fel cardiau ciw a siartiau gwobrwy, rhoi cyfarwyddiadau clir a syml, rhannu tasgau'n gamau bach, a chynnig egwylion meddwl rheolaidd. Mae ganddo hefyd fynediad at offer fidget a chadair synhwyraidd.

a. Allwch chi roi enghraifft o strategaeth sy'n gweithio'n arbennig o dda?

Mae'r system wobrwyo yn gweithio'n dda iawn. Os yw'n gwybod ei fod yn gweithio tuag at rywbeth y mae wedi'i ddewis, mae'n llawer mwy cymhellol i gwblhau tasgau.

b. Sut ydych chi'n addasu strategaethau ar gyfer gwahanol sefyllfaoedd?

Os yw'n fwy aflonydd, efallai y byddaf yn lleihau faint o waith neu'n rhoi egwyllion mwy aml. Os yw'n canolbwyntio, rwy'n camu'n ôl ychydig ac yn annog annibyniaeth.

c. Sut ydych chi'n cefnogi annibyniaeth y plentyn?

Rwy'n ceisio peidio â neidio i mewn ar unwaith. Rwy'n rhoi amser iddo geisio pethau ei hun, defnyddio awgrymiadau yn hytrach na rhoi atebion, a lleihau cefnogaeth yn raddol pan mae'n fwy hyderus.

7. Sut ydych chi'n penderfynu pa strategaethau i'w defnyddio ar wahanol adegau?

Mae'n dibynnu ar sut mae ef ar y foment honno. Rwy'n edrych ar ei ymddygiad, iaith ei gorff, a'i ymgysylltiad. Os yw'n cael trafferth, byddaf yn defnyddio mwy o gymorth a delweddau. Os yw'n gwneud yn dda, byddaf yn camu'n ôl.

Adran 5:

8. Pa hyfforddiant a chymwysterau sydd gennych sy'n ymwneud â chefnogi plant ag awtistiaeth?

Rwyf wedi cael rhywfaint o hyfforddiant sylfaenol drwy'r ysgol, gan gynnwys anghenion addysgol arbennig cyffredinol a hyfforddiant ymwybyddiaeth awtistiaeth.

9. Oes gennych gyfleoedd i fynychu hyfforddiant sy'n ymwneud ag awtistiaeth? A allwch chi egluro sut olwg sydd ar y cyfleoedd hyn?

Mae sesiynau hyfforddi achlysurol neu gyfarfodydd staff sy'n trafod pynciau AAA, ond nid ydynt bob amser yn fanwl iawn.

10. Pa mor dda ydych chi'n teimlo bod eich hyfforddiant yn eich paratoi ar gyfer realiti gweithio 1:1 gyda phlentyn ag awtistiaeth?

Mae'n rhoi dealltwriaeth sylfaenol, ond mae'r rhan fwyaf o'r hyn rwyf wedi'i ddysgu wedi dod o brofiad. Mae gweithio gyda'r plentyn o ddydd i ddydd wedi fy nysgu llawer mwy.

Adran 6:

11. Pa gefnogaeth ydych chi'n ei derbyn gan eraill fel rhan o'r rôl hon? (e.e. athrawon, ALENCO, gweithwyr proffesiynol allanol?)

Rwy'n cael cefnogaeth gan yr athro dosbarth a'r SENCO, ac weithiau cyngor gan weithwyr proffesiynol allanol os ydynt yn gysylltiedig.

12. Ydych chi'n teimlo bod y gefnogaeth hon yn ddigonol? Pam?

Mae'n ddefnyddiol, ond weithiau byddai mwy o arweiniad rheolaidd neu hyfforddiant mwy penodol yn ddefnyddiol, yn enwedig ar gyfer sefyllfaoedd mwy heriol.

13. Beth ydych chi'n ei chael hi'n fwyaf heriol am gefnogi plentyn ag awtistiaeth mewn ystafell ddosbarth brif ffrwd?

Gall cydbwyso eu hanghenion gyda chyflymder y dosbarth cyfan fod yn anodd. Gall y dosbarth hefyd fod yn eithaf llethol iddynt.

a. Sut ydych chi'n ymdopi â'r heriau hyn?

Rwy'n ceisio ei baratoi ymlaen llaw, defnyddio delweddau, a rhoi egwylion pan fo angen. Rwyf hefyd yn cyfathrebu gyda'r athro i addasu disgwyliadau lle bo modd.

Adran 7:

14. Beth yn eich barn chi yw'r rhan bwysicaf o rôl cynorthwyydd addysgu 1:1 wrth gefnogi plentyn ag awtistiaeth?

Adeiladu perthynas gref a deall y plentyn yn iawn. Unwaith rydych yn gwybod beth sy'n gweithio iddo, mae popeth arall yn dod yn haws.

15. Oes unrhyw beth arall yr hoffech ei ychwanegu am eich profiadau nad ydym wedi'i drafod?

Dim ond ei bod yn rôl hynod werth chweil. Gall fod yn heriol, ond mae gweld y cynnydd y mae wedi'i wneud dros y ddwy flynedd yn ei gwneud yn werth chweil.

Atodiad 8: Nodiadau arsylwi**Nodiadau Arsylwi: Cynorthwydd Addysgu 1:1 yn Cefnogi Plentyn ag Awtistiaeth**

Lleoliad: Ystafell dosbarth cynradd prif ffrwd blwyddyn 3/4

Ffocws: Strategaethau a ddefnyddir gan y cynorthwydd addysgu (CA), perthnasedd hyfforddiant, a dealltwriaeth o awtistiaeth

Cyd-destun y wers

- **Pwnc/gweithgaredd:** Tasg grŵp yr Ail Ryfel Byd (gweithgaredd ymchwil a chyflwyno sy'n cynnwys trafodaeth ac elfennau ysgrifenedig)
- **Strwythur y wers:** Cyflwyniad i'r dosbarth cyfan ac yna gwaith grŵp bach, gan gyfuno trafodaeth, cofnodi syniadau, a chreu darn syml o waith ysgrifenedig
- **Amgylchedd yr ystafell ddosbarth:** Lefel sŵn cymedrol gyda disgyblion yn gweithio ar y cyd mewn grwpiau. Mwy o siarad a symud yn ystod gwaith grŵp. Arddangosfeydd gweledol ac adnoddau pwnc ar gael.
- **Lleoliad y Cynorthwydd addysgu a'r plentyn yn yr ystafell ddosbarth:** Arhosodd y cynorthwydd addysgu yn agos at y plentyn o fewn y grŵp, gan ail-leoli o bryd i'w gilydd i ganiatáu rhywfaint o annibyniaeth tra'n dal i fonitro ymgysylltiad ac ymddygiad.

Rôl y Cynorthwydd Addysgu

- Darparodd y cynorthwydd addysgu gefnogaeth gyson 1:1, gyda ffocws cryf ar alluogi'r plentyn i gael mynediad at dasg grŵp.
- Gwnaeth hi gydbwyso cefnogi cyfranogiad â rheoli rheoleiddio emosiynol, yn enwedig yn ystod adegau o rwystredigaeth.
- Ar ôl gweithio gyda'r plentyn ers Blwyddyn 1, dangosodd y cynorthwydd addysgu ei bod yn gyfarwydd â'i anghenion, ei drefn arferol, a'i sbardunau.
- Hwylusodd hefyd drawsnewidiadau rhwng gweithgareddau a chefnogodd y plentyn i aros o fewn amgylchedd yr ystafell ddosbarth.

Strategaethau a arsylwyd**Strategaethau cyfathrebu**

- Defnyddiodd gyfarwyddiadau clir, syml ac ailadroddodd bwyntiau allweddol pan oedd angen
- Cefnogodd ddealltwriaeth pan oedd y dasg yn cynnwys y Gymraeg, gan adnabod arwyddion o rwystredigaeth
- Defnyddiodd cardiau ciw gweledol i atgyfnerthu disgwyliadau (e.e., aros yn y dosbarth, gofyn am seibiant)
- Cyfeiriodd at straeon cymdeithasol i gefnogi dealltwriaeth o ddisgwyliadau ac ymddygiad gwaith grŵp
- Caniataodd amser prosesu ac osgoi gorlwytho ag iaith

Cymorth ymddygiadol / emosiynol

- Adnabod arwyddion cynnar o rwystredigaeth, yn enwedig pan gynyddodd gofynion iaith
- Annog defnyddio ffidgets i gefnogi rheoleiddio
- Defnyddio amserydd 10 munud i strwythuro cyfnodau gwaith a gwneud tasgau'n fwy hylaw
- Caniatáu seibiannau symud byr, gan gynnwys mynd allan am rediad, cyn dychwelyd i'r dasg
- Anog y plentyn i ddefnyddio cardiau ciw yn hytrach na gadael yr ystafell ddosbarth heb rybudd
- Cynnal dull tawel a chyson pan geisiodd y plentyn adael yr ystafell ddosbarth

Cymorth Dysgu

- Addaswyd y dasg i leihau gofynion ysgrifennu, gan ganiatáu i'r plentyn gyfrannu trwy luniadu a mewnbwn llafar
- Cefnogwyd cyfranogiad grŵp trwy helpu'r plentyn i rannu syniadau mewn ffordd hylaw
- Torrwyd y dasg yn gamau llai gan ddefnyddio cyfnodau amserol
- Cydnabuwyd dewis y plentyn am gynllun gwaith penodol, gan ganiatáu rheolaeth dros y cyflwyniad
- Anogwyd cwblhau darnau byr o waith yn hytrach nag ysgrifennu estynedig

Cymorth Cymdeithasol

- Cefnogi'r plentyn i ymgysylltu â chyfoedion yn ystod gwaith grŵp
- Anog cymryd tro a gwrando o fewn y grŵp
- Cydnabod anhawster mewn gwaith cydweithredol ac addasu disgwyliadau yn unol â hynny
- Annog cyfranogiad heb orfodi rhyngweithio y tu hwnt i lefel cysur y plentyn

Tystiolaeth o Ddealltwriaeth o Awtistiaeth

- Ymwybyddiaeth gref o anghenion synhwyrdd a rheoleiddio'r plentyn (seibiannau symud, ffidgets)
- Cydnabod rhwystredigaeth sy'n gysylltiedig â gofynion cyfathrebu ac iaith
- Defnyddio strwythurau rhagweladwy (amseryddion, trefn arferol) i leihau pryder
- Dealltwriaeth o angen y plentyn am reolaeth (e.e., dewisiadau cynllun tasgau)
- Defnydd rhagweithiol o straeon cymdeithasol a chefnogaeth weledol
- Ymwybyddiaeth o'r angen i gydbwysu disgwyliadau grŵp ag anghenion unigol

Arwyddion hyfforddiant a'i berthnasedd

- Defnydd cyson o ddulliau strwythuredig fel amseryddion, cefnogaeth weledol, a straeon cymdeithasol
- Cyflwyno strategaethau'n hyderus ac yn dawel, gan awgrymu profiad a chyfarwyddyd
- Addasu tasgau sy'n cyd-fynd ag anghenion unigol

- Mae arfer yn adlewyrchu dulliau sy'n gysylltiedig yn gyffredin â chefnogi dysgwyr awtistig

Myfyrdod TA

- Addaswyd disgwyliadau tasg pan ddangosodd y plentyn amharodrwydd i ysgrifennu
- Cyflwynwyd seibiant symudiad pan ymddangosodd arwyddion cynnar o rwystredigaeth
- Ailgyfeiriwyd y plentyn i ddefnyddio cardiau ciw yn lle gadael yr ystafell ddosbarth
- Symudwyd rhwng cefnogi cyfranogiad grŵp a rheoleiddio unigol yn ôl yr angen

Ymateb y disgybl (byr, heb werthuso)

- Ymgysylltu'n fwy parod ag elfennau lluniadu'r dasg nag ysgrifennu
- Dangos rhwystredigaeth yn ystod cydrannau'r iaith Gymraeg
- Defnyddio ffidgets a seibiannau symud i gefnogi rheoleiddio
- Angen cefnogaeth i aros yn yr ystafell ddosbarth ac o fewn y grŵp
- Cymryd rhan mewn gwaith grŵp gyda chymorth
- Dangos mwy o ymgysylltiad yn dilyn seibiannau strwythuredig

Myfyrdod Ymchwilydd

- Dangosodd y cynorthwyydd addysgu ddealltwriaeth gref o'r plentyn, yn seiliedig ar berthnasoedd, a ddatblygodd yn ôl pob tebyg dros amser.
- Roedd defnyddio tasgau amseredig, seibiannau symud, a chefnogaeth weledol yn ymddangos yn effeithiol wrth gefnogi ymgysylltiad a lleihau rhwystredigaeth.
- Tynnodd y sesiwn sylw at bwysigrwydd hyblygrwydd o fewn gwaith grŵp, yn enwedig i blant sy'n cael cydweithio ac ysgrifennu estynedig yn heriol.
- Mae'r arsylwad hwn yn codi cwestiynau ynghylch sut y gall gofynion y cwrwclwm, fel disgwyliadau iaith, effeithio ar ymgysylltiad dysgwyr awtistig.

Ystyriaethau moesegol

- Dim gwybodaeth adnabod wedi'i chofnodi
- Arhosodd yr arsylwi yn ddi-feirniadaeth
- Cynhaliwyd y ffocws ar strategaethau TA yn hytrach na gwerthuso'r plentyn

Diwedd nodiadau arsylwi

Atodiad 9: Ffurflen adborth**Profiad o gyfranogiad:**

1. Yn gyffredinol, sut fyddech chi'n disgrifio'ch profiad o gymryd rhan yn yr astudiaeth hon? *

- ☒ Cadarnhaol iawn
- ☐ Cadarnhaol
- ☐ Niwtral
- ☐ Negyddol
- ☐ Negyddol iawn

2. Oeddech chi'n teimlo'n gyfforddus yn cymryd rhan yn y gweithgareddau ymchwil? (holiadur, cyfweliad, tasg greadigol) *

- ☒ Yn gyfforddus iawn
- ☐ Yn gyfforddus ar y cyfan
- ☐ Niwtral
- ☐ Ychydig yn anghyfforddus
- ☐ Yn anghyfforddus iawn

3. A esboniwyd pwrpas a phroses yr astudiaeth yn glir i chi? *

- ☒ Do
- ☐ Yn bennaf
- ☐ Dim mewn gwirionedd
- ☐ Naddo

Dulliau ymchwil penodol:

4. Sut brofiad oedd yr holiadur? *

- ☒ Yn glir iawn ac yn hawdd i'w gwblhau
- ☐ Yn glir ar y cyfan
- ☐ Niwtral
- ☐ Rhywfaint yn aneglur

5. Os gwnaethoch chi gymryd rhan mewn cyfweiliad, sut brofiad oedd y cyfweiliad? *

- ☒ Cadarnhaol iawn
- ☐ Cadarnhaol
- ☐ Niwtral
- ☐ Negyddol
- ☐ Dim yn berthnasol

6. Os gwnaethoch chi gwblhau'r dasg collage/creadigol, sut brofiad oedd y gweithgaredd hwn? *

- ☒ Mwynhaol iawn
- ☐ Mwynhaol
- ☐ Niwtral
- ☐ Dim yn bleserus
- ☐ Dim yn berthnasol

7. Ydych chi'n teimlo bod y dasg greadigol wedi caniatáu i chi fynegi eich dealltwriaeth o awtistiaeth yn effeithiol? *

- ☒ Ydw
- ☐ Yn rhannol
- ☐ Nac ydw
- ☐ Dim yn berthnasol

Myfyrio ac effaith:

8. A wnaeth cymryd rhan yr astudiaeth hon eich annog i fyfyrlo ar eich rôl neu'ch ymarfer fel cynorthwydd addysgu 1:1? *

- ☒ Do, llawer
- ☐ Do, ychydig
- ☐ Dim mewn gwrionedd
- ☐ Naddo

9. A ydych chi'n teimlo bod eich barn a'ch profiadau wedi cael eu gwranddo a'u parchu drwy gydol yr astudiaeth? *

- ☒ Ydw
- ☐ Yn bennaf
- ☐ Dim mewn gwirionedd
- ☐ Nac ydw

Adborth agored:

10. Beth yn eich barn chi, oedd y rhan mwyaf cadarnhaol am gymryd rhan yn yr astudiaeth hon? *

Bod rhywun wirioneddol eisiau gwranddo ar ein barn ni

11. Oedd unrhyw beth yn yr astudiaeth yn heriol neu'n anghyfforddus? *

Na

12. Oes unrhyw beth rydych chi'n teimlo y gellid bod wedi'i wneud yn wahanol neu ei wella? *

Na

13. Oes unrhyw beth arall yr hoffech chi ei rannu am eich profiad o gymryd rhan? *

Roedd popeth yn broffesiynol ac yn positif

Cloi:

14. A fydddech chi'n hoffi derbyn crynodeb o ganfyddiadau'r ymchwil?

☒ Ydw

☐ Nac ydw